

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Controversia Prima De Verbo Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

A. Ω!
 TOMI PRIMI
 Controversiæ Primæ,
 DE
 VERBO DEI,
 LIBRI PRIMI
 Caput primum,

Sitne Scriptura Verbum DEI?

ellarminus quidem, hanc à principio explicatus Quæstionem, expressè fatetur, esse indignam, quæ tractetur apud Theologos Christianos, peperisse tamen hoc tempore eam partim Schwenckfeldij & Libertinorum delirationem, partim improbitatem & imprudentiam Lutheranorum, qui Schwenckfeldij errorem Pontifici Romano, ac Ecclesiæ toti Catholicæ impudentissimo mendacio adscribere non vereantur. Quapropter ut & illorum errorem, & horum mendacium refellat, illud in primis esse statuendum, Propheticos & Apostolicos libros juxta mentem

Ecclesiæ Catholicæ, & olim in Concilio Carthaginensi tertio, & nuper in Tridentino explicatam, verum esse Verbum DEI, & certam ac stabilem Fidei regulam: quæ Verba, tanquam publico & totius Ecclesiæ nomine scripta, non ita pridem commendavit Volu-^{in Aurora} sius. Et quia capite sequenti Bellarminus non uno tantum *Augustini* testimonio hanc ^{PAG. 13.} S. Scripturæ autoritatem demonstrare studuit, hinc videndum est, an iniquius cum Papi-
 fistis agatur, Schwenckfeldij & Libertinorum errorem, quoad hoc punctum, aliquâ ratione iis adscribendo. Non advocabo hîc in subsidium illos Scriptores novos, qui paucum ante tempus novâ, ut sibi ipsis imaginabantur, inventionem Authoritatem S. Scripturæ in non parvum adduxerunt discrimen, illud subindè contra Evangelico-Orthodoxos ore- & scripto-tenus ingeminantes: Undè scis, Verbum DEI esse Verbum DEI: cum res hæc notior sit, quàm ut ullâ egeat repetitione. Ipte Bellarminus contra se dabit testimonium, alibi de Traditionum necessitate ageus, inter ea, quæ ignorari non possunt, & tamen in Scripturis non continentur, hoc etiam in specie referendo: *Necesse est, nosse, extrare libros aliquos verè divinos; quod certè nullo modo ex Scripturis haberi* ^{lib. IV. de V. D. cap.} *potest. Nam etiam si Scriptura dicat, libros Prophetarum & Apostolorum esse divinos, tamen non certò id credam, nisi prius credidero, Scripturam, quæ hoc dicit, esse divinam. Nam in Alcorano passim legimus, ipsum Alcoranum à Deo de cælo missum, & tamen ei non credimus. Itaq; hoc dogma tam necessarium, quod scilicet aliqua sit Scriptura divina, non potest sufficienter haberi ex solâ Scripturâ. Proindè cum Fides nitatur Verbo Dei, nisi habeamus Verbum DEI non scriptum, nulla nobis erit Fides. Præterea, non satis est scire, esse Scripturam divinam, sed oportet scire, quæ sit illa, id quod nullo modo potest haberi ex Scripturis. Porro, oportet etiam non solum scire, qui sint Libri sacri, sed etiam in particulari, istos, qui sunt in manibus, esse illos. Et: Veteres uno ore testantur, non aliundè nos habere, Scripturam esse divinam, & qui Libri sint sacri, quàm ex Traditione non scriptâ. Denique, credunt omnes hæretici hujus temporis, nullum esse Verbum DEI nisi scriptum; at hoc certè in totâ Scripturâ nusquam*

invenitur. Hæc verba si in animo habuisset Bellarminus ante, quam ea in chartam coniecit, ab accusatione improbitatis & imprudentiæ Lutheranorum sub initium Polemographiæ omnino debuisset abstinere, seque ipsum non in limine statim ei exponere suspitioni, ac si ad removendum à se & Ecclesiâ, cujus defensionem suis imponi humeris est passus, quorum causâ per multum tempus audivit pessimè, impos planè esset, in impingendis verò mendaciis impudentissimus. Si enim citata prolixè Verba ejus accurate ponderaverimus, aperte constabit, Papistas non credere Verbo DEI, ob hanc formaliter rationem, quia DEUS id revelavit. Inde quæcunque Bellarminus in capite secundo, ad probandam Scripturæ auctoritatem ex Augustino collegit testimonia, in Evangelicæ Veritatis gratiam, contra se ipsum, communemque inter suos sententiam collegisse dicendus est, nobisque Arma subministrasse, quibus duce tam augusto Doctore contra quosvis S. Scripturæ impugnatores, spe Victoriæ indubiâ Marteque felici pugnare licet. Ita noster est Augustinus, ubi pro veritate Vaticaniorum S. Scripturæ,

lib. 12. de
C. D. c. 9.

Ibid. cap.
10.

lib 18. de
C. D. c. 41.

Bellarmino citante, hunc in modum scripsit: *Scriptura fides mirabilem non immerito auctoritatem habet in orbe terrarum atque in omnibus gentibus, quas sibi esse credituras, inter cetera, quæ dixit, verâ Divinitate prædixit.* Et rursus: *Quandò minus credendum est illis literis, quas plenas fabulosos velut Antiquitatibus proferre voluerunt contra auctoritatem notissimorum Divinorumq; Librorum, quæ totum orbem sibi credituram esse prædixit, & cui totus orbis, sicut ab eâ prædictum est, credidit, quæ, verâ se narrasse præverit, ex his, quæ futura prænuntiavit, cum tantâ veritate complentur, ostendit.* Noster est etiam Augustinus, de admirabili S. Scripturarum concordia ita loquens: *Auctores nostri, in quibus non frustra S. Literarum figitur & terminatur Canon, absit, ut inter se aliquâ ratione dissentiant. Unde non immerito, cum illa scriberent, eis Deum vel per os locutum, non pauci in scholis atque Gymnasiis, litigiosis disputationibus garruli; sed in Agris atq; Urbibus, cum doctis atq; indoctis, tot tantiq; populi crediderunt. Ipsi sanè pauci esse debuerunt, ne multitudine vilesceret, quod clarum religione esse oporteret; nec tamen ita pauci, ut eorum non sit miranda consensus. Neq; enim in multitudine Philosophorum, qui labore etiam literario monumenta suorum dogmatum reliquerunt, facile quis invenerit, inter quos cuncta, quæ sensere, convenient.* Neque ullo nobis modo adversatur, quod idem Doctor, eodem citante, in ad de Doctrinâ Christianâ libros Prologo in vicem seriæ admonitionis scripsit: *Caveamus tales tentationes superbissimas & periculossimas, magisq; cogitemus, & ipsum Apostolum Paulum, licet Divinâ & cælesti voce prostratum, ad hominem tamen missum esse, ut Sacramenta perciperet atque copularetur Ecclesiæ; & Centurionem Cornelium, quamvis ex auditis orationes ejus, Eleemosynasq; respectas Angelus ei nuntiaverit, Petro tamen traditum imbuendum, per quem non solum Sacramenta perciperet, sed etiam, quid credendum, quid sperandum, quid diligendum esset, audiret.* Quæ Verba ad eò nos Evangelicos non ferunt, ut potius ambabus, quod dicitur, manibus illud Bellarmini monitum amplectemur, quod iis notanter & multâ cum observatione præfixit: *Cum Sacra Scriptura credendi regula certissima sit tutissimaque, sanus profectò non erit, qui, eâ neglectâ, spiritus interni sæpè fallacis & semper incerti judicio se commiserit.* Adde ea quoque Doctoris augusti Verba, quæ proximè citata antecedunt: *Neq; tentemus Eum, cui credidimus, ut talibus inimici versutis & perveritate decepti, ad ipsum quoque Evangelium audiendum atq; discendum nolimus ire in Ecclesias, aut Codicem legere, aut legentem prædicantemq; hominem audire, & expectemus raptusq; in tertium Cælum, sive in corpore, sive extra corpus, sicut dixit Apostolus, & ibi audire Verba ineffabilia, quæ homini non licet loqui, aut ibi videre Dominum IESUM Christum, & ab illo potius, quam ab hominibus audire Evangelium.* In nostrum insuper usum, & ad nostratis sententiæ defensionem quam maximè servit, quod ex ejusdem Doctoris armentario Bellarminus, adpositissimè produxit, hoc de S. Literarum origine Divinâ testimonium dantis: *De illâ Civitate, undè peregrinamur, hæ nobis venerunt literæ; ipsæ sunt Scripturæ, quæ nos hortantur, ut benè vivamus.* Optimè hoc testimonium hæc præmonitione munivit Bellarminus: *Non omnes vulgò per internum adflatum DEUS docet, quid de se credi, quid ve à suis agi velit; sed per corporales literas, quas & cerneamus & legeremus, erudire nos voluit.* Multa ex citatis hactenus, & Augustini & Bellarmini testimoniis, in rem nostram, proq; orthodoxâ Veritate, deduci possent, nisi metu fastidiosæ prolixitatis Lectoris judicio ea committerentur. Accedat ea præter insignis locus, indice iterum Bellarmino ostensus, quo ad oraculum regij Platis; *Suscipiunt montes Pacem & colles Iustitiam, differentia inter Scriptores Canonicos & ceteros fideles hæc ab augusto Doctore adsignatur: Montes excelsa sunt anima, & colles parva sunt anima.*

Señ

Conc. II.
in Pal. 90.

Pal. 71.

Sed ideo montes excipiunt Pacem, ut colles possint excipere Iustitiam. Quæ est Iustitia, quam colles excipiunt? Fides; quia Iustus ex Fide vivit. Non autem acciperent minores animæ Fidem, nisi majores animæ, quæ montes sunt dictæ, ab ipsâ Sapientiâ illustrarentur, ut possent parvulis trahere, quod possent parvuli capere. Et infra: Oculos nostros cum levamus ad Scripturas, quia per homines ministratæ sunt Scripturæ, levamus oculos nostros ad montes, unde veniet auxilium nobis. Omnia hæc non nisi internam & quasi innatam S. Scripturæ clamant auctoritatem, ad quam, dum prævio duce hoc, & Doctore tam augusto, in quibusvis Fidei Controversiis, seposita omni auctoritate humanâ, provocamus Evangelici, iniquissimè traducimur, ac si illud ex spiritu quodam interno, sæpè fallaci & semper incerto fieret, nostris in contrarium protestationibus tam sæpè iteratis in clarissima Luce positis, ut adeo cum Schwenkf. Idii Libertinorumque delirationibus, à non bono sed malo Spiritu profectis, nihil planè nobis esse commercii ipse Bellarminus fateri coactus fuerit, capite tertio sequenti, objectioni eorum è quibusdam Pauli verbis desumptæ occurrens, id inter alia notando, observandum esse, ne dum Libertinos & Schwenckfeldianos refellit, aliquid Lutheranis concedere videatur, quod non nisi de oppositis sibi invicem opinionibus dici poruit; quamvis postmodum sui oblitus in fine capituli objectionum Schwenckfeldianis & Lutheranis communium fecerit mentionem, quas tamen dum ad Disputationem de Interprete Scripturarum & Controversiarum Judice, differre eidem placuit, ibi quoq; de his videbimus, num ad earum tractationem ex Augustini armamentario aliquid subsidii sperari possit, conferentes nos ad

CAPVT QVARTVM.

Quis sint Libri Sacri vel verè Canonici?

HOs ut eo ordine & numero, qui in Vulgatâ, ut dicitur, Editione juxta Tridentinam Decisionem hodie habentur, olim quoque habitos fuisse demonstraret Bellarminus, post duorum modò Pontificum Decreta, trium quoq; Conciliorum quam maximè à se invicem temporis ratione distitorum, Canones, septem Patrum Ecclesiæ Orientalis testimonia, quæ nunc examinatè non vacat, inter Ecclesiæ Occidentalis Doctores ad Augustinum insuper provocat, eos in Librorum Canonicorum numero exhibentem, qui ab Evangelicis, ob causas nemini ferè ignotas, inter Apocryphos solent referri, nominatim, libros Tobia; Judith, Maccabæorum, Sapientiæ, Ecclesiastici. Verùm, si Bellarminus & quicumque hoc testimonio superbire solent, ea Augustini Verba observasset, quæ huic enumerationi librorum in laxiori significatione Canonicorum præmissit, vix triumphum ante Victoriam audire cogeremur. Ita autem Patrum augustissimus S. Scripturarum Lectorem informavit: *In Canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur huic modum in Scripturis Canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis, quæ quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quæ plures gravioresque accipiunt, eis, quæ pauciores minorisq; auctoritatis Ecclesie tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, quamquam hoc facile invenire non possit, equalis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Hoc augusti Doctoris consilium, etsi aliquid humani sapere posset videri, illud tamen indè manifestum est, quod ipse Bellarminus infra, capite hujus libri decimo, contra se ipsum, et si contra Chemnitium agere decreverit, apertissimè agnovit, scribens: *Augustinum fuisse certissimum, omnes Libros Canonicos esse infallibilis Veritatis, sed non fuisse, eque certum de omnibus libris, quos enumeravit, an essent Canonici. Nam & (rectius, etsi) Ipse ita sentiebat, sciebat tamen, rem non fuisse adhuc à generali Concilio definitam, & propterea potuisse sine heretica labe quosdam libros ab aliis non recipi. Id igitur est, monet porro Bellarminus, quod dicit Augustinus, observandum esse in illis libris, qui dicuntur Canonici, ut ii, qui ab omnibus recipiuntur, præponantur iis, qui non ab omnibus recipiuntur; quia videlicet de prioribus major tunc erat certitudo, quam de posterioribus, quod essent Canonici. Nunc autem quia generalia Concilia rem totam definierunt, eque certissimus de auctoritate omnium Librorum, nec unum alteri præponere debemus. Quamvis enim, quæ de Conciliorum definitionibus interserit Bellarminus & adnectit, suum mercantur examen, ita tamen Augustini mentem in cæteris dat explicatam, ut ad rem ipsam nihil omnino desiderari possit. Nimirum, sicut ipse Bellarminus inter libros primi & secundi ordinis Canonicos distinguit, ita hac responsione sua non obscure indicat, Augustinum quosdam libros in strictiore, quosdam in latiore significatu Canonicos*

lib. II, de
Doctr.
Christ.
cap. 8.

lib. 18. de
C. D. cap.
36.

lib. II.
contra
Gaud.
Epist.
cap. 23.

nicos dixisse, id quod magis perspicuo ipsius Augustini testimonio demonstrari potest, de supputatione temporum à restituto Judæis templo, usque ad Aristobulum notanter scribentis: *eam non in Scripturis sanctis, quæ Canonice adpellantur, sed in aliis inveniri, in quibus sint & Maccabæorum Libri, quos non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet* (quam ob causam?) *propter quorundam Martyrum passiones vehementes atq; mirabiles, qui ante, quam Christus venisset in carnem, usque ad mortem pro DEI lege certaverunt, & mala gravissima atq; horribilia pertulerunt.* Et ne videatur contraria scripsisse Augustinus, libros videlicet Maccabæorum, non esse in numero Scripturarum Sanctarum, quæ Canonice adpellantur, & tamen nihilo minus Ecclesiam eos pro Canonicis habere, ideò notari debet, quod alibi expressius longè & multò clarius scripsit: *Scripturam, quæ adpellatur, Maccabæorum, non habent Iudæi, sicut Legem & Prophetas & Psalmos, quibus Dominus testimonium perhibet tanquam testibus suis, dicens, oportebat impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege, & Prophetis, & Psalmis de me; sed recepta est ab Ecclesia non inutiliter, si sobrie legatur vel audiatur, maxime propter illos Maccabæos, qui pro DEI lege, sicut veri Martyres à Persecutoribus tam indigna, atq; horrenda perpassi sunt.* Nemo certè non videt, ita receptos ab Ecclesia Maccabæorum libros, (id quod de aliis quoque Apocryphis, vel juxta Bellarmini nomenclaturam ordinis secundi Canonicis, intelligi debet & potest,) statuere Augustinum, non tanquam verè Canonicos, sed latiore significato ita dictos, id est, Canonicis adjunctos, *sobrie tamen legendos vel audiendos*, in iis nimirum capitibus, in quibus à verè Canonicis, Fideique regulâ in iisdem contentâ, ullo dissentire videntur modo, ne videlicet Orthodoxiâ Sinceritas aliquid patiatur detrimenti per fermenti admixtionem, id quod Evangelicos etiam statuere cum Augustino in propatulo est, extraque dubium. Post Bellarminum, & alios plures de *Canone Scripturæ* ex Augustino egit etiam *Matthias Hauzerius*, ordinis Francisci, in *Epitome Augustini*, ejusque Tomo posteriori, addens aliqua, quæ omninò hic merentur censuram & observationem. Postquam enim ex opere de *Doctrina Christiana*, testimonium huc pertinens adduxit prolixissimè, de quo partim contra Bellarminum, partim ex ejus propria explicatione est actum, additis locis parallelis, ita subjunxit: *Videtur Augustinus hunc Canonem accepisse à Concilio Carthaginensi tertio, & sine dubio originaliter ab Ecclesia Romanâ.* Et ubi præmunionem Ejus, recensionis librorum Scripturæ Canonicorum proximè præmissum, quâ supra etiam cum Crisi Bellarminianâ habuimus, ad verbum citavit, de suo iterum adscripsit: *Satis exprimit Augustinus, hunc Canonem non amplius pendere ab illis judicandi regulis, quas præscripsit tum observandas necessariò, sed ex illis fuisse determinatum, utiq; publicâ auctoritate aliquâ, notoria videlicet ac universali in Ecclesia Catholica, quæ principaliter residet ac præsidet in Ecclesia Romana, à quâ tunc sine ullo dubio dependebant Ecclesiæ Africanæ, & quam hic etiam satis indicat inter eas, quæ Apostolicas habere Sedes & Epistolas accipere meruerunt Apostolicas; quas subdit non omnes fuisse æquales, sed alias aliis graviore, & consequenter unam aliquam gravissimam & principalem, videlicet Romanam. Hinc patet antiquitas & constantia hujus sacri Canonis in Ecclesia Catholica ex tunc, & supra & infra usque ad Concilium Florentinum, ac novissimum Tridentinum, contra temeritatem & præsumtionem novitiam hæreticorum, usurpandi privatum de hoc Canone sacro judicium, illumq; sacrilege violandi suis Censuris, exceptionibus, multationibus.* Quod si aliquod dubium apud Augustinum de aliquo horum librorum occurrat, per hunc Canonem ex professo recensitum debet resolvi, non autem indè hic Canon vocari in dubium; & tantum censeri debet dubium de *Canone Iudeorum*, vel dubium in Ecclesia præteritum, vel dubium aliorum, non autem ipsius Augustini, qui hoc Canone tam expressè & ex professo hanc Fidem suam apud omnes extra omne posuit dubium. *Ita Epitomator*, uti audit à Centoribus suis, *Anatomicus*, plura in hoc Augustini testimonio videns & observans, quàm Bellarminus, utut de cætero id ipsum negligens, quod Bellarminus ad mentem Augustini notavit non impertinenter. Concedamus autem, Augustinum hunc Scripturæ Canonem accepisse à Concilio Carthaginensi, quod communiter tertium vocatur, utpote cui interfuit & cum pluribus Episcopis subscripsit, utut *Coriolanus* in Annotatione ad hoc Caput, quod exhibet libros Scripturæ Canonicos, illud Decretum referat ad Concilium Carthaginense numero & ordine recepto sextum, tempore *Bonifacii* habitum, in quo tamen nulla est differentia, quia huic etiam interfuit Augustinus & subscripsit. Concedamus autem, ut dixi, quamvis nullâ adigamur necessitate, cum fieri potuerit, ut hoc opus elaborare cœperit Augustinus sub initium Episcopatus ante, quàm prius etiam celebraretur in Carthagine Concilium, atq; adeò, in quocunq; hic Scripturæ Canon fixus fuerit, illum acceperit ab Augustino,

Augustino, cuius auctoritas apud omnes in maximo erat aestimio; concedamus, inquam, tertia vice, quod urget *Epitomator Anatomicus*, Augustinum accepisse hunc Canonem à Concilio quodam *Carthaginensi*, non tamen sequetur inde, quod idem ponit extra dubium, Augustinum *originaliter* hunc Canonem accepisse ab *Ecclesia Romanà*, cum nullum ex eà Ecclesia possit produci documentum, quod confirmationi huius pronuntiatu videatur ullà ratione idoneum. Largiamur hoc etiam, quod porrò vult *Anatomicus*, Canonem Biblicum non amplius pendere ab illis iudicandi regulis, quas Augustinus tibi visus tum temporis non inidoneas præscripsit, non tamen sequetur inde, quin potius quasi contrarium eis opponetur, quod intendit idem, hunc Canonem fuisse determinatum ex illis *authoritate publica, eaq; notoria ac universali, in Ecclesia nimirum Catholica*. Hoc enim si fuisset, omninò videtur probabile, Augustinum non denuò eas præscripturum fuisse, sed ad illam Ecclesie auctoritatem *notoriam* indubiè provocaturum; cuius cum nulla in toto contextu huius testimonii Augustiniani fiat mentio, frustra id inferitur, & quasi vi quãdam inferitur, cum impertinenti clausulâ, *quod auctoritas illa principaliter fuerit in Ecclesia eadem Romanà*, addito hoc etiã, *quod sine omni dubio Ecclesia tum Africana dependere ab ea*, quod consequentia iterum frivola ex Augustini verbis conatur exsculperè, sed ausu planè irritò. Quam enim absurdum est, Augustinum sub Elogio generali Ecclesiarum, certo respectu *Apostolicarum*, intelligere Romanam quoque, quod hæcenus non negamus, & in super agnoscere aliquam inter eas *inequalitatem*, ergò etiam simul Romanam *primatû* deferre, cuius tamen nec vola, nec ullum in Augustini verbis extat vestigium. Imò si laudata superius Concilia duo *Carthaginensia* respiciamus, quorum utrique ipsum interfuisse Augustinum monui, ea leguntur in iis decreta, quæ nullo planè modo hunc admittunt *primatum*, aut quasi Ecclesie *Africane* agnoverint, se à Romanâ *dependere*, quod suo infra loco docebitur uberius, ubi de hoc argumento agendum erit ex instituto. Cæterum quod attinet Connexionem huius Canonis Augustiniani, & eo quidem sensu, quo Bellarminum intelligere jam vidimus, & hinc etiam Concilii *Carthaginensis*, cum Conciliis *Florentino & Tridentino*, quæ duo posteriora ab illo non nisi integro distant *millenario*, videantur, inter quorum esse debet studia & labores, quomodo eam in tanto Seculorum intervallo defendant, ne successio Doctrinalis in hoc etiam puncto videatur deficere. Calumniam de *privato* hæreticorum circa Canonem Biblicum *judicio*, & quæ alia eidem accedunt, quia nò est obicura, Innocentie telo muniti prætermittunt Evangelici, sequentibus etiam objectiunculis satisfacere potentes per ea, quæ Bellarminus promptâ manu suppeditavit, quod brevitatis causâ Lectoris industria & iudicio nunc quidè comittitur.

Ad locum Augustini ex opere de *Doctrinâ Christianâ*, quem ad probandam librorum utriusq; Testamenti, prout hodie leguntur in Codicibus Biblicis, auctoritatem Canonicâ quasi in acie collocavit Bellarminus, hoc etiam porrò venit observandum, abuti eodem hodie novicios *Theologiae moralis* Scriptores in materia *Probabilitatis*, quam hoc demùm Seculo non pauci conantur orbi obrudere Christiano. Juvat ejus specimen adponere, ut, quid de toto hoc negotio prudenter sit statuendum, Lectori Veritatis antiquæ studio hæc occasione possit innotescere. Dux erit *Iulius Mercolus*, ordinis Dominici, qui in *Basi Theologiae Moralis* Bruxellæ tertium editâ, secundæ partis Articulo post vigesimum secundo sequens præscripsit lemma: *An sententia de sectandâ minus probabili in concursu probabilioris, adversetur Augustini doctrinæ?* Ex mente Moralistarum ita ad hanc *Quæstionem* scribit: *Augustinus docet*, Canonicas Scripturas à pluribus Ecclesiis receptas majoris esse quidem auctoritatis, quàm illæ, quæ à paucioribus recipiuntur, has tamen non dicit esse contemnendas, ut adverterunt *Archidiaconus & Turrecremata*. Cum igitur canones minoris auctoritatis minorem faciant probabilitatem, & nò sint contemnendi in concursu canonum majoris auctoritatis, sequitur, sententiam minus probabilem in concursu probabilioris secundum Augustinum non esse contemnendam. *In resolutione autè respondet*, secundum Augustini mentem sectandam non esse sententiam minus probabilem in concursu probabilioris. *Ad evidentiam hujus resolutionis*, postquam ipsa Augustini verba adduxit, ita porrò suam ex Augustino Sententiã expressit: *Circa hunc textum Nota primò*, Augustinum in eo tradere regulam adhibendi Scripturas Canonicas, seu sacram Scripturam, Epistolas Decretales, Canones Conciliorum universalium & Ecclesiarum particularium, sicut dicit Glossa. *Nota ulterius*, auctoritatem harum Scripturarû fidelibus deservire, ut ex illis possint ea dignoscere, quæ Fide credere & honestè debent agere. *His notatis* pro explicatione hujus Textûs possunt formari tres casus. *Primus*: Quomodo quis se debeat gerere in eligendis Scripturis Canonicis pro regulandis his, quæ ad Fidem & Mores spectant? *Augustinus respondet*: In Scripturis Canonicis sequatur quâ plurimum

conf. post
alios
V Vett-
stein, No.
tat. ad o-
rig. p. 224.

pag 300.
& seqq.

6
 auctoritatem Ecclesiarum Catholicarum, inter quas sanè sunt illæ, quæ Apostolicas Sedes habere & Epistolas accipere meruerunt. *Secundus*, sunt aliquæ Scripturæ Canon. quæ recipiuntur ab omnibus Ecclesiis; aliæ verò solum recipiuntur à quibusdam. Si in aliquo casu sentirent contraria, quas ex his populus fidelis deberet sectari? *Augustinus respondet*: Illas Scripturas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. *Tertius*, sunt aliquæ Scripturæ, quæ recipiuntur à pluribus Ecclesiis & gravioribus; aliæ verò à paucioribus & minoris auctoritatis. In hoc casu quas unusquisque fidelis tenetur sequi? *Augustinus respondet*: In his Scripturis, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores & minoris auctoritatis Ecclesiæ tenent. *Basista subjungit*, ex resolutione hujus tertii casus expressè habetur Aduersio nostra. Supposito enim, quod Scripturæ Ecclesiarum auctoritatis minoris suam habeant probabilitatem; consequenter Scripturæ Ecclesiarum auctoritatis majoris majorem habebunt in suis Sententiis probabilitatem. *Dicit ergo Doctor sanctus*, in casu, quo contingat uti dictis Scripturis, eas esse sequendas, quæ majoris sunt auctoritatis, consequenter majoris (etiam) probabilitatis, relictis aliis minoris probabilitatis. *Et quia opponitur porro*, Augustinum loqui hoc loco de usu Scripturarum Canonicarum in his solam, quæ ad Fidem spectant, & non de iis, quæ mores concernunt, consequenter hanc auctoritatem non esse ad rem pro hac controversia; *Basista reponit*, hanc limitationem esse omninò voluntariam, imò aperte deprehendi falsam ex contextu, in quo postquam tradidit Sanctus Præsul regulam adhibendi Scripturas Canonicas, & harum Scripturarum libros enumeravit, adnectit statim: *In his omnibus libris timentes Deum & pietate mansueti querunt voluntatem DEI, cujus operis & laboris prima observatio est, istos nosse libros; deinde illa, quæ in eis aperte sunt posita, vel præcepta vivendi, vel regule credendi, solertius diligentiusque sunt investiganda, quæ quanto quisque plura invenit, tanto est intelligentia capacior. In his enim, quæ aperte in Scripturâ sunt posita, illa inveniuntur omnia, quæ continent Fidem moresque vivendi.* Quid clarius, inquit Basista? Ergo hæc regula Augustini de sectandâ probabiliore non est limitanda ad Controversias (tantùm) Fidei, cum ad mores etiam Sanctus Præsul eam extendat. *Tandem, inquit*, ad Argumentum in principio factum conceditur, Scripturas Canonicas, quæ à paucioribus Ecclesiis recipiuntur, non esse contemnendas; tamen quando concurrunt cum aliis, quæ à pluribus recipiuntur, debent postponi, & est idem quod dicere, opinionem minus probabilem non esse contemnendam, quia suam habet probabilitatem, ad differentiam Sententiæ temerariæ, tamen considerata in concursu probabiliore est postponenda, nec propter hoc dicitur contemni &c. *Sic ille Basista ad locum Augustini*, quæ quomodo ad mentem Sancti Doctoris in præfenti Controversia ritè percipiendam possint infervire, Lector judicandi peritus, me etiam tacente videt, ut non opus sit prolixè id ostendere.

CAPIT SEPTIMUM.

De Libro Esther

Cujus auctoritatem Canonicam Evangelici indubiam planè habent, quo ad ea, quæ in authentico extant Textu, non autem quo ad appendices non unà de causa suspensissimos, & hinc Canone indignos: quos ut Bellarminus ad normam Tridentinæ Decisionis, contra explicationem Sixti Senensis, ad parem cum ipso libro evehat auctoritatè, auctoritate Augustini etiam præter alios se id impetrare posse existimat, nixus nõ solum eo testimonio, quod è libris de Doctrinâ Christiana in capite præcedaneo vindicavim⁹, sed & citatione quadam, quâ Augustinus alibi ex dictis hujus libri adpenticibus aliquid citavit. Cui minus augustæ demonstrationi, nescio, an commodius obviam possit iri, quàm si huc adscribatur responsum *Tanneri*, quo eludere se posse putavit citatam à se sibiq; objectam *Chemnitii & Hunni*, pro Canonicis Vet. Test. libris, è citatione Novi Testamenti desumptam probationem, ita scribens: *Ergone, qui allegantur, sacri erunt? Erit igitur sacer Scriptor Epimenides Poeta, cujus illud allegat Paulus: Creteneses semper mendaces. &c. Sacer etiam erit Menander cujus illum citat Senarium; Corruptunt bonos mores colloquia prava. Sacer denique erit Aratus, ex quo in testem vocato hemistichium illud profert idem Paulus, Ipsius enim & genus sumus. Sed forte non tam honorificè citantur Poeta isti, quam Prophetæ Veteris Testamenti. Sanè Paulus cum Epimenidem adducit, vocat eum proprium Cretenesium Prophetam, ejusque testimonium tanquam verum aperte comprobat, quod vix ita de Mose dicit: Uno verbo, fieri potest, ut ab Apostolis & Evangelistis citentur aut citati fuerint libri quidam Veteris Testamenti etiam non Sacri, ut ex adductis similibus exemplis liquet, idq; reipsâ accidisse circa librum Enoch & alios, qui citati interierunt, & nonnulli Patres & Viri doctissimi sentiunt. Ergo ex solâ per se alicujus libri citatione non sufficienter colligitur, eum librum esse Sacrum & Canonicum. Potuissem Hieronymi de his citationibus Paulinis auctoritatè interposuisse, graviter easdem enucleatis, nisi Papistæ Papistam opponere consultius fuisset visum, cujus verba etsi non omnia ejusdem sint æstimmii, nec etiam ex asse propositæ objectioni faciant satis, tam è ad enervandam auctoritatem Canonicam citatione Augustinianâ nixam esse possunt sufficientia. Sed audi.*

Epist. 199.
ad lict.

Theol.
Schol.
Tom. III.
P. 300.

vid. D.
Walth.
Cent. Mi
scell. pag.
632. & Rit.
tersh. S.
Lect. p.
560.

De Verbo Dei. Lib. I. Cap. VII.

audiat ipse Augustinus, quid de hisce & similibus statuendum sit citationibus, pertinenter ad præsens Institutum scribens: *Sibylla vel Sibyllæ, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui Vates alii, vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi gentiū de Filio Dei aut de Deo Patre vera dixisse vel prædixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum (scilicet Authorum & Librorum) auctoritatem amplectendam.* Quibus non multum dissimilia alibi hæc observavit: *Quisquis alienigena, i.e. non ex Israele progenitus, nec ab illo populo in Canonem sacrarum literarum receptus, legitur aliquid prophetasse de Christo, si in nostram venit aut venerit notitiam, ad cumulum à nobis commemorari potest, non quod necessarius sit, etiamsi desit, sed quia non inçogruè creditur fuisse & in aliis gentibus homines, quibus hoc Mysteriū est revelatum.* Aliorum quidē hæc referri, ex contextu facile patet; ea tamen in se continent, quibus ex allegatione alicujus Scripti & Authoris Canonicam auctoritatem minime sequi Augustinus docuit, qui dum, ut plures nunc Eius ex variis Authoribus non Canonicis hic & ibi allegationes silentio præteream, tertium in specie librum Esdræ, quasi Christum prophetantis citat, Bellarminus autem infra in ultimo primi hujus libri capite, de Apocryphis speciatim agens testatur, Hieronymum aperte de tertio & quarto Esdræ libris significare eos non solum apud Libros non haberi, sed ne apud septuaginta Interpretes quidem, Patresq; interdum uti testimonii ex utroq; petiti, sed & rard id facere, & eos nusquam sacros & Divinos appellare; sibi ipsi responsum ad objectiones à citationibus desumptas præparavit, atq; Augustinus ad pendicem libri Esther citando canonicam ei auctoritatem contulisse dicendus non est, id quod ad sequentia etiam duo capita observari debet, in quibus dum ad probandam & libri Baruch, & ad pendicum Prophetiæ Danielis authenticam Augustini quoque, præter aliorum, citationes adducit Bellarminus, idem inservire potest & debet responsum,

CAPUT DECIMUM,

De libris Tobie, Judith, Ecclesiastici.

Horum ut & omnium cæterorum, quos in numerum Apocryphorum referimus Evangelici, ut Augustini auctoritate defendat authenticam Bellarminus, præter citatū non semel & jam vindicatum ex secundo Eius libro de *Doctrinā Christianā* testimonium, provocat ad duplicem locum à Chemnitio citatum, ut retorquere eum possit, ac inde aliquid pro Canone suo, ut ita dicam vel scribam, apocrypho accipere subsidium. Collegit diligentissimus simul & accuratissimus Synodi Tridentinæ Examinator Chemnitius in Examine Decreti de libris Canonicis, aliquot pro Scripturæ Sufficiētia & Perfectione ex Augustino testimonia, iis Solaribus radiis scripta, ut nulla omnino ratione obtenebrari possint. Ex eorum serie duo tantum excerpere placuit Bellarmino, ea nimirum, quæ in rem suam quam maximè idonea existimabat, falsus quamvis. Dum enim Chemnitius de libris ab Augustino in numerum Canonicorum latiori significatu relatis ex ipso Augustino, ut ad caput antecedens quartum fuit observatum, monet, *non omnium eandem esse certitudinem & auctoritatem, quosdam enim ex illis ab omnibus accipi Ecclesiis, quosdam non item, sed à quibusdā tantum, & illos, qui ab omnibus accipiuntur, præponendos esse eis, quos aliqua non accipiunt, & in his rursum, qui à pluribus & gravioribus accipiuntur, præponendos esse iis, quos pauciores minorisq; auctoritatis Ecclesia tenent;* quasi Chemnitius hæc ex sua scripsisset mente, vanissimam hanc dicit esse distinctionem Bellarminus non attendens, esse eam ipsius Augustini, quam ex Augustino tamè refelli posse putavit, duobus in locis à Chemnitio citatis, videlicet libri undecimi contra Faustum capite quinto, & secundi contra Cresconium trigesimo secundo, ut & aliàs non semel docente, *dici Libros Canonicos, quia sint quasi Norma & regula, quæ Imperitiæ nostræ regatur infirmitas, & ex quâ de omnibus aliis Libris iudicetur, unde sequatur, iudice Bellarmino, non contra Chemnitium, sed Augustinum, illos libros regulam & normam esse non posse, qui non sint infallibilis Veritatis.* Ut vanitas hujus consequentiæ, quam Bellarminus ex verbis Augustini à Chemnitio citatis necit, manifestior adpareat, reddo verba, quæ ante jam ad citatum caput quartum è propriâ Eius pennâ fluxerunt, ingenuè contra seipsum agnoscentis, *Augustinum fuisse certissimum, omnes libros Canonicos esse infallibilis Veritatis, sed non fuisse æquè certum de omnibus libris, quos enumeravit, an essent Canonici.* Addantur cætera ibi prolixius recitata, & constabit, vim factam esse distinctioni Augustinianæ à Chemnitio productæ, cum ipse Bellarminus, qui vanitatis eam adculavit, proprio eam comprobare coactus fuerit, vi apertissimæ Veritatis, testimonio. Indubium videlicet ex supra adductis est & esse debet, hicq; iteratò repetendum & observatu in hæc Controversia dignissimum, libros dici Augustino, sicut & cæteris Scriptoribus priorum Seculorum Ecclesiasticis, Canonicos non in strictâ significatione illa, quâ his posterioribus Seculis accipitur, sed in latiori, inque eorum numerum referri, qui ex consuetudine tum receptâ ad fidelium ædificationem publicè & privatim lecti & ita Canonici sunt habiti. Et hinc etiam responso est petenda ad id, quod Bellarminus proximè post hæc objicit, ut obtineat, Indicem librorum Scripturæ ab Augustino recensitum esse non nisi in strictiore significatu Canonicorum, ita porro scribens: *Quod Augustinus reverè senserit, omnes eos libros, quos ibi vocat Canonicos, infallibilis esse Veritatis, patet tum ex Concilio Carthaginensi tertio, cui ipse (scilicet Augustinus) subscripsit; tum etiam, quia non potest proferri*

unus ex Augustino locus, ubi librum aliquem vocet *Canonicum*, & tamen de ejus veritate dubitari posse dicat, contra verò infinita proferruntur loca, ubi dicit, omnes libros, qui vocantur *Canonici*, infallibilis esse Veritatis. Hinc inquam, petenda est responsio, libros nimirum Scripturæ non uno eodemque modo apud Scriptores Ecclesiæ dici *Canonicos*, sed diverso, ut dictum est, respectu, ut plurimum verò significatu latiori, quod ipsa Augustini verba non semel citata satis superque nos possunt docere, ex quibus manifestè salum esse adparet, quod Bellarminus tam audacter, non sibi ipsi tantum, sed & Augustino in faciem contradicens, sine omni ruboris sensu scripsit: *Augustinum reverè sensisse, eos omnes libros, quos ibi vocaverit Canonicos, infallibilis esse Veritatis*. Non sibi, inquam, ipsi tantum, qui in paulò antecedentibus verbis ingenuè fassus est, *Augustinum non fuisse certum de omnibus libris, quos enumeravit, an essent Canonici*, ut brevissimè adeò fuisse Bellarminum oportuerit memoriæ, in tam brevi verborum & unius ferè spiritus ambitu tam contraria scribentem; sed etiam, ut dixi, Augustino, qui dum in dignoscendis S. Scripturæ Libris, ut vocat, *Canonicis* ad diversum Ecclesiæ hujus & illius judicium & consensum provocat, adque plurium Sententiam monet esse respiciendum, eo ipso *Authoritatem eorum Canonicam*, quam ipsis latiori significatu adscripsit, non infallibilis per omnia Veritatis esse, satis clarè docuit. Testimonium Concilii *Carthaginensis*, juxta comunem computum tertii quod attinet, cujus consensum Bellarminus ideò urget, quia Augustinus quoque inter fuisse eidem & subscripsisse legitur, non nescivit ipse Bellarminus, quid à nobis opponi & responderi possit, nimirum habere nos pro nostro Canone testimonium Concilii antiquioris, videlicet *Laodiceni*, in quo illi libri à Canone rejiciuntur, qui à *Carthaginensi* in Canonem recipiuntur, utpote cui objectioni aliàs satisfacere studuit, regerens, *Concilium Carthaginense majoris esse authoritatis quam Laodicenum, tum quia posterius, tum quia Nationale fuit & à Leone quarto confirmatum, Laodicenum verò tantum Provinciale & à Pontifice non confirmatum, itaque hic posse locum habere Augustini illud, Concilia priora emendari à posterioribus; illud tamen loco secundi addens responsi: neutrum errasse Concilium. Laodicenum namque eos in Canone posuisse libros, de quibus Episcopi ejus Concilii fuerint certi, alios autem omisisse, non quidem negantes, eos esse Canonicos, sed nolentes rem definire dubiam; Carthaginense autem re magis discussà id definivisse, quod prius Concilium sub dubio reliquerat. An solverit nodum hanc responsione Bellarminus, contrariasque duarum Synodorum non integro à se invicem Seculo distantium Constitutiones ritè conciliàrit, ne erravisse ullà ratione videantur, aliis loci & temporis est labor. Hic illud tantum noto, malè Eum, utpote Antiquarium, & pro Decretorum antiquitate contra quosvis Novatores agentem, Carthaginense Concilium Laodiceno quoad valorem & authoritatem præpouisse ideò, quia posterius; cum potius ex Instituti ratione in contrarium planè argumentari deberit, nisi arguari voluisset, nihil quidquam subsidii ferente Augustini testimonio, ut tum videbitur, ubi ad hunc devenimus locum. Ea inter circa Synodi *Laodicena* pro Canone Verò Definitionem, ab aliis observatum hic addo, *Dionysium Exiguum*, Canonum Ecclesiasticorum Collectorem, uno præter propter Seculo ab eà remotum, inseruisse quidem Codici suo hujus pro Libris S. Scripturæ *Canonicis* Decreti initium, quo prohibetur, ne præter *Veteris & Novi Testamenti Volumina ulli alii legantur Libri*; sed eorundem Librorum Indicem prorsus omisisse, veritum, ut Eruditi judicant, ne Romanam offenderet Ecclesiam, Innocentio Pontifice aliquot ante Annis eos in V. T. Canonem referente, quorum nulla apud Patres *Laodicenos* erat mentio, cum viginti tantum & duorum V. T. Librorum meminerint. Et ut ad ipsum Canonem Concilii *Carthaginensis* veniam, in quo Apocryphorū authenticam Bellarminus fundari putat, Augustino ejusdem parte nõ exiguà consentiente, præter id, quod jam non semel est observatum, dictos fuisse tum temporis ut plurimum *Canonicos* sensu ampliori; illud notari debet, quod non solum in genere de hujus Concilii Canonibus monuit *CORIOLANUS*, esse plurium aliarum Synodorum, nec simpliciter unius Concilii; sed & in specie de hoc Canone *BAILIUS*, esse eum ex alio *Carthaginensi Concilio transcriptum*; ut adeò, quo tempore Decretum hoc fit formatum, non ita constet, & hinc authoritas ejus non ulquequaque sit immota & infallibilis, nisi aliunde suffulciatur. Ut taceam, sufficiens suppeditare responsum ad canonem sextum & vigesimum ejusdem Concilii, laudatum modo *Coriolanum*, qui, dum Patres ejusdem unanimiter constituerunt, ne *prima Sedis Episcopus* adpelletur *Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum prima sedis Episcopus*, inter alia hæc annotavit præprimis observanda: *Cum hoc Concilium fuerit Nationale, non univèrse, sed Africana tantum Ecclesia leges tulisse potuit*: quo vel simili responso *Sylvius* etiam præter alios huic Decreto satisfacere conatus est, non attendendo, quod *Hardingus* antehac, Scriptor Anglus, zelo pro *DEI* domo, ex *Possëvini* Elogio, fervens, contra *Ivellum*, itidem Anglum, ad hoc Decretum, contra *Suprematum Pontificis Romani* provocantem opposuit,*

lib. II, de
Concil.
author.
cap. 8.

vid. Dallej,
de usu Pa-
trum, pag.
72.

fuit, videlicet, Bonifacium, Papam hujus nominis secundum, cui tanquã Fratri & Confacerdoti, & aliis earum partiũ Episcopis, hujus de libris Canonicis Decreti confirmacionem commendãrunt Episcopi in hac Synodo congregati, & inter eos Augustinus, ob alterum illud Decretum sumi Sacerdotii prohibitorium, in peculiari ad Eulalium, Alexandriã Episcopum, Epistolã, graviter esse conquestum, quod Aurelius Carthaginensis Episcopus, & Collegæ ejus in hoc Concilio (interq; eos Augustinus) *instigante Diabolo super bire cæperint, contra Romanã Ecclesiam*, ut in non unis Conciliorum Tomis vel Editionibus hæc verba leguntur, vel ut *Cosfero* ea placuit citare, quod *Africani tunc meditari videbantur à Sede Romanã defectionem*, quamvis tota hæc Bonifacii Epistola ob causas satis prægnantes, & quæ maximi videntur esse momenti, suspecta videatur Bellarmino, quin & *Baronio, Binsio, Possè vino, Grefero*, aliis, qui, quã inter se convenire queant ratione, ipsi videant, nobis ad hæc spectatoribus otiosis. Sed ad Augustinum, ex cujus Scriptis dum Bellarminus ne unum proferri posse putat testimonium, *ubi Librum aliquem vocet Canonicum, & tamen de ejus veritate dubitari posse dicat*, sui iterum & paulò ante scriptorum imemor plurimum fallitur. Si enim, quæ Bellarmini verba sunt, Augustinus non *equè certus fuit de omnibus libris, quos enumeraverat, an essent Canonici*, & tamen eos expressè ad Canonem Scripturæ retulit, inde patet clarissimè, dictos ipsi fuisse latiori significatu *Canonicos*, de quorum veritate & authentia non omnimodè fuit indubius, ad Ecclesiã hujus & illius censuram & judicium provocans; de libris in specie Maccabæorum testatus, quos inter Canonicos retulit, *ut sobriè legantur vel audiantur*, verbis ad caput quartũ citatis. Non tamen inde sequitur, Augustinus more seculi libros plures dixit esse *Canonicos* sensu ampliori, ergò ubiq; hoc sensu de libris Scripturæ Canon. & nullibi de Vero & strictius ita dicto Canone egit. Ultrò enim agnoscimus, non pauca, quamvis juxta hyperbolen Bellarminianam non infinita, eaq; egregia hic & ibi in Augustini Scriptis extare testimonia, quæ veri Canonis indubiam tuentur auctoritatem, inter quæ suo præferimus merito Verba, quæ & Bellarminus contra se pro Evangelicis adduxit, & *Gratianus* etiam Juri, quod dicitur, Canonico, & *Thomas* primæ parti summæ, uterq; mox sub initium inseruit, hic quoq; iteratò legenda, utpote in posterum aliquoties usui futura. Ita autem Doctor augustissimus: *Ego solis eis Scripturarũ libris, qui jam Canonici adpellantur, hunc titulum & honorem didici deferre, ut nullum eorum Auctorem scribendo aliquid errasse credam firmissimè*. Addit paucis interjectis, quæ Bellarminus adijcere ausus non est: *Alios autem ita lego, ut, quantumlibet Sanctitate Doctrinãq; præpollent, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabiliratione, quod à vero non abhorreat, persuadere poterunt*. Alia recensere similis per omnia tenoris supercedeo, utpote alibi maximo collecta numero, quorum ex parte loca ipse etiam Bellarminus indicavit. Id nunc super adhuc est, ut ostendatur, Bellarmini contra *Chemnitium* ex Augustino pro libri alicujus auctoritate Canonicã illationè, ex testimonio Ecclesiã Scriptori Canonico cœtanæ delumtam, nobis ad eò non adversari, ut id testimonium potius, præsuppositis præsupponendis, ambabus iterum amplectamur ulnis, iis Augustini verbis, ad quæ libri tertii & trigésimi, contra Faustum Manichæum, capite sexto exstantia Bellarminus provocat, addentes alia, quæ capite secundo libri vigésimi & octavi antecedentis, contra eundem hunc in modum leguntur: *Sicut ego credo, illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus vivebat in carne, per discipulos Ejus, certã successione Præpositorum vestrorum, ad vestra usq; tempora custoditus atq; per ductus est, sic & istũ librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus in carne vixit, non interruptã serie temporum, Ecclesia, certã connexionis successione, usq; ad ista tempora perduxit*. Et si ad speciem est veniendum, præprimis quoad rejectionem Librorum Apocryphorum, quos nunquam Ecclesia vel Judaica vel Christiana pro Canonicis agnovit, non rejicimus testimonium Ecclesiã negativũ, quod attinet librum *Henochi*, utpote nulla habentẽ testimonia ejus temporis, quo scriptus fertur, quin nec proximorũ quoq; temporum, ut Bellarminus ex capite trigésimo & octavo libri decimi & octavi *de Civitate Dei* deducit; addentes potius aliud ejusdẽ Augustini, de eodem hoc Enochii libro, ex ejusdem operis libri decimi & quarti capite vigésimo & tertio testimonium, juxta cujus methodum de aliis etiam libris Apocryphis judicari posse non inconsultum videtur: *Scriptissè quidem nonnulla Divina Enochum illum ab Adamo Septimũ, negare non possumus, cum hoc in Epistolã Canonicã Iudas Apostolus dicat. Sed non frustra non sunt in eo Canone Scripturarum, qui servabatur in Templo Ebraei populi succedentium diligentia Sacerdotum. Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem suspecta fidei judicata sunt, nec utrum hæc essent, quæ ille scripsisset, poterat inveniri, num (rectius non) talibus proferentibus, qui ea per seriem*

Enchir.
cap. III.
p. m. 158.

vid. Blöd.
Pseudo I.
fid. p. 189.

Epist. 19.
ad Hieron.

seriem Successionis reperirentur rite servasse. Huic de Enochi libro Sententiæ, quâ inter Apocryphos omni jure recensetur, utut hoc demum Seculo se opponere, eundemque tanquam antiquissimis Ecclesiæ Patribus olim in pretio habitum, sæpeq; laudatum, sed à posterioribus sorte iniquiori sub medio positum, penitusque suppressum, conatus sit *Boulducus* novo planè instituto super Candelabrum reponere, ut luceat omnibus, qui in Domo Ecclesiæ sunt, vel potius, ut omnes interitum ejus, ac tam rutilantis Lampadis extinctionem sine fine defleant, addens responsionem ad citata Augustini Verba; non ea tamen protulit in medium, quæ à priori Sententiâ quemquam judicio pollentem movere possent, modò non multò magis eandem confirmarent, id quod breviter ex occasione hic adnectendum fuit.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

De Libro Sapientiæ.

DE quo juxta Augustini mentem ante, quam agamus, ad duo capita proximè antecedentia tribus, ut vulgò dicitur, verbis notari debet: Libro Tobiz authoritatem Canonicam ex eo adtribui non posse, quod Augustinus in libro, qui *Speculi* nomine inter Ejus opera extat, aliquam ejus facere mentionem legitur, in præfatione testatus, *sententias ex Libris Canonicis collecturum*; cum ipse Bellarminus in de Ecclesiasticis Scriptoris opere agnoverit, *de Authore libri hujus aliquos dubitasse*; exque accuratâ lectione constet, aut authorem ejus non esse Augustinum, aut ab alio quodam Augustini temporibus posteriore interpolatum, nonq; unis Sententiis hinc & inde conquisitis auctum, Quod verò ad librum *Judith*, dum ipse iterum Bellarminus fateri coactus fuit, diversas esse de tempore illius Historiæ opiniones & sententias, quibusdam id ante, aliis autem post Babelicam Captivitatem statuentibus, pro ultima hæc Sententia ad Augustini authoritatem provocans, inspectus certè locus à Bellarmino citatus tam non pro authenticâ hujus Libri militat, ut potius non parùm evertere eam videatur, ita nimirum se habens: *Per idem tempus*, regnantibus videlicet Cyro & Dario, Persarum Regibus, *illa etiã sunt gesta, quæ conscripta sunt in libro Judith, quem sanè in Canone Scripturarum Iudæi non recepisse dicuntur.* Observat in Commentario adhuc locum eruditissimus *Vives*, Hieronymum monere, *librum hunc, Chaldo scriptum Sermone, minus authoritatis habere ad ea roboranda, quæ in contentionem veniunt.* Quod verò addit: *Sanctum Concilium Nicanum inter sacrarum Scripturarum Volumina & hunc Librum computasse*; examini posset, & fortè etiam deberet subjici, nisi à Vindiciis hæc Augustinianis alienum esse videretur, quamvis, si de hujus libri authenticâ in Nicæna Synodo aliqua fuisset Constitutio, mirum non immeritò esset, Augustinum ejus non expressam fecisse mentionem, ac Judæorum Canonum Christianorū non opposuisse: ut de aliis Scriptoris Ecclesiasticis, post hanc Synodum florentibus, & hunc librum Canone Christianorū excludentibus non dicam, & speciatim *Hieronymo*, ex cujus diversis operibus diversa quatuor testimonia contra Canonicam hujus libri authoritatē nuper collegit, qui notitiam Conciliorum Ecclesiæ cum Varijs observationibus Luci publicè exposuit, *Johannes Cabassutius*, Aquilexensis, Presbyter Congregationis oratorij, non unis Adprobationibus & Encomiis, ex more præfixis, munitus, alios etiã addens, qui & de ipso Synodi Nicænæ Decreto circa hujus Libri canonisationem dubitarunt, & ipsam ejus authenticam habuerunt suspectâ. Verùm ut ad librum huic capiti præscriptum veniamus, cui ex Augustini testimonio authenticam impetrare conatur Bellarminus; vindicanda simul erit innocentia *Chemnitii* à Bellarmino iniquiùs habiti, incredibilem imprudentiam ei impingendo, *quod videlicet Augustinum truncatè citarit, & adseruerit, Sapientiæ Librum Augustino non fuisse Divinum, & infallibilis per omnia Veritatis.* Ut meritissimi de Ecclesia Evangelico-orthodoxa *Chemnitii* sinceritas, & Fama à gravi hac adulatione liberetur, sciendum est, citasse alicubi Augustinum nemini non notum ex Sapientiæ Libro testimonium, *Raptus est, ne malitia mutaret intellectū ejus.* Non placuit hæc citatio Gallis Massiliensibus, Pelagianorum ibi reliquis, hodie sub Semipelagianorum nomine notis, utpote de quibus in quadam *Hilarii* ad Augustinum Epistola legitur expressè: *Illud testimonium tanquam non Canonicum definiunt omittendū.* Si Canonicus hic Liberâque Ecclesia tum temporis pro Canonico habitus fuisset, tenebatur omninò Augustinus ejus Canonicâ Authoritatem, contra hos opposcentes omnibus modis defendere, id quod tamen ab Eo non factum. Quid ergò respondit Augustinus: *Se posita libri authoritate ipsam rem jubet altius considerari, scribès: Quasi excepti à hujus libri attestazione res ipsa non sit clara, quam volumus hinc doceri? Quis enim audeat negare Christianus, Iustum, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio futurū? Quilibet*

lib. I. de
Ecclef. an.
te Legem,
cap. 19.
vid. Th.
Bang. in
Cælo Ori-
ent. Exer-
cit. I.
Quæst. V.
pag. 21.
seqq.

lib. 18. de
C. D. c. 26.

ad Synod.
Laodice-
nam, pag.
187. Edit.
Lugdun.

bet hoc dixerit, quis homo sanae fidei resistendum putabit? Iterum dico iterumque, si Augustinus de canonica hujus Libri autoritate certus fuit & indubius, non potuit non eam tueri contra ejus tam manifestos oppugnatores. At satis fuit augustissimo Patri, Sententiae Veritatem propugnasse, quamvis auctoritatem Libri Ecclesiasticam insuper quoque urserit, quam neque nos eidem volumus detractam. Ita autem post aliqua scribit: *Qua cum ita sint, non debuit repudiari sententia Libri Sapientiae, qui meruit in Ecclesia Christi, de gradu Lectorum Ecclesiae Christi, tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab Episcopis usque, ad extremos laicos, fideles, penitentes, catechumenos, cum veneratione Divinae auctoritatis audiri.* Pergit mentem suam explicare: *Certe enim, si de Divinarum Scripturarum tractatoribus, qui fuerunt ante nos, proferrem hujus sententiae defensionem, quam nunc solito diligentius atque copiosius contra novum errorem Pelagianorum defendere urgemur: si hujus, inquam, sententiae defensionem ex Divinorum Eloquiorum nos praecedentibus Catholicis tractatoribus promerem, profecto adquiescerent.* *Quid igitur, (rectius autem) opus est, ut eorum scrutemur opuscula, qui, priusquam ista haereticis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione versari, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur.* Sed qui sententiae tractatorum instrui volunt, oportet, ut istum Sapientiae Librum omnibus tractatoribus anteponant, quoniam sibi eum anteposuerunt etiam proximè Apostolorum temporibus egregij tractatores, qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere, nisi Divinum testimonium crediderunt; e quorum numero in antecedentibus & sequentibus Cyprianum praecipuis nominat, hoc testimonio in scriptis suis utentem. Dixi, & adhuc semel dico & scribo, neque nos Evangelicos auctoritatem libro huic Ecclesiasticam denegare, ut potè qui non privatim solum, sed & in publicis Ecclesiae conventibus, nec absque aedificationis spe, legitur & explicatur, de quo etiam, ut Theologorum Elogia huc non congeram, suis quaeque locis legenda, in scriptis Patrum non hospes scriptor Barthius, in suis ad Claudianum Animadversionibus, nemine haecenus, quod sciam, ex Evangelicis contradicente, non adeò dudum scripsit: *se extra Sacrorum Voluminum Canonem nullum unquam librum huic comparabilem vidisse.* Neque quidquam contra mentem Augustini dixit aut scripsit Chemnitius, ut per incredibilem impudentiam Bellarminus ei imputat, quia potius ad consensum Hieronymi provocat, utrumque idem de hoc libro, ut & de ceteris omnibus Apocryphis statuisse monens: *Manifestum est, Augustinum de distinctione Librorum Sacrorum idem sentire, quod Hieronymum, nimirum, legere eos Ecclesiam ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum Dogmatum confirmandam, primario scilicet, & nisi ex Autoribus Canonice alia praecedant testimonia.* Leguntur autem haec Verba Hieronymi in praefatione Ejus ad libros Salomonis, quorsum etiam pertinent, quae de hoc Sapientiae libro, ut & ceteris omnibus Apocryphis, in Prologo Ejus galeato scripsit, qui communiter aliàs & plerisque Vulgatae Versionis Editionibus praefixus, cur in opere Parisensi Heptaglotto desideretur, ceteris suo ordine exhibitus, non sine causa forsitan inquiritur. Et ne aliquem Veneratae Divinae auctoritatis huic libro ab Augustino attributa offendat, cui adcedit, quod idem Augustus Doctor ingenue fateatur, tractatores Divinorum Eloquiorum temporibus Apostolorum proximis, nominatim Cyprianum, hoc testimonium tanquam divinum adlegasse; illud praeter ea notandum venit, Augustinum hoc ipso nihil aliud intellectum voluisse, quam quod ipsa Lectio hujus libri in Sacris ea eidem accedat venerationi, quae ceteris S. Scripturae libris indubitato Canonice & Divinae auctoritatis fieri solet, dum pari veneratione à simplicioribus auditorum acceptatur, hoc quoque de Justo morte praeproperae testimonium idem tanquam Divinum à Cypriano, aliisque tractatoribus Ecclesiasticis antiquioribus citatum fuerit, quia cum aliis scriptorum S. Codicis Canonice testimoniis ex asse convenit & consentit. De cetero, auctorem hujus libri, quod attinet, parum omnino interest, cui praecipue attribuat, cum praeter alios Ecclesiae Doctores, ipse etiam Augustinus non idem semper & constanter de eo senserit, id quod Bellarminus quoque debuit agnoscere, quod, dum in de Doctrina Christiana libris, loco superius citato, eum Syracidi adscripsit, postmodum retractavit, lib. II, c. 4. illud non solum in dubium vocando, sed omnino probabilius statuendo; *Eum non esse hujus libri auctorem; antea etiam in illustri de Civitate Dei ad Marcellinum opere testatus, obtinuisse consuetudinem, ut hic liber Sapientiae & Ecclesiastici propter Eloquij nonnullam similitudinem Salomonis dicantur, doctiores autem non dubitare, Salomonis non esse: ut adeò Bellarminus sui iterum & Veritatis quam maxime immemor scripserit: omnes Veteres hunc librum Salomonis esse adserunt, ex quo manifeste sequitur esse Canonicum, quo nihil impudentius, in hac quidem re, dici aut scribi potuit.*

ad lib. II.
in Ruffin.
p. 1257.

lib. II, c. 4.

lib. 17.
cap. 20.

CAPUT

cap. 11.
cap. 3.
Prov. 25.
v. 27.
cap. 15.
vid. Rai-
nold. de II.
Apocry-
phis.
Tom. II.
pag. m.
s. 14. seqq.
cap. 1.

A Ntequam ad eorum ex Augustino Examen progrediamur, opus est, ut breviter & in transitu quasi id etiam tangamus, quod Bellarminus in capite præcedaneo ad authoritatem Ecclesiastici ex Augustino produxit, statuens, dum Augustinus in libro contra Priscillianistas ad Orosium, ex capite tertio Ecclesiastici aliqua citando verba, *divinam clamare Scripturam* dixit, eo ipso hunc librum pro verè & propriè Canonico habuisse, à que omnibus idèò habendum esse. Verùm præter id, quod non semel hætenus ad citationes Augustinianas ex libris non verè & propriè Canonicis est responsum, id insuper etiam notari potest, Augustinum, dum citata ex Ecclesiastico Verba divinam dixit Scripturam, ad id sine dubio respexisse, quod similia alibi in libris indubitato Canonicis extarent, qualia facillè, ubi opus erit, ostendi possunt. Ubi enim Syracides hortatur, *Altiorate ne quæsieris*, in ipsâ versione vulgata per Parallelismum marginalem reducitur ad tritum regij Parcemiastis oraculum, quo *scrutatore[m] Majestatis oppressum iri à Gloria* dicitur: Versio[n]e quamvis ab Ebræo Textu non planè nihil recedente, id quod dudum à celeberrimis Textûs Sacri Vindicibus, *Franzio, Tarnovio, Glassio*, aliis est ostensum. Non enim vel ab Augustino *Ecclesiasticum* inter indubitato Canonicos Authores habitum, vel ab aliis tempore Augustini inter eos numeratum fuisse, de cuius authenticâ nullum planè sit dubium, ex aliis constat locis, in specie autem eo, qui ad præcedanei capitis finem ex illustri opere de *Civitate DEI* fuit adductus, ubi de eo quidem, & libro Sapientiæ fatetur, quod *Ecclesia maximè Occidentalis* (ergo non Catholica & universalis), *antiquitus eos in auctoritatem* (an propriè Canonicam?) *recepit*; sed tamen id etiam notanter addit, quod *adversus contradictores non tantâ auctoritate proferantur, quæ scripta non sunt in Canone Iudeorum*: id quod itidem in de *Curâ pro mortuis* observavit, quod tamen locum non haberet, si ullâ ratione auctoritas Canonica verè eis potuisset adtribui, contra quosvis oppugnatores quovis modo vindicanda, ad quem modum Papistæ hodiernum pro non unius Libri Authenticâ pugnant, etsi non nesciant, eos Evangelicis eo in pretio & respectu non esse. Nunc ad libros *Maccabæorum*, quos num Augustinus pro verè & propriè Canonicis S. Scripturæ Libris habuerit, paucis videbimus. In genere provocat Bellarminus ad duo illa ex Augustino testimonia, quæ suprà jam ad caput quartum ex laudato opere de *Civitate Dei*, & altero contra Gaudentium Libro citata fuerunt; in quibus etsi Sanctus Pater agnoscit, *Ecclesiam*, id est, ut modò audivimus, occidentalem, ad eòq; non Catholicam & universalem, eos *pro Canonicis habere*, in latiori nimirum significatu, ut superius non semel monitum, & proximè iterum monebitur, nullam videlicet aliam ob causam, quam propter *Martyrum passiones*; illud tamen expressè etiam fatetur, *ea quæ in his Maccabæorum libris narrantur, non pertinere ad Scripturas Sanctas, quæ Canonice adpellantur*, in angustiiori nimirum significatu; neque authorem horum de Maccabæis librorum cæteris Testamenti Veteris Scriptoribus Canonicis adnumerari, quibus, tanquam testibus suis, in Novo Testamento Dominus perhibet testimoniis, quin & intuper sobriè hos libros esse legendos vel audiendos, quâ cautione opus non fuisset, si de Canonicâ & infallibili eorum auctoritate & veritate constaret. Ex octo autem illis objectionibus, ad quas pro defendendâ utriusq; libri hujus authenticâ Bellarminus respondere conatur, duæ tantum sunt, & in specie quidem prima & ultima, quibus refellendis Augustini auctoritate pugnat, quamvis utrobique infeliciter. Ad primam enim, de facto Judæ Maccabæi, qui pro mortuis Sacrificium offerri iussit, dum tria Augustini testimonia citavit, ut sibi quidem videbatur, ex hoc ipso Judæ Maccabæi facto probantis, *pium esse pro mortuis orare*, Lectorem minus curiosum, aut de veritate rei ex debito sollicitum, quam maximè sefellit, dum ex trium locorum, ad quæ provocavit Bellarminus, numero unus tantum, & ordine tertius agat de hoc Judæ facto, cæteris duobus ne verbulo quidem ejus mentionem facientibus, id quod ipsâ locorum inspectio docet: quamvis nec ad eò magnum pro auctoritate horum de Maccabæis librorum Canonicâ subsidium tertius suppeditare possit locus, ex proximè citato de *Curâ pro mortuis* libro desumptus, cum nihil aliud in se contineat, quam compendiarium ipsius facti narrationem, quod nimirum in *Maccabæorum libris legatur pro mortuis sacrificium*, nullâ planè mentione auctoritatis Canonice factâ, hoc solum addito: *Etsi nusquam omninò in Scripturis veteribus legeretur, non parvam esse universæ Ecclesiæ, quæ in hac Consuetudine claret, auctoritatem, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino DEO ad Ejus Altare funduntur,*

summa

suum quoque, habet locum commendatio mortuorum, quæ tamen Augustini verba inferius suo loco uberius ponderabuntur, nisi quod ea inter ex iis ritè consideratis adparet, non bene Bellarminum scripsisse, *Augustinum, quia libros Maccabæorum credidit esse Canonicos, inde Eum collegisse, bonum esse pro mortuis orare, cum planè contrarium inde sit manifestum.* Ad ultimam objectionem de facto Razia seipsum occidentis ex duplici iterum testimonio Augustini, hunc in modum pro obtinenda autoritate horum librorum Canonicâ respondet Bellarminus, *Mortes horum hominum, & nominatim Razia, narrari in Scripturâ, non laudari, vel certè non ita laudari, quasi pie & sanctè fecerint, quod fecerunt, quamvis audacter & viriliter & hominum iudicio fortiter eos id fecisse, negari non possit.* An bene mentem super hæc re Augustini ceperit vel explicarit Bellarminus, commodius percipi non potest, quam si Ipsum audiamus, qui notanter de Eo sequentia hæc observavit: *Razias humilitatem inter manus inimicorum ferre non valens, planè non Sapientia, sed insipientia dedit exemplum, non Christi Martyribus, sed Donati Circumcellionibus imitandum.* Et post aliqua: *At enim Sanctarum Scripturarum autoritate laudatus est Razias.* Verba hæc sunt non Augustini, sed Gaudenii Donatistarum Episcopi Augustino hæc objicientis, ad quæ Augustinus ita respondet: *Quomodo laudatus? quia fuit amator Civitatis. Hoc potuit & carnaliter, civitatis videlicet illius terrena Hierusalem, qua servavit cum filiis suis, non autem illius, quæ sursum, libera Matris nostra. Laudatus est, quia continentiam servavit in Iudaismo; & hæc sibi in comparatione Iustitia Christiana damna & sterora fuisse dicit Apostolus. Laudatus est, quia Pater Iudæorum adpellabatur. Hoc magis est, unde & illi tanquam homini subrepit humilitatis impatientia, ut prius mori vellet, quam hostibus subjici. Dicitur est, quod elegerit nobiliter mori. Melius vellet, (vel potius voluisset) humiliter, sic enim utiliter. Illis autem verbis Historia gentium laudare consuevit, sed Viros fortes hujus Seculi, non Martyres Christi. Dicitur est, quod se viriliter de Muro præcipitaverit in turbas. Neque nos dicimus, Eum hoc fecisse muliebriter. Ad extremum, quod invocasse dicitur Dominatorem vitæ ac spiritûs, ut hæc illi iterum redderet, id est, vitam & spiritum; nec tunc aliquid poposcit, quo boni discernuntur à malis. Reddet enim Deus hæc & iis, qui male egerunt, non in resurrectione vitæ æternæ, sed in resurrectione Iudicii æterni. Laudatus est itaq; Razias iste amator civitatis, ut valde bene audiens, id est, bonæ famæ, quia Pater Iudæorum adpellatus est, & quod continentiam tenuerit in Iudaismo. Istam verò ejus mortem, mirabiliorem quam prudentiorem, narravit quemadmodum facta esset, non tanquam facienda esset, Scriptura laudavit. Nostrium est autem, sicut Apostolus monet, omnia probare, quæ bona sunt, tenere, & ab omni specie malæ abstinere. Et post hæc prolixiora, quæ necessariò exscribenda fuerunt, ut meus Augustini eò aperitior pateret, ea demum iungunt, quæ supra jam ad caput quartum adducta sunt, quibus expressè testatur Augustinus, hanc Maccabæorum Scripturam non habere Judæos sicut cæteros V. T. Scriptores Canonicos, quibus tanquam testibus suis in N. T. Christus testimonium perhibuerit; receptam verò esse ab Ecclesia (Occidentali, non Catholica & universali) non inutiliter, quod nec Evangelici hodiernum inficias eunt, si sobriè legatur vel audiat, id est, si juxta Apostoli monitum, quæ bona sunt, teneantur, de cætero ab omni specie malæ vel mali pro viribus abstineatur, id quod Augustinus hic adpositissimè post Apostolum monuit, de cætero omnibus Elogiorum argumentis, quæ Razia tam insigniter laudato in hac Maccabæorum historia adscribuntur, eam subjungens censuram, qua non parum se à iudicio hujus Maccabæi Scriptoris dissentire satis manifestè ostendit, alibi etiam apertissimè scribens: *Neg, frustra in Sanctis Canonicis Libris nusquam nobis Divinitus præceptum permissum de (addo, laudatum quoq; vel commendatum) reperiri potest, ut vel ipsius adipiscenda immortalitatis, vel nullius cavendi cavendiq; mali causa nobismet ipsis necem inferamus.* Quæ in altero super hæc re leguntur Augustini loco, quem Bellarminus citavit, cum eadem ferè sint cum iis, quæ contra Gaudentium scripsit, brevitatis causa merito omittuntur.*

lib. II.
contra
Gaud. Ep.
cap. 23.

lib. I. de
C. D. c. 20.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

De Epistolâ ad Ebræos.

Quæ in antecedente habet Bellarminus, de quibusdam partibus librorum Marci, Lucæ & Johannis, antehac à non planè nullis in dubium vocatis, & in non unâ S. Biblorum Editione desideratis, earum autoritatem Canonicam Augustini quoque te-

B

limo.

Epist. I.
V.

conf. Seld.
de Synedr.
Jud. lib. II.
cap. 4. P.
132. seqq.

lib. III.
cap. 22.

lib. I. de
peccat.
merit. &
remiss.
cap. 27.
lib. 16. de
C. D. cap.
22.

Prefat. in
Psalm. 31.

testimoniis confirmans, nos Evangelicos præcisè non atinet, à quibus hæ Evangelista-
rum partes in dubium non vocantur, sed tanquam ad Canonem pertinentes recipiun-
tur. Illud solum pede sicco non licet præterire, quod circa testimonium de *tribus in*
Cælo testibus Johannæum, à B. *Luthero* primùm in Versione Germanica gravibus de
causis omissum, communiter moneri solet. Utenim non repetam, quæ post D. *Ger-*
hardum plures alii ad eum observarunt, eas in specie Versiones Bibliorum nec unius
Idiomatis Editiones novantiquas colligentes, in quibus Oraculum hoc insigne deside-
ratur, ut adeò tam insigne falsi crimen B. *Luthero* non debuerit imputari, ac si hostis
Doctrinæ de SS. Trinitate fuisset, quam his quoq; temporibus crambem Lutheroma-
styges non sine fastidio recoquunt; hoc præsertim Instituto non parum inservire potest,
inter alios Patres & Scriptores Ecclesiasticos, quibus testimonium hoc aut planè fuit
incognitum, aut ad minimum quoad authenticam aliqua ex parte suspectum, nec
omnino indubium, Augustinum quoq; referri, qui etsi non semel, inprimis contra *Ma-*
ximum, Arianorum Episcopum agens, hoc oraculo & maximo quidem commodo
uti potuisset, præsertim ubi proximè subsequens & immediatè subnexum de *tribus in*
Terrâ testibus testimonium suscepit explicandum, nullam ejus tamen ne verbulo quidem
fecit mentionem, eo ipso testatus, sibi illud in Sacro Canone non lectum fuisse. De
Epistola ad *Ebræos* breviter videamus, quam & Paulum agnoscere Authorem, & Ca-
nonicam esse, Bellarminus eo etiam Augustini testimonio demonstrare nititur, de quo
supra jam ad Caput quartum ex Ejus de *Doctrinâ Christianâ* libris est actum, ut iteratâ
responsione Lectorem fatigare necessum non sit. Etsi enim huic Epistolæ authorita-
tem Canonicam non denegemus Evangelici, eam tamen ex citato Augustini loco infal-
libiter non probari, ex jam dictis manifestum est. Accedit, si hunc Augustinum Docto-
rem alibi de hac Epistola ejusdemq; autoritate differentem audiamus, de Ejus mente
aliter judicandum videri. Hinc quamvis testetur, *Ecclesiarum* (non omnium, sed tan-
tum) *Orientalium* (quibus aliàs opposuisse legitur Occidentales) *authoritate moveri*
se, quæ Epistolam hanc in Canonicis (an propriè & strictè ita dictis?) *habeat*, ingenuè ta-
men agnoscit, *eam nonnullis incertam esse, imò quosdam negare, Apostoli eam esse*, id est,
Paulum agnoscere Authorem. Unde & Eruditissimus Commentator *Vives* expressè
Augustinum inter eos Patres & Doctores Latinos refert, qui de Epistola hujus Autho-
re ambigunt, addens, *ante Hieronymi ætatem à Latinis hanc Epistolam inter Sacras non esse*
receptam; quem computum Bellarminus ad *Lactantium* restrinxit, sed justo restrictior, ut
in Scriptis antiquorum versatis sufficienter constat. Quæ ad obviandum difficultati-
bus, quas partim Centuriatoribus *Magdeburgicis*, partim *Cajetano* adscribit Bellarminus,
quarum respectu dubia posset videri hujus Epistolæ autoritas, in specie ex duobus
Augustini testimoniis citat, quia specialioris sunt argumenti, adq; præsentem non per-
tinent scopum, nec nobis nocere possunt Evangelicis, brevitatis causa omittuntur.
Eadem porrò est respondendi ratio ad ea, quæ in capite sequenti Bellarminus ad de-
monstrandam Epistolæ *Jacobi* authenticam ex Augustini iterum autoritate profert,
qui, dum in refutandis Eorum argumentis, quibus partim non Apostolica, partim non
indubitato Canonica tuit visa, nominatim in respondendo ad quartum, quo Epistola
hæc ab analogia doctrinæ Pauli non parum aberrare videtur, Justificationem non soli
Fidei, sed operibus adscribens, cum Paulus dicat, hominem justificari ex Fide sine ope-
ribus; dum, inquam, Bellarminus ad hoc argumentum respondet, *eo confiteri Lutheranos,*
se esse filios veterum illorum hæreticorum, contra quos Epistola illa scripta fuit, in testimo-
nium adducto Augustino, in de *Fide & Operibus* libro mentem & Pauli & Jacobi expli-
cante, alibi etiam expressius scribente, *Apostolos non pugnare inter se, Paulum namque*
loqui de primâ Iustificatione, quâ homo fit justus ex injusto, Iacobum verò de secundâ, quâ quis
ex justo fit justior, addens, *se de hac Quæstione plenius suo loco disputaturum*, responsionem
eo ipso differre jubet, usque dum ordo tractationis eam requiret. Et quia, quæ ad
sexti etiam argumenti solutionem ex eodem Augustino de Lege libertatis Evangelicæ
profert, nobis iterum Evangelicis in hoc Fidei puncto ab Augustino non dissentienti-
bus opposita non sunt, nulla responsione & hic opus est; siæ quâ itidem prætermitti
potest, quod eodem capite sequenti Bellarminus circa librum Enoch in Epistolâ *Jude*
citatum, ex Augustini nunquam satis laudato opere de *Civitate Dei* in medium protulit,
cum de eo tanquam nobis innocuo supra jam ad Caput decimum, Bellarmino quoque
ansam præbente, fuerit actum. Id solum nunc superesse posset videri, quod ad demon-
strandam *Apocalypseos* Johannæ autoritatem Canonicam ex Augustini etiam testi-
monii

monis agit Bellarminus, nisi hujus libri authentia nobis quoque Evangelicis esset indubia. Tandem id quod in ultimo libri hujus primi capite de denominatione Apocryphorum monet Bellarminus, eam vocem Scriptores Ecclesiasticos non eodem semper modo usurpare, interdum eos ita vocare, de quibus non certum sit, an Canonici sint & Divini, etiamsi satis constet, nullos in eis inveniri errores; interdum ita vocare eos, qui admixtos habeant errores, Augustini iterum autoritate fretus, nemo non videt, ad confirmationem ejus inservite distinctionis, quâ superius Augustinum & alios Ecclesiæ Doctores mox in latiori, mox in strictiori significatu Scriptores nominasse Canonicos monitum fuit, cum eadem utriusque, utpote oppositorum, ratio considerandi sit & esse debeat, Coronidis loco illud insuper adhuc adcedat, videl. ne quid Augustini intactum maneat, quod ad conciliandam tertio *Esdræ* libro auctoritatem Bellarminus more hætenus solito ad citationem ab Augustino factam provocavit, qui tamen paulò ante, capite nimirum decimo octavo, quæ supra *Tannerum* ad Septimum caput prolixius monentem dividimus, breviter & ex ipso quidem Augustino contra seipsum observavit, notante, *Apostolum* *Iudam* *Enochi* *Vaticinium* *in* *Epistola* *sua* *proferentem*, non propterea totum adprobasse librum, cui illud insertum legitur.

LIBRI SECUNDI

DE

VERBO DEI,
CAPUT SECUNDUM.*Num Ebraica Bibliorum S. Editio sit corrupta?*

Hanc Controversiam antequam tractet Bellarminus, in antecedente primo capite de ipsâ Bibliorum Editione V. T. Ebraicâ, ejusdemq; perpetua conservatione, ut & ipsius Idiomatis Ebraici antiquitate, agit, Augustini iterum autoritate nixus, quem tamen tanquam sibi ipsi aliquâ ex parte contrarium conciliare nititur, frustra quamvis, dum ipsa locorum à Bellarmino citatorum inspectio manifestum faciat, Augustinum in iis nihil planè contra seipsum scripsisse. Nimirum, ut posteriorem locum loco priori videamus, non ibi scripsit Augustinus, quod Bellarminus eum scripsisse refert, *Linguam* lib. 16. de *Ebræam post tempora Noe inventam esse*, addens, *Augustinum non indicare voluisse, eam linguam* C. D. cap. ult. *antea non fuisse, sed solum, tunc primum cepisse vocari linguam Ebræam.* Et si enim explicatio Bellarminiana menti Augustinianæ non sit contraria, eâ tamen opus non fuit, cum ipse Augustinus satis luculenter, sibi que in his quidem locis constanter mentem suam exprefferit, ita scribens: *Ante Abrahamum velut pueritia fuit populi DEI à Noe usq; ad ipsum Abrahamum; & ideo prima (non primum, id est, tum demum) lingua est inventa, id est, Ebræa. A pueritia namque incipit homo loqui post infantiam, quæ hinc adpellata est, quia dari non potest; quam profectò etatem primam demergit oblivisio, sicut et æ prima generis humani est deleta Diluvio.* Nihil certè hic Augustinus scripsit iis contrarium, quæ in priori loco per Bellarminum adlegato hunc in modum leguntur: *Quia in Eberi* lib. cap. 11 *familiâ remansit hæc Lingua, divisit per alias linguas cæteris gentibus, quæ Lingua prius humano generi non immeritò creditur fuisse communis, ideo deinceps Ebræa est nuncupata.* Et hanc denominationis rationem antea etiam indicavit Augustinus, statuens, *etsi possit* cap. 3. *esse opinio, ut Ebræi ex Abraham tanquam Abrahami dicti esse videantur, hoc tamen verum esse, quod ex Eber Ebræi sint adpellari, ac deinde unâ literâ detractâ Ebræi; in quâ etiam Sententia constans permanfit, ut ut olim per adlusionem fortè illi ab Abrahamo derivationi adhæsisse videatur, gentem Ebræorum ab Abrahamo cepisse docens, id quod inter* lib. 1. de *alia postmodum meliora edoctus retractavit, adque citatam jam uberiorem mentis suæ* Conf. Ev. 202. c. 14. *Explicationem provocavit.* Ad ipsam nunc *Questionem* de Ebraicæ Editionis puritate ut veniamus, duas circa eam opiniones in medium profert Bellarminus, unam eorum, qui sibi quidem nimium nimiamque puritatem videntur tribuere Editioni Ebraicæ, id quod ab Hæreticis hujus temporis odio Vulgatæ Editionis Latinæ fieri existimat, qui omnia examinari & emendari velint ad Ebræum Textum, tanquam

fontem purissimum; alteram verò eorum, qui zelo quidem bono, sed (dubium!) an secundum scientiam, contendunt, Judæos in odium Christianæ Fidei studiose multa depravasse & corrupisse Scripturarum loca, quam adscribit *Iacobo de Valentia & Melchiori Cano*. His duabus Sententiis, quas à se sufficienter refutatas putavit Bellarminus, tertiam adjicit, visam sibi & aliis, nominatim *Driedoni* verissimam, quæ docetur, *Scripturas quidem Ebraicas non in universum operâ vel malitiâ Judæorum esse depravatas, nec tamen omnino esse integras & puras, sed suos quosdam habere errores, qui partim negligentia librariorum, partim ignorantia Rabbiorum irrepserint; posse etiam fieri, ut ex pravo affectu & odio in Christum eainter dum Lectio iis sit probata magis, quæ minus favebat Christianis. Caterum non tanti esse momenti errores ejusmodi, ut in iis, quæ ad Fidem & bonos pertinent mores, Sacra Scripturæ integritas desideretur; plerumque enim totam variarum Lectioinum discrepantiam in quibusdam dictionibus esse positam, quæ sensum aut nihil aut parùm mutant. Ut quid de veritate & diversitate harum opinionum, ex Augustini mente, ad quam Bellarminus in secundæ opinionis Examine provocat, sentiendum sit, breviter ex Instituti ratione constet, notandum est, tertiam non adeò multum à secundâ discrepare, & quæcunque à Bellarmino contra hanc fuere dicta, ut plurimum quoque contra illam dirigi posse, adque primæ opinionis defensionem inservire, præsertim, quæ Augustinum agnoscunt auctorem, utpote quibus etiam usi sunt ex ipsis Scripturis Papæis, qui pro Textûs Ebræi integritate contra iniquissimos ejusdem accusatores hætenus scripserunt, inter quos ex recentioribus suo merito præprimis *Muisius*, Scriptor Gallus, venit numerandus, in Adsertione Veritatis Ebraicæ contra ejus impugnatores *Morinum*, non semel Augustini autoritate se muniens, in specie ad verba ejus: *Abstine, scribens, ut prudens quispiam Judæos cujuslibet perverstitatis ac malitiæ tantum potuisse credat in Codicibus tam multis, & tam longè latèq; dispersis, hoc Ludovici Vivis, laudatissimi in Augustinum Commentatoris, monitum subjungendo: Idem responderi potest his, qui falsatos corruptosq; ab Ebræis Codices Veteris Testamenti, & à Græcis Novi, nimirum Testamenti Codices, obijciunt, ne veritas sacrorum librorum ex illis fontibus petatur. Pergit Muisius: Valde profecto mihi auget opinionem, quam habeo de sinceritate Ebræi Codicis, id quod scribit idem Augustinus, de termino Concionis agens, quam DEI jussu Ionas habuit Ninivitis, utpote quem Interpretes Græci triduanum, Codices verò Ebræi quadraginta dierum exhibent, suam super eâ rem mentem sequentibus verbis explicando: Si à me queritur, quid horum Ionas dixerit, hoc potius puto, quod legitur in Ebræo. Addit porro Muisius: Scio, Augustinum, apud quem Sacro-sancta & Divina erat auctoritas septuaginta Interpretum, explicare etiam septuaginta Versionem, eamq; cum Ebræo Textu conciliare; sed hoc quoq; scio, valde Augustinum judare, nec facile istum expedire nodum. Certò autem illud scio, non hic pronuntiasse, corruptum esse Ebræum Codicem, quod illi cum septuaginta Versione (quam tamen solam tunc temporis ab Ecclesiâ receptam ait) non conveniret. Vtinam, quod notanter præterea adjicit Muisius, utinam hujus atatis homines, iique, ut sibi videntur, solidè docti, tam sancti atque Excellentis Viri modestiam imitarentur! Dixi, non semel strenuum hunc Veritatis Ebraicæ Adsertorem autoritate Augustini se contra ejus impugnatores *Morinum* munire, sed sæpius ad eam quasi Sacram, ut dicunt, anchoram augustumq; confugere Asylum. Inde post aliqua ex aliis etiam Authoribus pro Instituti ratione dicta, quæ sub initium ex Augustino ad auctoritatem Ebraicæ editionis defendendam graviter monuit, ex eodem ulterius confirmat, hæc ex citato primùm loco in medium producens: Rectè fieri nullo modo dubitaverim, ut quum diversum aliquid in utriusq; Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque non potest esse verum, ei Lingua potius credatur, undè in aliam per Interpretes facta est Translatio. Cui consilio augustissimi Doctoris hæc iterum *Ludovici Vivis* verba subnectit Muisius: Hoc ipsum Hieronymus clamat, hoc ipsa docet ratio, & nullus est sanior judicio, qui repugnet. Sed frustra consensus bonorum Ingeniorum hoc censet. Nam rigidus supor velut moles opponitur, non quia isti earum Linguarum inscii sunt, nam nec Ebraicè sciebat Augustinus, & Græcè minus quam mediocriter; sed non est in iis ea animi modestia, quæ in Augustino. Hic undecunque paratus erat doceri, isti nusquam volunt doceri, ubique docere quod ignorant. Eadem hæc testimonia Augustini pro Ebraicæ editionis puritate *Muisius* in laudatâ Adsertione iteratis repetit vicibus, ac contra *Morinum*, qui ejusdem cum Bellarmino circa Quæstionem hanc**

lib. 15. de
C. D. cap.
13.

lib. 18.
ib. cap. 44.

ibid. cap.
43.

lib. 17.
cap. 18.

hanc sententiæ est, constanter simul & acriter defendit. Norunt enim in hisce literis accuratius versati, *Morinum* non solum in Exercitationibus Ecclesiasticis authenticam Textus Ebraici sollicitasse, sed eandem pertexere telam studuisse in paulo post secutis *Exercitationibus Bibliis*, quas et si Titulotenus de Ebraei Græcique Textus sinceritate acturas promiserit, nihil minus tamen eum præstitisse, quin imò contrariam inivisse viam, ac contra Ebraei Græcique Textus sinceritatem omnibus egisse viribus, nemini non ex Lectione constat. Hinc & Augustini pro Ebraei Textus autoritate testimonium laudatis ejusdem Adversariis ivit ereptum, sequentia circa id observans: *Sententia Augustini est, Iudeos in librorum suorum depravationem non consensisse; in eos tamen, qui aliter sentiunt, non invehitur, sed opinionem suam argumentis probabilem reddidisse contentus, nemini ut libuerit opinandi libertatem eripit.* Addit post aliqua: *Augustino nulla erat Ebraica Lingua & rerum Iudaicarum cognitio.* Et quamvis sub initium capituli proxime sequentis simulet, se hanc Augustini sententiam delibris Judæorum ab ipsis de indultia non depravatis lubenter amplecti, in id tamen omnino studio incumbit, quod nec dissimulare ausus fuit, ut in rationem, qua fretus & persvasus id adseruit Augustinus, inquirat, & quidem, se ipso iterum fatente, eò diligentius, quò plures illum jaçantius obtendere criminatur. *Certo enim scimus, inquit, actionem illam, quam Augustinus incredibilem judicat, non modo Iudæis esse credibilem, sed etiam ab aliis haberi alterum Fidei fundamentum.* Quo illud nitatur, *Muisius* in altera Adfertione breviter & per compendium ex *Morino* exponit, sufficienterque respondet, ut Augustini in hoc puncto autoritatem contra iniquum hunc accusatorem, omnium maximè autem Ebraei Textus Veritatem & Sinceritatem ex Augustino tueatur: id quod ab aliis etiam Papæ Scripseribus, quibus sacrorum fontium puritas curæ est cordique, non sine insigni Evangelicæ Veritatis emolumento factum est, nominatim, ut è Gallia in Flandriam eamus, à *Chiffetio*, non ignoti nominis Scriptore, qui in Apologética ad Linguam Sanctam Parænesi, his Augustini Verbis suum pro vindicando Originali utriusque Testamenti textu contra quosvis obtrectatores studium exposuit: *Latina lingua homines, aliis (quidam legunt, aliis) duabus ad Scripturarum Divinarum cognitionem habent opus, Ebraicam scilicet & Græcæ, ut ad Exemplaria præcedentia recurratur, si quando dubitationem attulerit Latinorum Interpretum infinita varietas.* Quid magis adpositè ad primæ opinionis confirmationem, quam Bellarminus suscepit refutandam idè, quia nimium nimiamque puritatem tribuit editioni Ebraicæ, eum videlicet in finem, ut omnia examinentur & emendantur ad Ebraicum Textum tanquam fontem purissimum, dici aut scribi potuit, quam his & antecedentibus verbis pluribus dixit & scripsit Augustinus, eam ob causam defendens Ebraicam Veritatem ab omni Judaicâ corruptione, ut eò tutius ad eam in occurrentibus rivulorum, id est, Versionum diversitatibus liceat recurrere, indeque quantum satis & opus est haurire. Neque possumus nisi debita eum gratiarum accipere id, quod Bellarminus in secundæ opinionis examine responsi loco pro Augustini confirmanda autoritate scripsit, ei obviam iturus objectioni, quæ generalem (cur non particularem quoque?) Ebraicorum Codicum depravationem post Augustini demum tempora accidisse, proindeque testimonium ejus parum ad rem præsentem facere, dici ab aliquo posset, id egregie monens, *Augustini rationes omni tempore locum habere.* Quorsum accedit, quod in quinti, contra secundam opinionem, argumenti à Providentiâ in conservandis Codicibus Sacris Divina desumpti explicatione Bellarminus itidem ad Augustini autoritatem provocat, in nostræ iterum Sententiæ commodum, cum ea DEI Providentiâ, quæ circa integrum Sac. Scripturæ corpus omni tempore versatur, circa ejusdem partes etiam negati non possit, sed omninò præsupponi debeat, quamvis, supposito, partialenti quandam corruptionem posse locum habere, quid à parte Evangelicorum ad indubiam Veritatis Ebraicæ certitudinem subsidii loco soleat adhiberi, ne quid ea detrimenti capiat inde, aut fundamentum Fidei, cui cætera quævis innitantur, per eam subruatur, alibi amplius deductum legi possit. Illud hic solum ex superabundanti addo, quod contra præsentem Codicis Ebraei sive generalem & omnimodam, sive partialem à Judæis factam corruptionem, quam post *Nicolanum de Lyrâ*, *Paulum Burghensem*, *Porchetum*, *Galatinum*, præter *Jacobum de Valentia*, & *Melchiorum Canum*, quos duos Bellarminus etiam nominavit, quin & præter *Leonem Castrum*, *Marianum Victorium*, operum Hieronymi Editorem & Illustratorem, *Augustinum Steuchum*, *Franciscum Tiselmannum*, *Mersennum*, *Salmeronem*, *Gregorium de Valentia*,

Exerc. I.
cap. 5.
pag. 47.

conf. D.
Calov.
Crit. S.
pag. 408.

lib. II. de
Doctr.
Christ.
cap. 11.

vid. D.
Dorich,
Theol.
Zach.
Part. II.
p. 119.

lib. II.
pag. 86.

Serarium, Marianam, Gordanum, Cottonam, Bonfrerium, alios, Lindanus inprimis ante hoc Seculum & quod excedit, acerrimè defendit, eo ipso tempore pro Defensione Veritatis Ebraicæ, Iohannes Isaacus, Judæus antehac, post sacrarum literarum Colonia Professor, Lindano se opponens, inter alia non sine insigni observatione scripsit: Si cum Lutheranis in aciem prodire constituisti, imprudenter agis meo iudicio, qui à calumniando Scripturæ Textu genuino auspicaris. Neque enim credibile est, Iudæos, qui à tam multis Seculis incorrupta conservarunt Biblia, in gratiam hæreticorum quidquam immutare aut corrumpere voluisse. Quod miror, tibi, cum hæc scriberes, in mentem non venisse, neque enim arbitror, retam ad Iudæos, quam Lutheranos oppugnandos hæc scripsisse, quorum utriusque, longè alià ratione, argumentisq; gravioribus & ex re ipsa petitis convinci à te possent, illas à Bibliorum autoritate. Hæc cum Bellarmino, tanto videlicet librorum helluoni, ignota esse non potuerint, imò etiam vix debuerint, utpote eo in argumento scripta, quod ipse non incidenter, sed ex professo quasi tractavit, mirum non immeritò videtur, eum in eundem impigisse lapidem, quem ex præmunitione hæc hominis à primâ ætate in his literis veratissimi, & qui per earum germanam puritatem Christianus ex Judæo factus est, quam-maximè & omni studio vitare debuit.

CAPUT SEXTUM

DE

Interpretatione LXX. Seniorum.

lib. II. de
Doctr.
Christ.
cap. 15.

In hujus argumenti tractatione Bellarminus aliquoties Augustini meminit, & primùm quidem in responsione ad Questionem tertiam, ubi de modo factæ Translationis Biblicæ in Sermonem Græcum agit, monens, *Iustini Martyris* de cellulis Interpretum, singularique eorum consensu narrationem præter alios Ecclesiæ Doctores Augustinum quoque secutum esse, *quamvis rem non audeat adfirmare*, significans insuper, *illud ab omnibus decantatum, quod quasi uno ore Scripturas verterint, rectissimè intelligi posse tam secundum eos, qui tuentur cellulas, quam secundum eos, qui oppugnant illas*, quod num ad mentem Augustini sit scriptum, ipsa ejus docebunt verba, ad quæ Bellarminus intendit digitum, ita scribens: *Si Interpretes ii, ut fertur, multique fide non indigni prædicant, singuli Cellis etiam singulis separati, quum interpretati essent, nihil in alicujus eorum codice inventum est, quod non iisdem verbis eodemq; verborum ordine inveniretur in cæteris, quis huic Autoritati conferre aliquid, nedum præferre audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu iudicio, vox fieret, ne sic quidem quandoquam unum hominem quilibet peritiâ ad emendandum tot Seniorum doctorumq; consensum adspirare oportet aut decet.* An, inquam, hæc ita sint intelligenda, sicut in utramque partem ea intelligi debere existimat Bellarminus, ii censeant, qui, quam vim hypotheticæ locutiones habeant, accuratius habent cognitum. Sufficit interea, quod ipse Bellarminus de hæc *Iustini* traditione per Augustini autoritatem confirmatâ ingenuè monuit, *facile fieri potuisse, quod Iudæi fabulam à se confictam Iustino persuaserint, & quasdam ostendentes Ei ruinas, Septuaginta Interpretum cellulas esse dixerint, nec minus facile, ut Iustino Viro sancto fidem haberint aliqui posteriores*, inter quos Augustinum paulò ante recensuit Bellarminus, ejus nomine etiam utens ad quartæ Questionis de interpretationis hujus Autoritate decisionem. Ut enim nullum citet locum, ubi Augustinus suam de eâ explicet mentem, satis tamen cognita sunt eis, qui in Augustini Scriptis diligenter versantur, nunquam non nisi cum Elogio singulari ejus mentionem facientis, ut & citato proximè Testimonio inprimis patet. Multa ad objectam hanc Augustini pro Græcæ Versionis autoritate autoritatem dici possent, nisi per compendia hic ire placitum esset. Possent dicere id, quod supra *Morinum*, contra Augustinum pro Ebræi Codicis puritate militantem audivimus excipere, *Augustino nulla erat Ebraicæ Lingue & rerum Iudaicarum cognitio*, & eò quidem majori jure, quò major ea ad hanc, quam ad illam Questionem decidendam requiritur, ubi dum Augustinus contra Judæorum perfidiam & invidiam, si quæ in depravando Codice Ebræo metuen-

tuenda fuit, ad DEI Providentiam circa Verbi conservationem provocavit, id quod absque Idiomatis Ebraei & rerum Judaicarum accuratiori cognitione potuit fieri, iudice Bellarmino bene, imo optime fecit, qui eodem Argumento contra iniquos Codicis depravati accusatores duce Augustino usus est, illud insuper testatus, Augustini pro Ebraei Codicis integritate rationes, & inter eas hanc quoque Providentia DEI nixam, *omni tempore locum habere*. Possem porro id responsi loco usurpare, quod ipse iterum Bellarminus in quinta Quaestionis tractatione nobis promissimè suppeditavit, hanc Augustini & aliorum Patrum observationem de Graecâ Versione memorans: *Septuaginta Seniores de industriâ quaedam omisisse, quaedam addidisse, & quaedam aliter vertisse, quia sic eis dictabat Spiritus Sanctus*. Ad quæ verba Bellarminus ita respondet: *Isti Patres piè querebant rationes excusandi & defendendi eam Versionem, quâ tunc Ecclesia utebatur*. Si enim exultatione & tam proluxa opus habuit Defensione hæc Septuaginta Interpretum Versio, quæ tum inter cæteras Versiones obtinuit in Ecclesiâ suprematum, nescio, an Authoritas tanta ei possit tutò concedi, quæ Codicibus Ebraeis debetur, quos Spiritu primùm Prophetico scriptos, nobis quidem Evangelicis indubium est & esse debet. Verùm pressius urgeri debet Adversarius noster, ne Augustini autoritas nobis obficiat, quam proximè faventissimam habuimus. Agnoscit nimirum Bellarminus ipse, *Septuaginta Interpretum Versionem, quæ hodiè adhuc superest, aded esse corruptam & vitiatam, ut omninò alia esse videatur, neque jam tutum sit, Ebraicos vel Latinos Textus ex Graecis Codicibus emendare*, id quod diversis tribus argumentis probare satagit, *Hieronymi* in primis testimonio fretus, qui frequenter de hac corruptione suo jam tempore facta testatus fuerit, de suo tandem addens: *quod Versio hæc primis trecentis Annis jam plurimas contraxerit maculas*, ut aded Augustinus etiam, quod iterum Bellarminianæ observationi debetur, cum quibusdam aliis Ecclesiæ Doctoribus admiserit, *esse errores in Codicibus Graecis, non quidem ipsis Interpretibus, sed primis ex Bibliotheca Ptolomæi descriptoribus adscribendos*. Non parùm hæc attentius ponderata juvare possunt præsens Institutum, ne objecta Augustini pro Graecæ Versionis autoritate autoritas contra nos Evangelicos, Ebraicamque in primis Veritatem, de qua agitur, obtineat. Velenim Augustinus commendavit Versionem Graecam, prout suo tempore jacuit, id est, pluribus jam maculis deformatam, quas ipse negare aut penitus excusare non potuit; vel commendavit eam, prout ab ipsis Interpretibus scriptam audivit. Et quia hæc res non nisi fama & autoritate aliundè derivata potuit constare, quis præstabit securitatem, nihil falsi narrationibus de eâ historicis immixtum fuisse? Si enim, quod Bellarminus supra censuit, tam facile fieri potuit, *ut Iudæi fabulam à se confictam Iustino Martyri, Viro aliàs Sancto & simul perspicaci, persuaserint, & quasdam ruinas Ei ostendentes Septuaginta Interpretum cellulas esse dixerint*; nec minus facile fuit, ut *Iustino Sanctitatis laude celebri fidem habuerint aliqui posteriores*, interque eos Augustinus; annon idem in aliis fieri potuit circumstantiis, quæ quidem majoris ad autoritatem huic Versioni conciliandam momenti esse videntur, cum hæc & talia in gravissimis etiam Fidei historiciæ extra Canonicæ capitibus fieri pluries videamus & audiamus. Quamvis, si, quæ Augustinus adscripsit Elogia huic Versioni, prout primùm ab ipsorum Interpretum manu venit, voluit intellecta, utut iusto majora, aliqua ex parte nimis hyperbolica, & in summo ferè gradu sint, fortè non aded alieni essemus à iudicio Augustini, pro singulari Ecclesiæ ornamento agnitori, si tam antiquæ Versionis, tanquam pretiosissimi thesauri, participibus nobis esse, indeque, quod indubii sumus, antiquæ Fidei Judaicæ in promissum Messiam documenta contra hodiernorum infidelitatem, & perverciam producere liceret, qualia hodiernùm è ruderibus non pauca in subsidium Veritatis Christianæ debito cum studio colliguntur. Si verò, quod probabilius videtur, Augustinus huic Versioni, prout tunc jam deformata fuit, tanta attribuit Elogia, valde dubitandum est, num Bellarminus, si rem ex debito accuratius ponderasset, suum addere calculum huic Augustini sententiæ potuisset, cum Ipsemet agnovit, Versionem hanc jam ante Augustini tempora plurimas contraxisse maculas, nec hodiernùm esse omninò tutum Ebraicos vel Latinos Textus ex hisce Graecis

Codicibus emendare. Et quia in tertiæ Quæstionis ventilatione inter cæteros ad *Andrea Masii* auctoritatem provocavit, Bellarminus, neque forsitan ei displicuit aut displicere potuit, quod de hac Versione laudatissimus Scriptor ille interposuit Judicium, ita præter alia in Præfatione ad Josuam scribens: *Quid Ego sentiam, si quis me roget, non dissimulabo, mihi Interpretationem illam, cum eam lego, multis in locis ineptissimam, & tantis Viris planè indignissimam censeo; ac in nonnullis rursus Divinam, & a Vanis dictatam potius, quàm Interpretibus. Hæc Vir Ille, ut in Epitaphio commendatur*

Eloquio Hebræus, Syrus, & Chaldæus, Iberus
& Latius, Grajus, Gallus, & Aufonius.

Qui et si & Romano & Hispano Indici Expurgatorio legitur insertus, ob majorem aliquantò libertatem, quæ Johannis Hay, in ad *Sixti Senensis* Bibliothecam S. Additionibus est censura, idemque *Possivino* in Adparatu S. est observatum; Illud tamen nuper hoc non obstante obtinuit à *Muisio* Elogium, post citata hæc ejus verba ita scribentis; *Est Author unus inter paucissimos, dignusque, cujus Commentaria æternum excudantur ac recudantur, quæ tamen, si DEO placet, jacent neglecta, ac tantum non pro nihilo penduntur, quia referta sunt Eruditione & Doctrinâ.* Cujus vel quorum id culpâ fiat, ex prænotatis facile constat. Sed ut adhuc semel ad Augustini pro Græcæ Versionis auctoritate auctoritatem redeamus, id forsitan non inutiliter adjicietur, quod nuper modò inter Reformatæ Religionis Scriptores ultro citroque pro & contra in hoc actum est negotio, ubi dum *Possius*, Græcæ Versionis, si quis unquam, rigorosissimus defensor, hæc etiam Augustini auctoritate munitus rem se conficere contra quoscunque adversarios victoriamque obtinere posse existimavit, inter cæteros, qui pro Ebraicâ Veritate eidem se opposuerunt, *Schottanus*, Professor Francqueranus, in specie de Augustini circa Græcæ Versionis auctoritatem Sententiâ accuratius indaganda sollicitum se fuisse ostendit, post collectionem & studiosam collationem variorum Augustini de eâ testimoniorum, ex iisdem sequentia de Sententiâ ejus exhibens axiomata: *Ebraicam Scripturam esse Veritatem Canonicam; quam aliqui senserint quidem alicubi vitiatam esse, sed imprudentis esse ita existimare. Simul veram esse & Canonicam Editionem Septuaginta Interpretum, idque ideo credendum, quia Divino Spiritu tanquam Prophetæ interpretati sint, & quia communi Ecclesiarum consensu recipiatur sola; quosdam tamen arbitrari, quod Græci Codices ex Ebraeo sint emendandi. Et cum Ebraea veritas & Græca Interpretatio sit ab eodem Spiritu DEI, utrumque, quod dissonare videtur, verum esse, sed diversa significatione; in Ebraeo enim esse rerum gestarum fidem quoad historiam, in Græco sensum sublimiorem & mysticum. Ecclesias porrò quosdam legisse Codices interpolatos, ubi defectus additi, superflua obelo notata; utrumque tamen, & quod deest, & quod abundat, Divinum esse. Se igitur Apostolos imitantem, & Septuaginta Interpretum Versionem & Ebraeam Codicem sequi. Quæ in his Axiomatibus Augustinianis sana, quæ Veritati minus congrua, quæ sibi invicem contraria sint, ut prolixè ostendatur, opus non est, cum ex ipsius Bellarmini Sententiâ jam exposita pateat, Eum vi hypotheson à se ipso positarum Augustini sententiam probare & defendere omni ex parte non posse, ac ingenuè fatendum esse, Augustinum, qui Ludovici Vivis iudicio, nec Ebraicè sciebat, & Græcè minus quam mediocriter, quarum tamen Linguarum cognitio penitior ad Judicium de ipsa non solum Versione Græca, sed & ejusdem cum Ebraico Textu, quem extra dubium habuit authenticum & verè Canonicum, comparatione faciendum quam maximè necessaria est, ut nemo non harum rerum peritus ultro agnoscat, Seculi genio, & Ecclesiæ eâ auctoritate, qua inter cæteras Versiones Græcas hæc sola nec immeritò præeminuit, inque usu communi fuit, si salvâ augustissimi Doctoris auctoritate, aliàs nunquam non æstimatissima, ita judicare licet, per Sanctam simplicitatem, ut dicitur, seductum, quam ante se vidit tritam ab aliis viam, sine ampliori examine, quod linguarum ignorantia non difficile solum, sed & impossibile fecit, trivisse, ac eâ, non qua eundem, sed qua itum fuit, aliorum exemplo ivisse, cautiùs sine dubio & longè tutius iturum, si per illorum temporum rationem aliter licuisset, paucissimis Doctorum in literatura Sacratiori versatis; ut ad eò error hinc eò facilius Ei condonari possit, Deoque gratiæ sint dicendæ, quod subsidio Linguarum ferentius hodiè & longè sincerius de Sacro Codice, ejusdemq; tanquam primi fontis auctoritiâ, contra Versionum quarum vis rivulos nunquam omnimodè puros statuere*

& ju-

& judicare liceat. Ante autem, quàm ulterius cum Bellarmino eamus, in specie ad expendendam Latinæ Bibliorum Versionis, quæ Vulgata communiter audit, ex Augustini testimonio autoritatem, illud ex capite sequenti non prætermittendum videtur, quod circa Græcam N. T. Editionem Bellarminus inter alia monet, *quadam in omnibus Græcis Codicibus inveniri, quæ Divina Scriptura partes non sint*, quorum refert orationis Dominicæ clausulam, utpote *quæ de Textu non esse, sed à Græcis addita*, inde præprimis intelligi debeat, *quod cum aliis Patribus Latinis Augustinus quoq. orationem Dominicam exponens nullam horum mentionem fecerit Verborum.* Quid ad hæc responderi soleat, suis prolixè legipotest locis. Illud hic sufficere potest, quod ipse Bellarminus agnoscere debuit, Clausulam hanc in omnibus Græcis Codicibus inveniri, quod non parvum Veritatis præjudicium est. Quorsum accedit, quod eadem clausula in antiquissimâ Paraphrasi Syriacâ exhibeatur, ut eam editio Parisiensis in opere Bibliorum *heptaglotto* exhibet, in quâ etsi Versio Arabica hanc clausulam desideret, monuit tamen non ita pridem B. Gerhardus in suis ad Matthæum Analectis, Versionem Arabicam, quam ipse habuit, quin & Æthiopicam & Persicam restituere eandem, utur simul fateatur, Versionem quatuor Evangelistarum Arabicam, quæ antehac Romæ prodiit, itidem hæc constitui clausula, addens tamen ex observatione *Casauboni*, Editionem hanc *ῥωμαϊκῆν*. Et quia idem omninò adferendum statuit de Institutionibus quibusdam Christianæ Religionis, quæ Parisiis Lingua Armenâ, studio *Petri Pauli*, Sacerdotis Armeni prodierunt; hinc non impertinenter ad eò placet adjicere, habere me etiam aliquem libellum, sub titulo *Doctrina Christianæ*, ibidem Parisiis, Anno hujus Seculi post trigesimum quinto, Idioma Arabico cum Latina Versione publicatum, quem Romæ octennio post recutum fuisse, *Caramuel*, testatur, in quo eadem coronis vel clausula legitur, id quod sine Interpretis vel Editoris additione factum esse, *Johannes Hesronita & Isaac Sciadrensis*, è Monte Libano, Collegii Maronitarum Alumni testantur, in præfixa Adprobatione monentes, *vidisse se Versionem hanc Catechismi Arabico-Latini, fidemq. facere, Arabicum Idioma cum altero sibi tradito consonare omninò*, non neglecturi, si quid præter debitum hic fuisset intrusum. Neque verò Augustini & cæterorum Patrum Latinorum in Explicatione Orationis Dominicæ hanc coronidem omittentium autoritas eam facere potest dubiam, & de aliqua suppositione suspectam, cum, ut de causa, qua moti Patres Latini in suis Explicationibus passi sunt eam desiderari, jam non dicam, quæ sine dubio non planè nulla fuit; potiores hic partes meritò habere debeat autoritas Patrum Græcorum, *Chrysostomi* in primis, & qui vestigia ejus legit, *Theophylacti*, quin & qui hæcenus sub autore operis imperfecti latuit, *Johannis Hierosolymitani*, quos de integritate & sinceritate Textus Græci sincerius & serenius judicare præ Doctoribus Latinis potuisset, nemo prudens fortè negabit aut in dubium vocabit.

Theol.
Fund.
Tom. III.
pag. 337.

CAPVT NONVM & DECIMVM.

DE

Authore & autoritate Latinæ Editionis Vulgatæ.

DE Latinis in genere Editionibus & variis Versionibus agit in capite, quod proximè antecedit, hoc ex Augustino monitum adducens: *Qui ex Ebræâ Scripturas in Græcam verterunt linguam, numerari possunt, Latini autem nullo modo. Ut enim cuique primis Fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, & aliquantulum facultatis sibi met utriusq. Lingua videbatur habere, ausus est interpretari.* Cui aliud de Versione, quæ tum vocabatur, Italâ subjunxit: *In ipsis Interpretationibus præfertur Itala cæteris, nam est verborum tenacior, cum perspicacitate sententia.* Hæc Augustini testimonia tanquam historica sicut rectè se habent, nihilque omninò faciunt controversiæ, ita altioris sunt considerationis, quæ Bellarminus in sequentibus ex alio Augustini testimonio produxit, ita ad Hieronymum de ejus Versione Latina scribentis: *Non parvas DEO gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpreta- tus es, quia penè in omnibus nulla offensus est, cum Scripturam Græcam contulerimus.* Quia enim Bellarminus hæc Augustini Verba eò inservire putat, ut iis demonstretur, Hieronymi Versionem mox cœpisse à quibusdam Ecclesiis recipi & publicè legi, ita

lib. II. de
Doctr.
Christ.
c. 11. & 15.

Epist. 10.

ita

ita tamen, ut alia etiam antiqua editio non contemneretur, ad antecedentia Augustini in eodem loco verba reducendus est, quibus Hieronymum ita adscriptum legitur: *Perdurus erit, si tua Interpretatio* (posterior nempe, ex Ebræo in Latinam facta) *per multas Ecclesias frequentius caperit lectitari, quod à Græcis Ecclesiis Latina Ecclesia dissonabit, maxime, quia facile contradiCTOR CONVINCITUR Græco prolato libro, id est, Lingua notissima.* Et ne id frustra scripsisse videatur Augustinus, in sequentibus exemplum narrat, quo Episcopus quidam Versioni huic inhærens non parvum in ecclesia tumultum excitavit. Et sine dubio aliter scripsisset Bellarminus de Versione Hieronymi ejusdemque

lib. 13. de
C. D. cap.
43.

juxta Augustini testimonium autoritate, si quæ Augustinus alibi de eâ scripsit, ad animum & in memoriam revocasset: *Non defuit nostris temporibus*, inquit, *Presbyter Hieronymus, homo doctissimus & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco (tantum) sed ex Ebræo (etiam) in Latinum Eloquentiam Scripturas convertit. Sed ejus tantum laborem quamvis Iudæi fateantur esse veracem, Septuaginta verò Interpretes in multis errasse contendunt; tamen ecclesia Christi tot hominum (id est, Septuaginta Interpretum) auctoritati neminem judicant præferendum, de qua Interpretatione Græcâ in proximè antecedentibus testatur Augustinus, ex eâ in linguam Latinam esse interpretatum, quod Latina tenent ecclesia, id quod sine dubio de Italâ voluit intellectum, cui supra jam aliquod adscriptum ab eo legimus Elogium. Necessum omnino fuit hæc præmittere, utpote plurimum inservitura ad refellendum ea, quæ Bellarminus in sequentibus præscriptis capitibus ad obtinendam Vulgatæ Versionis tanquam Hieronymiana auctoritatem ex citatis Augustini testimoniis impudenter, ne quid gravius dicam, in medium adduxit. Constat, ita capite nono scribit, Hieronymi Emendationem (vel emendatam ab eo Novi Testamenti Versionem) fuisse receptam & valde hominibus temporis ejus placuisse, ut intelligi potest ex epistola Augustini ad Hieronymum. Non est igitur verisimile, postea fuisse rejectam, sed potius retentam & conservatam.*

Atqui, mi Bellarmine, si Augustini verba propius fuisses intuitus, contrarium constare debuisses fateri. Nimirum, agnovisse quidem ex debito Augustinum grato erga Hieronymum animo tam Sanctum ejus laborem; sed factum esse simul, perdurus fore, ut ea ab Ecclesiis recipiatur, ideò præprimis, quod in libris Veteris Testamenti à Græca Interpretatione sæpè sæpius discedat, quæ tum temporis receptissima fuerat, ut ad eò Bellarminus sine causa ad hoc Augustini provocaverit testimonium. Neque sincerius aut laudabilius cum successu Augustinum capite decimo adduxit, argumentum pro auctoritate Versionis Vulgatæ secundum ex testimonio Veterum in specie Augustini hoc dilemmate proposito formans: *Vel hæc nostra Versio est Hieronymi, vel certe antiqua communis illa, quam Augustinus Italiam vocat. Si est illa antiqua, habet ab Augustino testimonium, dicente, eam omnibus (videlicet Latinis Interpretationibus, quæ tum in publico notæ erant) esse præferendam. Si autem est Hieronymi, habet testimonia omnium Veterum, qui eam videre potuerunt, in primis Augustini, post cujus è libris de Civitate Dei, testimonium supra citatum, dum iteratò ad citatam Augustini Epistolam ad Hieronymum provocat Bellarminus, addens: Augustinum in eâ dicere, Versionem Hieronymi seu potius emendationem Novi Testamenti omnibus probari, contra manifestam veritatem clarissimumque Augustini textum egit Bellarminus, in manifestissimo falsi crimine deprehensus, augustissimo Doctore, ejusdemque verbis quam-maximè perspicuis vim apertissimam inferens, in maximum causæ, quam suscepit defendendam, præjudicium, quam itidem nihilo fecit meliorem, dum Chemnitio plura ex impudenti liberalitate impingens hoc in negotio mendacia, ad primum statim mendacium inter alios Ecclesiæ Doctores Augustinum numeravit, qui editionem hodie Vulgatam aut inter ceteras, aut etiam præter ceteras laudarunt, utpote quod posterius ex citatis duobus Augustini locis constat falsum esse, quibus nunc ex superabundanti accedit tertius, quem Præfatio operis Biblici Parisiensis heptagloti suppeditavit, Augustino ad Hieronymum alibi ita scribente: Desidero Interpretationem tuam de Septuaginta, ut & tantâ Latinorum Interpretum, quò qualescunque hoc ausi sunt, quantum possumus, imperitiâ careamus; & hi, qui me invidere putant utilibus tuis laboribus, tandem aliquando, si fieri potest, intelligant, propterea me nolle tuam ex Ebræo Interpretationem in Ecclesiis legi, ne contra septuaginta auctoritatem tanquam novum aliquid proferentes, magno scandalo perturbemus plebes Christi, quarum aures & corda illam Interpretationem audire consueverunt, quæ etiam*

Epist. 19.

ab

ab Apostolis adprobata est. Ipsum Dilemma Bellarmini quod attinet, dum pro authentica Vulgatæ Versionis arguitur, eam esse vel Hieronymi, vel antiquam communem, quam Augustinus Italiam dicit, imperitè agit, non prævidens, dari posse tertiam, quin & quartam, ut plus ultra non eam, adeoque neutram ex citatis esse posse, quæ hodie dicitur Vulgata, cum neque de hac, neque de illâ certus fuerit ipse Bellarminus, ancipitemque se in hæc re esse, ipso hoc Dilemmate non admodum acuto satis indicari; quam vis si vel de hac vel illâ sufficienter probare posset, esse eandem cum Vulgatâ, nondum inde argumentari liceret, esse eam pro authenticâ habendam, cum neutra ex his tempore Augustini in tanto fuerit honore, in quanto communiter Vulgata post decisionem Tridentinam esse putatur. Communiter, inquam & vulgò; cum in sacra hæc literaturâ inter ipsos Doctores Papæos aliqua ex parte versati rigorem Tridentinum mitigare sint conati, mitius de authentica Vulgatæ sentientes. Non prolixè citabo varias variorum ex ipsis Doctoribus Papæis circa legitimum Decisionis Tridentinæ sensum Sententias & Explicationes, ab Evangelicorum Criticis, nominatim D. Calovio, loco superius citato, singulari cum studio collectas. Sufficere ad præsens Institutum potest, quod in ultima Canonum & Decretorum hujus Concilii Editione, Cardinalium Declarationibus, Theologorum insuper & Jurisconsultorum Citationibus, remissionibus & Additionibus plurimum aucta, ex Institutionibus Azorii Moralibus ad hujus Canonis de authentica Vulgatæ intellectum legitur inter remissiones adscriptum, quod ad probatione Editionis Vulgatæ non damnentur Exemplaria Ebraica vel Græca, ex quibus tanquam ex fontibus Latina Editio fluxit, utpote quæ retineant suam fidem & auctoritatem, ubi incorrupta fuerint & integra. Accedat huic ex novissimis Scriptoribus laudatus paulò ante Professor Regius in Gallia Muisius, qui in Adfensione Veritatis Ebraicæ citata hanc rem ita explicavit: *Neq. verò Editioni Ebraicæ derogat Sacro-sancta* (cur non facerrima?) *Synodus, dum Veterem & Vulgatam Editionem, pro authenticâ habendam esse decernit; ibi enim Editionem Vulgatam cum aliis Latinis, non cum Ebraicâ Editione confert.* Et postquam ipsa Tridentinæ Synodi verba de hujus Latinæ Versionis authenticiâ, quin & earundem sensum, ex consensu Salmeronis, tanquam idonei Interpretis, utpotè Synodo interfessentis, ut & Philippi Gamachai, Doctoris Sorbonici, adduxit, citatis etiam Serarii & Vega, qui eidem Concilio interfuit, similibus testimoniis, hanc adjecit Questionem: *Quis præferet hanc, quam hodie habemus, Editionem Latinam omnibus carere mendis?* Addit post plura ex Præfatione Biblii Sixtino-Clementinis præfixâ de imperfectione hujus Versionis sequentia: *Igitur nondum est omnibus numeris absoluta Editio Vulgatæ; & si quis novam ex Ebræo Versionem velit cadere, vel antiquum Interpretem corrigere, si interdum hallucinatus videatur, poterit ipse plura mutare, præsertim si Doctis scribat, qui ejusmodi mutationibus, modo in melius fiant, & citra Doctrinæ ac Fidei Christianæ detrimentum, nunquam offenduntur.* Non cum ingratiis studiosi Lectoris, spero, fiet, si unicum adhuc ex recentioribus addam, & qui in paucorum fortè manus venit, laudatum quoque superius non ignoti nominis Scriptorem Chifletium, qui in Apologetica ad S. Linguam Patænesi hæc inter alia legi voluit: *Debentur, non inficior, & verò etiam conendo, habendas esse gratias Doctori Maximo, atque ad Scripturas Sacr. inter-* num. 47.
pag. 89.

pretandas Divinitus excitato Hieronymo, cujus Lucubrationibus habemus vulgatam Editionem, ut in Verbis clariorem, ita in Sententiis, quam alie, veraciorem. In multis quin etiam magnisq. Beneficiis, quæ per Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ DEVS contulit, id numero, quod hanc solam Veterem gravissimo Decreto authenticam declaravit, sanxeritque, ut nemo illam rejicere quovis pretextu audeat aut presumat. Sed nihil vel Hieronymo honoris, vel laudatæ Versioni commendationis, vel Oecumenicæ Synodo auctoritatis ex eo detractum puto, quod in eâ Versione adhuc aliqua desiderari posse dicam, illisq. me adjungam bone notæ Theologis, (Salmeroni & Serario) qui, ut hanc omnibus, quæ circumferuntur, sine controversiâ tanquam tutiorem & meliorem anteferebant, non tamen ita perfectam & absolutam censuerunt, quin & quadam suppleri possint, quædam melius & liquidius explicari, cum Ecclesiæ judicium accesserit & Apostolicæ Sedis Imperium, ad cujus curam integritas & puritas Scripturarum pertinere potissimum cognoscitur. Plura adderem ex hoc Scriptore notatu dignissima, nisi prolixitas excriptionis tædium faceret, hæcque pauca ad Augustini Vindicias sufficere possent. Agmen claudat, quem utpote novissimum ex omnibus præterire non licet, Volusius, ingenuè cum præcitis agnoscens, *per hoc Synodi Tridentinæ* in Aurora
pag. 12.

Decretum nihil fuisse derogatum authenticiæ Ebraicæ Vet. & Græcæ Nov. Testam. Editioni.

Cæte-

Tom. I.
Epist. 6.
pag. 35.

Cætera quoad in primis Decretum Sixti V. à Clemente VIII. suppressum, quia huc primario non pertinent, ex *Tannero & Comptono* nuper interposita graviore censura exposuit Sorbonista Parisiensis *Launejus*, aliàs & alibi fortè prolixius repetenda. Illud, ut insuper accedat, superest, quod capite sequenti undecimo Bellarminus ad diluenda contra Editionem Vulgatam ejusve auctoritatem argumenta circa Augustini sententiam sibi objectam generaliter nimis monuit. Secundum ita formavit argumentum: *Magis credendum est esse Verbum DEI, quod habetur in fontibus Codicum Ebraicorum & Græcorum, quam quod habetur in rivulis Versionum; nam Ebraei & Græci Codices Prophetarum & Apostolorum sunt, qui errare non poterant; Latini autem sunt Variorum Interpretum, qui errare potuerunt.* Post adductam Hieronymi auctoritatem addit: *Augustinus non solum in genere dicit, Interpretes posse errare, sed etiam in specie adserit, Hieronymum in Versione sua errare potuisse. Accedit, quod Patres passim docent, ad fontes Ebraeos & Græcos esse recurrendum.* Quod cum Hieronymi iterum testimoniis comprobasset, addit, *idem habet Augustinus.* Quid respondit ad hæc Bellarminus? *Negari non posse, quin fontes Scripturarum anteponebantur rivulis Versionum, quando constat, fontes non esse turbatos.* Atqui fontes non ita turbatos esse, ut ex iis non, quantum satis est, hauriri possit, adque eos potius, quam ad rivulos recurrendum videatur, ex Augustino jam demonstratum est, ipso non multum dissentiente Bellarmino, qui dum in responsione id porro addit: *Interpretem Latinum, ut ut errare potuerit, non tamen errasse in illa Versione, quam adprobavit Ecclesia, maximæ se reum fecit postulationis, ad cujus demonstrationem quid requiratur, nemo non videt, qui non planè cæcus est. Neque multum temperavit hocce postulatam, addendo, Ecclesiam, vel potius Synodum Tridentinam, non ita adprobasse hanc Versionem, ut adseruerit, nullos in eâ Librariorum errores reperiri, sed certos nos reddere voluisse, in iis præsertim, quæ ad Fidem & mores pertinent, nulla esse in hâc Versione Interpretum errata; contrarium quippe in proximo Examine capitum subsequentiū ostenditur.* De cætero, quod concedit, licere ad fontes Ebraeos & Græcos recurrere, ut inter cæteros Ecclesiæ Doctores, & in primis post *Hieronymum* monuit Augustinus, benè quidem se habet, adeoque Augustini Sententiam in suo relinquit pretio, quæ & Evangelicorum est; sed seipsum & rem, quam tractat, nimis facit suspectam, dum ostendens diversa quatuor tempora, quibus ex sua mente ad fontes sit recurrendum, ultimo ponit loco, quo illud fieri posse existimat *ad energiam & proprietatem Vocabulorum intelligendam*, quod tamen primo debuisset stare, utpote nunquam non à diligenti S. Scripturarum tractatore observandum, cum nullum in S. Textu apicem extare Spiritum, quo acti Prophetæ scripserunt, voluisse testentur Rabbiorum antiquiores, à quo non maximi Intelligentiarum montes dependeant, si modò standum huic Sententiæ Bellarmini hyperapistæ putabunt esse consultum.

His ad locum Augustini ex opere de *Doctrinâ Christianâ* notatis contra Bellarminum, non præter rem subjunguntur, quæ post alios ad hoc ipsum opus & hunc locum observare vitium fuit *Matthiæ Hanzero*, Ordinis Francisci, in posteriori *Epitome Augustiniana* Tomo, laudatis Augustini verbis hanc adscribenti crisin: *Ex his plures consurgunt difficultates, sed prima ac præcipua cum iis, qui oculis nequam à suo axe seu centro distortis Ecclesiam præsentem, ex se unicam ac indivisibilem, solo adpectu & despectu suo frustra dividere conantur à seipsâ antiqua ac Originali, quasi novissime in Concilio Tridentino ab illa antiquâ & hâc Augustini doctrina defecerit, adprobando vulgatam Editionem Latinam, præ ipsis originalibus Græcis & Ebraeis.* Sed respondetur primo, Concilium Tridentinum adprobasse tantum vulgatam Editionem Latinam præ Latinis omnibus aliis, *sine præjudicio alicujus reprobationis aut approbationis originalium*, ut patet ex ipso Textu; in quo Decreto tantum abest, ut defecerit, quin potius expressè adhæserit Antiquitati Ecclesiæ & Doctrinæ huic Augustinianæ, nam expressis eam adprobavit verbis titulo *Antiquitatis*, exemplo etiam Augustini, qui Latinam Editionem vocat *Italiam* & quasi Romanam, præfertque cæteris omnibus Latinis. Quamvis enim non nullum subsit dubium, utrum hæc Editio vulgata sit adhuc *Itala*, prorsus incorrecta ab *Hieronymo*, an verò sub aliqua ejus correctione, saltem circa Testamentum novum; ut sit, tamen habet maximam auctoritatem & commendationem non tantum ab *Hieronymo*, sed etiam ab ipso Augustino. Secundo, quamvis Concilium Tridentinum adprobasset Vulgatam Editionem Latinam præ Exemplaribus Græcis & Ebraeis, quæ nunc circumferuntur, sicut reverà consequenter adprobavit; nihil idcirco defecisset ab Antiquitate Ecclesiæ, vel hâc Augustini doctri-

doctrina. Cum enim Ecclesia Latina fuerit & sit constantior in Fide Christi, quam Ebraea seu Hierosolymitana, & plures Graeca, quae jam defecerunt à Fide & unitate Ecclesiae Catholicae; quidni merito etiam secundum Augustinum judicetur fidelior & constantior in editione Latina Scripturae S. Neque hic obstat, sed potius favet Augustinus, *primò*, quia tantum vult editiones Latinas cedere Graecis & Ebraeis originalibus, non autem omnibus futuris & jam existentibus post defectum Ecclesiae Hierosolymitanae ac Graecae à Fide & Unitate Ecclesiae Catholicae. *Deinde*, quia vult tantum ex Graecis & Ebraeis corrigi, & ad unitatem atque conformitatem cum Itala reduci infinitas Versiones Latinas; non autem Italiam, quam praefert omnibus, ad aliquam illarum indè reformari. *Denique*, quia vult tantum etiam editionem Italiam in lectione varia, sive ex certo, sive incerto scriptoris errore, & in sensu dubio sententiarum, aut propria verborum significatione, cedere Textui Graeco & Ebraeo debere correctioni & uniformi, & significationi ac sensui expressiori; cui doctrinae & usui Exemplarium Graecorum & Ebraeorum nihil prorsus derogat aut praedjudicat Concilium Tridentinum, illa ad probationem editionis vulgatae ad usum communem & irrefragabilem in Ecclesia. *Sic Epitomator Anatomicus* in gratiam Versionis vulgatae à Patribus Tridentinis canonizatae, non sine calumnia in Evangelicos, quae depellent ea, quae breviter contra tum erunt monenda. Quam vis enim, quod primam attinet defensionis partem de adprobatione versionis vulgatae respectu aliarum, idem dixerit quod ante & post eum alij etiam putarunt esse dicendum, ne temeritatis possent argui Patres conscripti *si rivulum fontibus prae posuissent*; nescio tamen, an emplastrum hoc vulnus tegat, & annon haec explicatio menti decernentium videatur contraria, si verba, prout jacent, sumantur & juxta communem sensum intelligantur. Apertius certè animi sensa oportuisset prodere definitores Synodeios, si hoc tantum voluissent, & non potius eam stabilire Versionem, quam suis opinionibus experti sunt praeter aliis accommodam. Adde, vix posse locum habere illam neutralitatem, quam huic Decreto adtingit Franciscanus, quasi, *sine praedjudicio sive reprobat. sive adprobationis originalium* Textuum fuerit conditum; cum vel reprobari, vel adprobati debuerint illo stante, ut ut circumstantiae & causae ejus ostendant latis superque, magis, ad *reprobationem* inclinasse Patres, minus videlicet peritos linguarum, à quibus non paucum suo Coetui periculum timuerunt, quod constat. In hoc verò, quantum fuerit discessum ab Antiquitate & doctrina Augustini, ex ante dictis contra Bellarminum sufficienter patet. Dum insuper dubitat *Epitomator*, an haec *Itala*, cujus meminit Augustinus, sit ipsa Versio, quae dicitur *vulgata*, eomet ipso ostendit, quam in lubrico versetur. Quod autem jaecat Ecclesiae Romanensis Fidem & in ea constantiam majorem praeter Ecclesiam *Judeorum & Graecorum*, et si non deesset, quod hanc inanem jaecantiam variis posset modis refellere, si id jam ageretur; hoc tamen non obstante, *Judeos Codicis Ebraei fidos fuisse custodes*, ea docent testimonia, quae supra sunt ex Augustino adducta, ubi haec Controversia fuit ventilata. Idem de *Graecis* statuendum est. An post Augustini tempora aliquam passi sint Textus originales jaecuram, eorum est probare, qui in turbido piscari desiderant. Et si Augustinus suo tempore Versionem *Italiam* praetulerit ceteris, non sequitur, idem hodiè de *Vulgata* dicendum esse, cui dum *Anatomicus* ex mente Patrum Tridentinorum adscribit *usum irrefragabilem*, petit principium, cujus demonstrationem per nulla omnino media poterit perducere ad finem.

CAPIT DUODECIMUM, DECIMUM TERTIUM ET QUARTUM.

De

Testimoniis Vulgatae suspectis.

PLurima in his capitibus suo ordine collegit loca Bellarminus, ob quae Vulgata Versio tanquam corrupta fuit accusata, quibus vindicandis aequè omni errore purgandis omnem adhibuit pro viribus industriam. Omnia examinare nostri jam non est instituti, sed ea tantum, in quorum tractatione Augustini intercedit autoritas. Initium fiat à primo & classico, multumque haecenus vexato Geneleos loco de Semine Mulieris caput Serpentinum contrituro, quod Subjectum per pronomen *ipsa* ubi vel *ipse* vel *ipsum* legi debuit, in Vulgata Versione exprimitur, idque de eo, vel potius ea praedicatur, quod nulla omnino praedicari potest ratione. Hanc vero Lectionem Bellarminus ideo suscepit inter alia defendendam, quia post & praeter

C

alios

alios Ecclesiæ Doctores Augustinus quoque eam retinuit. Responsi loco non sine causa repeto, quod *Morinum* supra contra auctoritatem Augustini pro Ebraei Textus integritate militantis excipientem vidimus, nimirum ei non fuisse Ebraicæ linguæ & rerum Judaicarum cognitionem, quæ exceptio hic iterum magis, quam ibi valet, cum de hac Controversiâ non, nisi ex sacratiore Literatura agi possit & de jure debeat, & præcuntem insuper Bellarminum infra habituri simus, qui dum aliter ad Augustini de *Petrâ Fidei* sententiam respondere non posset, quod objectioni satisfaceret, hac denuum rima

Lib. 1. de evadere se posse putavit, scribens, *Augustinum ex sola lingua Ebraicâ ignorantia esse deceptorum*. Et hinc Criticæ Sacræ Scriptor, *Capellus*, non semper ita Sacer, ut voluit videri, multa que contra Sacri Textus authenticam, bonis lugentibus & tam nefarium facinus ferio detestantibus, Ecclesiæ non sine plurium scandalo obijciens, hic quidem optime

Lib. V. c. monuit: *Non est, quod se tueantur, Vulgatæ nimirum Versionis defensores, auctoritate Augustini & aliorum quorundam Patrum*. Nam *vetus Latina Translatio, quâ & Augustinus & veteres illi Patres sunt usi, non est Translatio Hieronymi ex Ebraeo, sed alia antiquior ex Græco LXX, interpretum facta*. Sero enim cepit usurpari Translatio Hieronymi ab expositioribus Ecclesiasticis & Commentatoribus Veteris Testamenti. Deinde, facile est videre, lectionem illam (Ipsa) licet antiquam esse ex librarij inscitia depravatam, qui cum videret pronomen (Ipse) genere non convenire cum antecedente nomine, (Semen) putavit legendum esse (Ipsa) illudque referri ad nomen Mulieris, itaque commutavit pronomen masculinum in femininum, quam Lectionis depravationem non animadvertentes illi Patres & inter eos Augustinus, locum illum, quam potuerunt, commode de Eva, vel de B. Virgine interpretati sunt. Notari hic omninò etiam meretur, quod *Hortingerus* in de Heptaplis

Anal. Hi- Parisisensibus quam accuratissimè observavit, in opere illo plus quam regio Translationes ceteras sex, videlicet Samaritanam, Samaritano-Chaldeam, Chaldeam, Syriacam, Arabicam, Græcam, magno omnes loco habendas, masculinum habere, solam è contrario Vulgatam, quam Augustinus & ceteri Patres Latini sine prævio examine sunt secuti, contra earum omnium consensum obtrudere femininum. Ut ex auctoritate Patrum Græcorum porro contra sententiam Augustini & aliorum Patrum Latinorum agam, opus esse non videtur, cum Bellarminus illorum consensum nobis ultrò largiatur, horum contentus numero, nisi quod *Chrysostomum* immisceat, quasi eadem cum latinis Patribus facientem, de quo tamen inter alios cordatiores *Pamelius*, ad secundum *Cypriani* adversus Judæos Librum, ubi idem Oraculum in masculino genere citatur, monuit, *Græcum illius contextum ista etiam legere, hæc tamen cum additione, priorem ejus interpretem Latinum legisse femininum, quod idem Josepho quoque, rerum Judaicarum Scriptori Græco, & in ipso Textu, & in Versione Latina accidisse, post alios in ad priora Josephi capita exercitationibus notatu dignum existimavit Bæclerus, Scriptor in Sacra etiam literata non in exercitatus. E numero, quos inter Papæos dixi hoc in puncto cordatiores & Ebraicæ Veritati præ aliis pluribus addictos eminet *Andrædium*, rigorosissimus Fidei Tridentinæ contra *Chemnitium* Defensor, cujus contra Vulgatam Lectionem editionis Latinæ hæc adducit *Muisius*, supra non semel auditus: *Quamvis Virgini Deiparae multi piè & religiosè accommodent, tamen cum in vetustissimis quibusdam Latinis Exemplaribus reperitur (Ipse) & cum Ebraicis id Voluminibus conspiret, ita esse legendum non dubito, cui auctoritas Hieronymi favet*. Addit, proferre *Andrædium Leonis Magni* è Patrum Latinorum numero testimonium, cujus, utpotè Pontificis Romani verba hic etiam omninò legi debent: *Deus in Solennibus, Omnipotens & Clemens, cujus natura Bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est, statim ut nos Diabolica malignitas sua mortificavit invidia veneno, prædestinata renovandis mortalibus suapietatis Remedia inter ipsa Mundi primordia præsignavit, denuntiavit Serpenti futurum semen Mulieris, quod noxii capitis elationem suâ virtute contereret, Christum scilicet in carne venturum hominemque signans, qui natus ex virgine violatorem humane propaginis incorrupta Nativitate damnaret. Et quia Pamelius loco antè citato è Patribus Græcis *Trenæum* fassus est esse nostrum, id quod etiam clara ejus verba testantur, non præter rem hic adjunguntur, quæ *Fevardentius* ad illum locum in rem præsentè utiliter valde notavit: *Differitur de Christo, Semine mulieris promisso, ut serpentis caput, id est, Mortem, Antichristum, Diabolum, Peccatum, Infernumq, homine salvo superaret, arg, ita illum Genesios locum intelligendum ac explicandum esse, docent que sequuntur alia Genesios loca, & Paulus indicat. Aded quoque manifestum est, illius promissi sacri Seminis nomine Christum esse significatum, nomine autem serpentis Diabolum, ex Isaia, Iohannis, Pauli, Petri & Sanctorum Patrum unanimi consensu. Quod ultimum ideo magis notabile***

Anal. Hi- stor. theol. Dissert. I. pag. 131.

c. 9. n. 51.

Dissert. Acad. P. 496.

Adfert, III Ebr. verit. Oper. Tom. II. p. 244. Homil. II. in Solennibus. Nativ. mox ab init.

Lib. III. adv. hæres. c. 25.

bile est, ut obvietur calumniæ Bellarmini, qui, dum Chemnitium scribere monet, de Semine, id est, Christo loqui in hoc Oraculo scripturam, ut omnes Fereses docent, vel, ut ipsa Chemnitii verba habent, *Textum Ebraum, Chaldaum, Græcum, & totam Antiquitatem legere & interpretari de ipso semine*, mendacium ei impegit, Fewardentio quoque impingendum, utpote eadem cum Chemnitio scribenti.

Alter locus sequitur, quem Bellarminus Augustini testimonio tanquam in Vulgatâ benè valentem vindicâre studuit, numero & ordine ibidem observato *quartus*, non minus, quam de quo proximè est actum, vexatus, de ob vel prolatione Sacrificiali Melchisedeciana, qui verò, dum infra circa Examen Sacrificii, ut audit, Missatici recurret, suo in loco utpotè debito uberius tractabitur. Jam plus ultra eundem est, Bellarmino nos ad Davidem, Regium Prophetam & Plaltem, ducente, inque Versionis Vulgatæ Vindicis, circa *Psalmi sexagesimi & septimi*, vel juxta Ebraicam Veritatem octavi sensum, in uno & altero Versu ad Augustini auctoritatem provocante. Versus tertii & decimi initium juxta Vulgatam ita habet: *Rex Virtutum dilecti, dilecti*. Hanc Versionem non Calvinus solum taxavit, sed Evangelici Doctores etiam, nominatim D. Hunnius noster, in Examine primæ hujus Controversiæ Anti Bellarminianæ, ad Hieronymi Versionem ex Ebræo fonte desumptam, ad eoque commodiorem provocans. Hanc tamen non obstante, & quia semel fuit decretum, Vulgatam defendere Versionem, etsi multis in locis incongruam, Bellarminus non hic tantum, sed & in explicatione Plalterii ex professo hanc adstruit lectionem, inter alia etiam, ut dixi, auctoritate Augustini munitus, Lectionem hanc & Versionem adprobantis. Ut, quid hæc de re statuendum sit, etsi de nullo Fidei articulo agatur, breviter ob oculos ponatur, in genere illud notari potest, quod dudum jam D. Balduinus noster monuit, *non deesse, qui dubitent, an liber ille enarrationum in Psalmos sit Augustini, quia non moris ipsi fuerit, tales edere Glossas, nec mentionem istorum fecerit Possidius vel Possidonius*, ut ut contrarium Bellarminus in de Scripturis Ecclesiasticis testetur, quo usus micro-vel potius macroscopio, ipse viderit. Et ne Evangelici Doctoris testimonium videatur suspectum, audiatur, quid Sixtus Senensis de his enarrationibus censuerit, ita scribens: *Hos tractatus pii & benevoli auditores ex ore ejus collectos in integrum & ordinatum, quale nunc habemus, digesserunt corpus. Genus Expositionis ubique allegoricum & morale est, literalis intelligentia parum attingens. Hieronymus in Epistolis ad Augustinum taxare videtur hos Commentarios, tanquam nimis obscuros, & in non-nullis etiam a recta linea, & à sua Græcorumque omnium Tractatorum mente discrepantes. Suspicio Hieronymum desiderasse in his enarrationibus explicationem Psalmorum juxta Ebraicæ Veritatis puritatem & Græcorum expositorum sententiam. Sed cum Augustinus Ebraici Sermonis esset ignarus, & in Græcis Literis non sic instructus, ut Græca Commentaria manu libera possit evolvere, necesse fuit, illum sæpe ex inopia literalis intelligentiæ à vero ac proprio literæ sensu ad extortas deflectere Allegorias. His ita in genere præsuppositis, quæ non parum juvare possunt, facile patet, quid in specie ad præsentis loci sensum contra Bellarmini ad Augustini auctoritatem provocantis pro Vulgatæ editionis versione Vindicis responderi possit & debeat. Nimirum, dum Bellarminus putat, *Interpretem Latinum non posse accusari, ideo quod fidelissimè verterit id, quod in Græco reperit; non enim ex Ebræo, sed Græco traductos esse Psalmos*, non ita benè rem suam defensisse censendus est. Hanc enim ob causam ægrè ferunt Evangelici Canonisationem Versionis Vulgatæ, non ex ipso Fonte, sed rivulo derivatæ, & hinc eò impuriore, quo longius à fonte recedit, id quod è præsentis Textu etiam constat. Inde cordatiores ex ipsis Papæ S. Scripturæ & in specie Plalterii Interpretes, nominatim Cajetanus, Genebrardus, Engubinus, Mariana, Iansenius, Maldonatus, & qui supra pro Ebræi Textus integritate verba fecit, Muisus, & inter Papistantes Grotius, non attenta Augustini & aliorum interpretum Latinorum auctoritate ad Ebræi Textus sensum contra Vulgatam libere & audacter provocarunt, quorum verba, & Vulgati interpretis correctiones prolixius huc exscribere non vacat, quia commodius in eorum Commentariis & observationibus leguntur. Eadem ratio est alius loci ex eodem Psalmo desumpti, quem Bellarminus itidem juxta Latinam Versionem ex auctoritate Augustini defendere satagit, ubi quæ in Ebræo Textu *de reductione ex profundo maris* habentur, in Latina Versione *ad conversionem in profundum maris* sine omni sensu referuntur, contradicentibus iterum plerisque interpretibus ad Ebræi Textus intellectum attentis. Incidenter id tantum notari potest, Bellarminum malè ad Kimchii testimonium provocare, quasi rectè ex Ebræo possit verti, *in profundum*, cum*

Oper. Lat.
tin. Tom.
II. p. 160.

Tholph.
pag. 521.

Bibl. S.
Lib. IV.
pag. 257.

si nuperam ejus Commentariorum in Psalmos Versionem Parisiis editam, aut quæ ex iisdem *Johannes Vinars*, Anglus, ante non ita plures annos suis *Decaplis* inseruit, Bellarmino legere datum fuisset, nullum sit dubium, quin hujus testimonii citatione superesset. Tertius nunc superest ex Psalterio locus, quem Bellarminus ad auctoritatem Interpretis Latini tuendam Augustini etiam consensu munit, desumptus è Psalmo post centesimum trigesimo & primo, vel juxta Ebræos secundo, in cujus Versiculo quinto & decimo dum Ebræus Textus habet, *Vitum ejus benedicendo benedicam*, Latinus autem pro *Vitum* legit *Viduam*, nemo non videt, multum discrepare ad fonte rivulum, & nihilo tamen minus à Bellarmino defensum, quamvis miserimè & non sine existimationis detrimento. Quid enim quæso est, dicere, *Si nullus* (non, nullus) *error hic est, esse in Græco*; quam fateri, si sit error, errare Latinum cum Interprete Græco? Et quam absurdè præterea statuit Bellarminus, sensum utriusque, & Ebræi nimirum Textus & Latini Interpretis, id est, sive *Vitum*, sive *Viduam* legatur, esse eundem ferè! Ingenuè iterum Muisius: *Error in Latino nasci potuit inde, dum aliquis inconsultè Veritate Ebræicâ, nec inspecto Codice Græco, quod statim sequerentur pauperes, peravit Vitum esse mendam, ideoque nihil basitans Viduam reposuit.* Seductus igitur fuerit Augustinus cum quibusdam aliis Doctoribus Latinis, qui ex Idiomatici sacri ignorantia ad fontem recurrere non potuerunt, nullo tamen modo id in Veritatis præjudicium inservire debet, ne rivulos injectis ab hoc & illo lapillis turbidos purgare liceat, àque impuritatibus hic & ibi contractis liberare. Nullum certè est & esse potest vel debet dubium, quin ipse Augustinus, si hodiernum viveret, ubi fontes sacri plurima ex parte, per Deigratiam, ad integritatem pristinam sunt redacti, satis purè fluentes, grato agnosceret animo, si seductum se meliora doctus videret.

Ad aliqua Novi jam Fœderis loca ut veniamus, quæ ex Interprete Vulgato Bellarminus Augustini auctoritate defendere se posse putat, occurrit locus ex capite Johannis decimo & quarto, ubi Christus suis Apostolis promisit, *Spiritus S. suggeret vobis omnia, quæcunque dixerò vobis*, juxta Versionem Latinam; quam Chemnitius noster ideo dixit esse depravatam, quia pro tempore præsentis futurum posuit; ad probandum, quæcunque in Conciliis definiuntur, pro Spiritus S. Oraculis accipienda esse, quod tamen Bellarminus negare videtur, prætendens, *Catholicos*, id est, Romano-Papæos, *in hoc verbo fundamentum auctoritatis Conciliorum non ponere*, de cætero, *Augustinum & alios Veteres sic legere, ut hodiernum in Vulgatâ legitur, & sensum esse eundem cum Græco*, quem negare non potuit de præsentis tempore intelligendum esse. Contradicit nimirum sibi ipsi, vel potius scribit Bellarminus. Quam verè enim de ipso Verborum sensu agnoscat, intelligenda esse ea non de futuro tempore, sed præsentis, quorsum etiam Augustini respicit Explicatio, suo legenda loco; tam fallè ab eodem & e contrario adferitur, sensum Interpretis Latini eundem esse cum sensu Textus Græci, quod nihil aliud est, quam si Bellarminus scripsisset, futurum tempus esse idem cum præsentis, quod quam absurdum sit, ipse forsitan agnovisset, si quæcunque ille vitæ Chartæ, promptitudine sæpius infelicissima, accuratiori mentis trutina ponderasset prius, id quod in hac Polemographia universali fieri omninò debebat. Quod porro se cum suis Symmachis fundamentum auctoritatis Conciliorum in hoc verbo ponere inficias ire est ausus, nimis se immemorem ante dictorum vel scriptorum postea ostendit, dum inter alia ad Conciliorum generalium & à Pontifice Romano tanquam Ecclesiæ summo Capite approbatorum auctoritatem, & infallibilitatem demonstrandam præsidia ex S. Scripturis desumpta, non quidem hoc expressè testimonium, sed omninò eidem simile & parallelum adduxit, ex sexto videlicet & decimo Johannis capite, quo sensu planè eodem Christus itidem Discipulis promisit, *Spiritus Veritatis docebit vos omnem Veritatem*, quod idem est cum promissione antecedente; *Spiritus S. suggeret vobis omnia, quæcunque* (non dixerò tum, sed jam) *dixi vobis*. Post hunc citatur alius N. T. locus, ex Versione Latina Augustini auctoritate defendendus, ex initio Epistolæ ad Romanos desumptus, ubi in Vulgata editione Christus dicitur esse *prædestinatus Dei filius*, quam iterum non Calvinus solum, sed & Evangelici Doctores ob sensum scopo Apostoli planè contrarium non immeritò reprehendunt, Bellarminus verò, Interpretem hunc optimè Verba Pauli reddidisse, defendit, præter alios Doctores Latinos, Augustini etiam consensu nixus, Addunt alii quosdā Patres Græcos, quorū testimonia hic excutere est præter Instituti rationem & alius loci. Nunc id videndum, an hæc Translatio ex auctoritate Augustini à Bellarmino tanquam optima rectè defendatur? Contrarium huic si ex auctoritate domestica

Vid. Dil.
her. Tom.
I. Dissp.
Pag. 328.

Lib. II.
de Conc.
cap. 2.

vid. Doct.
Dorsch.
Pentad.
Disp. 13.
num. 9.

demonstrabitur, ad rem ipsam nihil ultro desiderari poterit. Est ea *Gulielmi Esthii* Professoris antehac Duaceni, Commentatoris notissimi & apud suos æstimatissimi, qui postquam ostendit, quo sensu Christus dici possit prædestinatus Dei Filius, & plerique Commentatores Latini hæc Pauli Verba interpretati fuerint, Augustinum quoque eis adiungens, ita porro scripsit: *Sumitur interdum vox Græca pro eo, quod est declaratum seu confirmatum. Ita accepit hoc loco Syrus Interpres, dum vertit agnitum. Eadem significatione acceperunt Chrysostomus & cæteri post eum Græci Tractatores, qui quidem Verba Apostoli ad hunc modum exponunt: Idem ille, qui factus est ex semine David secundum carnem, quem proinde constat verum hominem fuisse, etiam declaratus est & certissimis argumentis comprobatus esse Dei Filius. Hæc, ubi eam argumentis ab Apostolo recensitis illustravit, inquit Esthii, hæc Græcorum expositio satis expedita & facilis est, & probè quadrat Instituto Pauli.* Deinde *veram ac Germanam esse id arguit, quod & alibi Paulus eadem hæc argumenta proferat, quibus declarata sit & confirmata Fidei veritas.* Porro, *Latinorum interpretatio, præter eam difficultatem, quam parit hic Sermo, Christum esse Filium Dei prædestinatum (quod certè in scripturis alibi non legitur,) etiam in explicandâ Syntaxi & sensu verborum sequentium, In Virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum, multum laborat, nec tamen Lectoris animo satisfacit.* Adidit plura ad hujus sentus uberiorem ex ipso Textu & locis parallelis enucleationem, quæ ibi quam hic commodius leguntur. Patet ex his sufficienter, *Esthium* contra Bellarminum, quin & Augustinum cæterosque Patres Latinos, Vulgæ Versioni inhaerentes, esse nostrum, & non solum ad Patres Græcos, Idiomatis Apostolici magis gnaros, adeoque magis æstimandos provocare, sed etiam ad Testes domesticos, *Laurentium Vallam, Fabram St apulensem, Cajetanum, ut & Erasmus,* omnes Græciam pro eruditionis Matre agnoscentes, quibus ex prioris seculi scriptoribus & Apostolicis Commentatoribus adjungo *Guiliandum*, laudatissimum *Sixto Senensi & Posservino* Collatorem, ex novissimis verò & omnium Recentissimis *Fromondum*, non ita dudum in Cathedrâ Lovaniensi Antecessorem, pluribus aliis consentientibus jam non attentis, cum horum testimonio satis tuti esse possint Evangelici contra quorumvis aliorum ad Latinam editionem, & eidem patrocinantium Patrum Latinorum, nominatim Augustini, autoritatem provocantium insolentiam & temeritatem. Neque multum dissimili Apologia nos munire possumus contra objectam Augustini autoritatem, quoad testimonium ex undecimo capite ejusdem ad Romanos Epistolæ desumptum, in quo de oppositione operum & Gratiæ agitur, altera parte argumentationis Apostolicæ per Interpretem Latinum ommissa, cujus vel caula *Chemnitius* eundem ex debito accusavit, conquestusque est graviter non immerito, quod eam pro authentica Versione venditare & commendare ausi fuerint Patres Tridentini, in quâ præter alia plura tam insignis pars Oraculi tam classici desideretur. Responder Bellarminus, *esse quidem in Græcis Codicibus illam sententiam, id est, legi in fontibus, undè purior, quam è rivulis aqua hauritur: & à Theophylactò explicari, cui Oecumenium & Theodoretum, qui Textus fontanum melius, quam Latini Commentatores erant, peritos addere potuisset & omninò debuisset; à nullis tamen aliis agnosci, nominatim non ab Origene, non à Chrysostomo, non ab Ambrosio, nec ab ullis aliis hujus loci Explanatoribus, quin nec ipso etiam Augustino, frequentissimè quamvis hunc locum tractante.* Ut de cæteris non dicam, utpote ad hoc Examen non pertinentibus, Augustinus ided hanc Oraculi Apostolici partem non explicasse censendus est, quia suo jam tempore Versio Latina, qua usus est, eam non habuit; qui si Græcos tanquam bonæ fidei possessores in hoc & aliis consulisset, ad ipsos nimirum fontes respiciens, nullum est dubium, quin argumentationis Paulinæ cohærentiam ultro agniturus fuisset. De *Origenis & Ambrosii* in Paulum Commentariis hodie extantibus non ignotum est, quid Criticorum eruditores utriusque partis censeant. Et quia *Chrysostomi* operum editio, qua in præsens fruor, nihil ejus Commentariorum in Epistolam ad Romanos exhibet, nihil de eo nunc quidem pronuntio.

CAPUT DECIMUM QUINTUM ET SEXTUM.

De

Editionibus Bibliorum Vulgatis.

NON pauca ex Augustino loca ad hujus Controversiæ tractationem collegit Bellarminus pro more, quæ tamen si rite inspiciantur, parù valde aut plane nihil conferre

fit perspicuum; quod ne sine causâ dictum videatur, lubet ea breviter ordine, qui Bellarmino placuit, repetere, ut responsio ad ea eò facilior pateat. Nihil autem ad rem facit, quod, ut probet, *Apostolum Iohannem Græcè scripsisse primam Epistolam, & quidem Parthis, cum tamen Lingua Græca Parthis non esset materna*, testimonio Augustini illum munire studuit Bellarminus, in animo habere debens, quod eodem hoc capite in argumenti quarti explicatione paulò post expressè scripsit, *hanc esse rationem à priori, cur omnia fere Apostoli Græcè scripserint, nimirum quia tunc lingua Græca omnium fuerit communissima*, Cicerone id in primis confirmante. Nec quidquam valet, quod ex eodem Augustino monet, *contra id, quod universa facit Ecclesia, disputare, insolentissima esse insanie*.

epist. 118.
ad Hieron.

Nondum quippè est demonstratum, quod Bellarminus tam audacter, imò impudenter adserit, *Universam Ecclesiam semper his tantum linguis, nimirum Ebraâ, Græcâ & Latinâ usam esse in communi & publico usu Scripturarum, cum tamen jam dudum deserint esse vulgares*. Et quam subjungit ex Augustino hujus adseri demonstrationem, nulla est, si quam mitissimè cum Adversario agatur, hæc ex Augusto Doctore Verba, ac si ita scripsisset, citante: *Ad Intelligentiam Scripturarum esse necessariam cognitionem tantum trium linguarum, Ebraicæ, Græcæ & Latinæ*. Ex præcedente enim testimonii hujus Augustinianæ citati ad secundum libri hujus secundi caput factâ patet, Bellarminum non sine falsi crimine particulam *tantum* verbis Augustini atque impertinenter intrusisse, ad eòque mentem Augustini Doctore nequiter, si quod res est, dici debet, pervertisse. Agit nimirum Hippo-

Lib. II. de
Doctr.
Christ.
cap. 11.

nenfis Præsul ibidem non cum simplicioribus ex Auditorum numero, sed, quod non solum ex initio, sed & ex contextu totius Scripti constat, cum iis, quos tanquam futuros S. Scripturarum Tractatores suscepit instruendos, quos eo in loco duabus alis ad Scripturarum Divinarum cognitionem opus habere, Ebraâ scilicet & Græcâ monuit, *ut ad Exemplaria recurratur præcedentia, si quam dubitationem attulerit infinita Interpretum Latinorum varietas*. De cætero duabus vel tribus hisce linguis non ita omnem Eruditionis Biblicæ thesaurum circumsepsit Augustinus, vel intra earum limites conclusit S. literarum studiosos, sive ex Tractatorum, sive ex auditorum ordine, ut non aliarum quoque Linguarum & Versionum ultrò concesserit usum. Indè in Prologo hujus Scripti expressè habet, *Concedi necessum esse, unumquemque & ab ineunte pueritia, consuetudine audiendi, suam didicisse linguam, & aliam aliquam, Græcam vel Ebraicam, vel quamlibet cæterarum, aut similiter audiendo, aut per hominem Præceptorem accepisse*, quibus verbis clarè satis mentem hac de re suam expressit Augustinus. Quæ porrò ex eodem Doctore Augusto adferuntur, scribente: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur*, idem expectare debent responsum, quod proximè datum est. Repeto enim, nondum esse demonstratum, quod Bellarminus adserit, *Universam Ecclesiam semper his tantum linguis, de quibus non semel hæcenus, usam esse in communi & publico Scripturarum usu; quin potius contrarium non ita difficulter demonstrari potest*. Hinc ipse Bellarminus omninò inficias ire non est ausus, quod Chemnitius objecit, *Hieronymum vertisse Scripturas in Linguam Sclavonicam, hoc solum excipiens, non id idè fecisse Hieronymum, ut publicè legeretur Scriptura Sclavonicè, sed ad consolationem eorum hominum, qui eâ sine periculo uti poterant*, quod posterius etsi suo modo videatur sufficere, prius tamen non tollit, ut non hæc Versio S. Literarum Sclavonica in Ecclesiis Sclavonicis publicè fuerit simplicioribus prælecta, id quod etiam credere par est de ea Versione Bibliorum in linguam Armenicam, quam Armenos ea hodiè utentes *Chrysofomi* industria & sollicitudine editam credere *Possévinus* monet, addens, meminisse hujus Translationis *Georgium* Patriarcham

Lib. IV.
de Bapt.
c. Donat.
cap. 24.

Alexandrinum in vita *Chrysofomi* &c. Idè & *Sixtus Senensis* agnoscit, præter citatas *Hieronymi* & *Chrysofomi* Versiones, testibus plerisque Ecclesiasticis Scriptoris laudatas, *Vulphilam* quoque Gothorum Episcopum S. Biblia in linguam Gothicam transluisse, nullum certè alium in finem, quam ut publicè & privatim à doctis pariter & indoctis, à Sacerdotibus & Laicis legerentur & tractarentur. Et huc pertinet in signe Augustini testimonium, quod totam hanc rem absolvere videtur, ita scribentis: *Factum est, ut Scriptura Divina, ab una lingua profecta, quæ opportunè potuit per orbem terrarum disseminari, per varias Interpretum linguas longè lateque diffusa, innotesceret gentibus ad Salutem, quam legentes nihil aliud adpetunt, quam cogitationes voluntatemque illorum à quibus conscripta est, & per istas voluntatem DEI, secundum quam tales homines esse locutos credimus, invenire*. Consentit Hieronymus, qui in præfatione ad Damasum in quatuor Evangelia, quam inter alias plures Editioni Vulgatæ præfixam legere licet, fatetur, *multarum*

In Adpar.
S. Tom. I.
pag. 846.
Bibl. S.
lib. 6. An.
not. 152.

Gen-

Lib. II. de
Doctr.
Christ.
cap. 5.

Gentium linguis Scripturam ante se translata esse. Quin & notanter Theodoretus: *Græc. Ad. fecl. Curat. Serm. V. p. m. 555.* Ebraica lingua, non in Græcorum modo linguam versa est, sed etiam Romanorum & Ægyptiorum, Persarumque & Indorum & Armeniorum, & Scytharum ac Sarmatarum, atque, ut semel dicam, in linguas omnes, quibus ad hanc diem Nationes utuntur. Quæ testimonia tam luculenta, quibus alia insuper, ubi opus erit, addi possunt, si Bellarminus ante oculos habuisset, & rem seriò agere voluisset, prolixiori opera pro Latinæ in primis linguæ in Sacris usu demonstrando superfedere potuisset, neque etiam tot iteratis vicibus Augustini auctoritatem sollicitare, qui in eo etiam nihil planè subsidii Bellarmino confert, in citato proximè libro de Doctrina Christiana, & in alio quodam Scripto de Perseverantiâ Bono testatus, *Psalmos tempore suo in Ecclesia Latine cantari consuevisse*, & in Missa post illud, *Habemus ad Dominum*, mox subdià Sacerdote, *Gratias agamus Domino Deo nostro*, & responderi, *dignum & iustum est*; undè colligi manifestè putat Bellarminus, *in Africâ Missam Latine dici consuevisse, nec non Lectionem vel Epistolam & Evangelium, quæ ex præcipuis Missæ partibus sint*. Et quia responderi posse prævidit, Latinam linguam illo tempore in Africa omnibus fuisse vulgarem, illud indè negari posse existimavit, quia ipse Augustinus in Expositione inchoata Epistolæ ad Romanos testetur, *quosdam Latine & Punicè, quosdam Punicè tantum scivisse, & tales fuisse omnes penè rusticos*, ex eodem loco & Sermone trigésimo-quinto addens duo vocabula Punica, quorum Augustinus ibidem meminit. Verum, ut non rigorosè urgeam, *omnes penè rusticos in Africâ Punicè tantum scivisse*, Augustinum expressè non habere; illud tantum quæro, quoniam Sermonem Augustinus, Hipponensis Ecclesiæ Præsul, ad populum verba fecerit? Punicè an Latino? Illud vix quisquam adfirmabit, nisi omnium eruditorum in se contradictionem vel risum potius concitare velit. Ergo fatendum erit hoc, nimirum Sermones Augustini ad populum ea habitos fuisse lingua, qua hodiernum leguntur; ergò auditores hujus linguæ oportet peritos fuisse, nisi Augustinus dicatur antè hunc fuisse concionatus. Ergò, qua lingua Sermones ad populum habiti fuerunt, cur non eadem in cætero cultu Ecclesiarum publico fuerit adhibita. Si non omnes rustici in Pagis Punicè simul & Latine loqui didicerunt, sed posito, omnes ferè tantum Punicè quis dubitabit, habuisse eos Pastores Chorepiscopos hujus Punicæ Idiomatis gnaros, & quia Theodoretus testis est, *Scripturam in linguas omnes, quibus utuntur Nationes, translata esse*, fortè etiam Biblia, vel ad minimum Novi Testamenti libros, aut ex eis certos quosdam Textus Evangelicos & Epistolicos, in Idiomatico suo materno habuerunt, ut exindè, Augustino teste, Voluntatem DEI invenire, & quantum satis est, haurire possent. Quod Punicæ attinet vocabula, quorum ex Augustino meminit Bellarminus, & qualia multò plura ex Augustino alii observarunt & explicarunt, quia nihil ad rem faciunt, facile & sine omni damno prætermittuntur.

Ad solutionem objectionum contra Latini Idiomatis in S. Bibliorum propositionem usum ut veniamus, quousquè nimirum Augustini iterum auctoritas nos ducet, cum ad locum Pauli notissimum è decimo & quarto capite prioris ad Corinthios Epistolæ desumptum respondere Bellarminus debuit, ubi in specie *Laicorum* fecit Apostolus mentionem, in publico Ecclesiæ cultu quam maxime observandorum, ne quid fiat aut dicatur, quod eorum fugere & latere possit intellectum, & ne præmissa Bibliorum Lectione & Interpretatione, quæ sub prophetandi officio intelligitur, Amen dicere cogantur ad preces sibi ex Idiomatis peregrinitate non intellectas; aliam Bellarminus comminiscitur oraculi hujus Apostolici expositionem, auctoritate Cypriani, & hanc sequentis Augustini nixam, adfirmans, *in magnâ hujus capituli parte non agi de lectione Scripturarum, nec officiis Divinis, sed de Exhortatione Spirituali sive Collatione, & de Cantibus Spiritualibus, quæ Christiani componebant ad laudandum Deum & gratias ei agendas, & simul ad suam & aliorum consolationem & adificationem*. Atqui divellit Bellarminus quæ conjungi debebant, & opponit sibi invicem, quæ subordinata sunt. *Cyprianus Lib. II. de Bapt. c. Donat. cap. 8.* certè, & qui Eum sequitur Augustinus, dum loco per Bellarminum citato unius Verficuli ex citato capite prioris Epistolæ ad Corinthios sensum exponunt, nullo plane modo tollunt ea, quæ Apostolus in sequentibus prolixè tractavit. Et ne in turbido piscari velle videar, ad Apostoli verba, *Propheta duo vel tres loquantur, & ceteri examinent; Si alii sedenti revelatum fuerit, ille prior taceat*, Cypriani hanc Explicationem adfert Augustinus: *Hæc in parte docuit & ostendit Paulus, multa singulis in melius revelari, & debere unumquemque, non pro eo, quod semel imbiberat & tenebat, pertinaciter congregari, sed si quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti*. Addit Augustinus, de Baptismo vel potius

Anabaptismo Cypriani & quorundam aliorum, Cypriani Sententiam illo tempore adprobantium, agens: *His usque verbis non solum eos (ceteros nimirum Episcopos in Synodo Chartaginensi congregatos Cyprianus) admonuit sibi consentire, qui melius aliquid non videbant; sed etiam eos hortatus est, si qui possent adferre aliquid, quo prior consuetudo servanda potius firmaretur, ut si tale esset, quod refelli non posset, etiam ipse ostenderet, quam veraciter dixerit, debere unumquemque, non pro eo, quod semel imbiberat & tenebat, pertinaciter congreri, sed si quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti.* Coactus hæc exscripti, quia constituto præsentis non intersunt, ideò tantum, ut videatur, quam impertinenter à Bellarmino in hujus objectionis solutione &, Apostolici Sensus explanatione ad Cypriani & Augustini auctoritatem fuerit provocatum, id quod ulterius ostendere minus est necessarium. Hoc solum nunc notetur, an existimandum sit, quia Apostolus de Prophetarum, id est, Sacræ Scripturæ in publicis Ecclesiæ Conventibus Interpretum officio agit, quo nimirum modo inter se invicem gerere se debeant, ne ulla inde oriantur Scandala aut Schismata, id quod in unâ parte hujus citati capitis tractatur; ideò Eum non simul de Læctione Scripturarum publicâ, cæterisque ad Cultum Dei pertinentibus officiis in Linguâ Laicis simplicioribus notâ peragendis monuisse, cum interpretatio Scripturarum publica, & sententiarum super iis legitimoque earum intellectu collatio ipsam Textûs Bibliici læctionem & prælectionem publicam præquirat & communiter præsupponat, ut de quo dicatur & sermo fiat, Laici simpliciores eo facilius percipiant. Estque simul insigne deficientis apud Bellarminum Judicii specimen, quod negare ausus fuit; agi in citato sæpius Oraculo Pauli de officiis Divinis, & tamen concessit, agi de Canticis Spiritualibus, quasi ea ad officia non pertinerent, aut quasi hic à parte ad partem & à specie ad speciem non liceret argumentari, nimirum; Si cantica in publico Ecclesiæ cœtu ita par est fieri, ut nemo non intelligat, indeque ædificationem habere possit & inprimis consolationem; non minus in cæteris Ecclesiæ functionibus, & ante omnes alias in ipsâ scripturarum prælectione & interpretatione publicâ, id quam maximè curandum esse, ut omnia ad simpliciorum usum & quotidianum in Christianismo incrementum cedant. Ob quam causam

distinct.
38. c. Se-
culo.

Serm. 55.
de Temp.

Augustinus alibi graviter hortatus est, *ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat Amen, verbis Juri Canonico insertis; non verò hoc solum, sed illud insuper etiam, ut Sacra in publicis Ecclesiæ Conventibus officia sequantur & simul comitentur privatæ Pietatis documenta: Non sufficiat, quod in Ecclesiâ Divinas Læctiones auditis, sed etiam in Domibus vestris aut ipsi legite, aut alios legentes requirite & libenter audite.* Quæ Augustini admonitio si locum habere debuit, omninò necessum fuit, ut auditores ejus domi suæ habuerint Versionem Bibliorum Vernaculam, & quod ex antecedentibus constare potest, si non omnes Latini Idiomatis fuerunt gnari, in specie Punicam, aliâ à læctione Scripturarum facilè se contra Augustini monitum excusare potuissent, tam facilè nimirum quam omnes Pontificiorum Laici, si eos ad Scripturæ Læctionem Episcopi hortarentur, nullâ tamen Versione ejus Vernacula in manus tradita.

oper.
pag. 86.
Edit. Pa-
ris.

Ut autem per brevem Digressiunculam ad Oraculi Apostolici illustrationem adhuc semel redeam, notatu omninò digna sunt, quæ prioris Seculo ad præsens Institutum quam accommodatissimè ex usu Veteris Ecclesiæ, adeoque & ejus, quæ tempore Augustini in Africa floruit, in defensione libelli de officio Viri Pii multa cum observatione scripsit Cassander, Author si quis alius hic ante plures audiendus: *Optandum videtur, ut juxta Apostolicum Mandatum & priscum Ecclesiæ morem in publicis Ecclesiæ precibus, Canticis & Læctionibus, quæ populi causâ suscipiuntur, populi quoque ratio aliqua habeatur, neque in totum & perpetuò ab omni communitone precum & læctionum Divinarum vulgus fidelium arceatur. Manifesta sunt verba Pauli, non intelligi posse, quod dicitur, nisi per linguam significantem Sermonem exprimas, & eum, qui ob imperitiam, quod dicitur, non intelligit, fieri non posse, ut ad alterius gratiarum actionem respondeat Amen. Et Oraculum illud, cujus monitu Pontifex Romanus cum Cardinalium Senatu genti Sclavorum concessisse dicitur, ut Patria Lingua in Sacris operandis uterentur, ad omnes Christiani Nominis gentes pertinere videtur: omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur Ei. Cajetanus etiam, Vir haud dubiè doctissimus & acutissimus alicubi scripsit. Melius esse ad ædificationem Ecclesiæ, orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, linguâ vulgari in Ecclesiâ dici, quam Latina. Idque, cum à quibusdam reprehenderetur, respondet se fundasse super doctrina Pauli. Atque haud ita difficile esset, per eos, qui Ecclesiæ gubernationem tenent, in his & similibus ad normam prisca & purioris Ecclesiæ correctionem & instaurationem*

nem

nem feri, nisi quorundam animos inanis metus occuparet, & vana Superstitio implicaret; quod tamen nisi fiat, spem nullam video, firmam in Ecclesiâ consensionem & Concordiam futuram, aut seminaria Schismatum & dissidiorum defutura. Neque illud quoque possum videre, quo modo non ipsi quoque, quibus Ecclesiæ cura est demandata, perturbata & dilacerata Ecclesiæ Rationem sint reddituri, quam pro officio suo curare, & causas, unde hereses & schismata nascuntur, præscindere neglexerunt. Hæc ille graviter, qui & insuper in proximè sequentibus de Augustini monito circa consuetudinum Ecclesiasticarum observationem, ad quod Bellarminus supra provocavit, prolixè agens, hoc inter alia factus est ingenue, non nullas consuetudines etiam universales usque eò degenerare posse, ut etiam paulatim aboleri possint, modò id sine Ecclesiæ graui lesione fiat. Quin & idem Cassander alibi, nimirum in Liturgicis, agens de lingua, qua lectiones & preces in Divinis officiis & celebratione Mysteriorum concipiuntur, præter alia Scriptorum Ecclesiæ antiquorum testimonia ad eum quoque Augustini locum provocavit, qui paulò ante ex Jure Canonico fuit adductus. Et quia post Augustini, præprimis etiam Cajetani auctoritate munivimus, consilium ejus ex Apostolico fonte haustum insigniter commendans, non possum non simul monere, insigniter illud aliis displicuisse Scriptoribus Papæis, nominatim perpetuo ejusdem castigatori Catharino, qui consilium hoc à spiritu Veritatis non provenisse ausus est scribere; cui inter nuperos & recentiores accedere voluit opinio num in Controversiis Moralibus Benignarum staterista Andreas Mendo, qui dum Cajetanus, ut Verba sonant, Melius esse statuit ex doctrinâ Pauli ad ædificationem Ecclesiæ, orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, dici lingua Clericis & populo communi, quam Latinâ; audacter & impudenter contrarium scripsit: Non est id melius, cum oppositum fiat ab Ecclesiâ universali, (Romano-Papæâ) quæ pluribus movetur efficacibus rationibus, ne lingua Vernaculâ Litaniæ, preces & orationes publicas ad Deum fundat, sicut etiam prohibiti sunt Sacram (ita Latinissimus Ignatii Socius) in lingua vernacula circumferri. Et tamen non obstantibus hæc laudatus supra Commentator Estius, post explicata prolixè Apostoli Verba, quæ hic attenduntur, agnovit, per se bonum esse, ut officia Divina celebrentur eâ, quam plebs intelligit, lingua, id enim per se ad plebis ædificationem conferre, & id bene hunc probare locum, inde & formaliter atque abstractè considerat am Cajetani hypothèsiam esse veram; quamvis hypothèsi Romanæ coactus inlervire, hæc adpendicem subjunxerit, non tamen illud bonum esse consideratis omnibus circumstantiis, quarum tres quidem enumeravit, non tamen illius momenti & ponderis, ut bonitas ab Apostolo commendata, & ab Augustino agnita, aliquid inde pati debeat detrimentum, id quod examen earum plus satis ostendit. Sed è diverticulo in viam est redeundum, & quidem ad Augustinum; ex cujus prætorio Bellarminus pergit refellere objectiones, quæ contra Idiomatis in cultu Dei peregrinitatem ex Evangelicorum mente proponuntur, è quarum numero secunda est, quæ ex capite vigesimo & nono Esaiæ desumitur, ubi Deus contra populum Israel graviter est conquestus, quod labijs tantum ab eo honoretur, gravamine hoc per Christum contra Judæos eorumque Doctores & doctores sui temporis repetito, capite apud Matthæum quinto & decimo. Quo dictum hoc modo inserviat rei, obscurem attento Lectori esse non potest. Nempe, ad quem modum Deo non placet cultus Labiotum, ubi cor & animus non jungitur, resque non serio & ex debitâ agitur devotione; ita etiam cultus ille Deo non potest esse gratus qui eo fit Idiomate, quod colenti est ignotum & sine Intellectu. Et quia præter alia in numerum officiorum Divinorum præprimis etiam refertur Lectio Bibliorum tant privata quam publica, idè quid de ejus prohibitione in lingua vulgari ex hoc eodem fundamento statuendum sit, in manifesto est. Atqui Bellarminus in eo est totus, ut contrarium planè ex Augustino demonstraret, ad tria ex eo provocatis testimonia, quæ breviter videbimus. In primo quidem ait docere Augustinum, Iudæos non frustra olim coluisse Deum figuris & ceremoniis variis, quarum verificationem multi eorum minus intellexerint, quam verba Latina hodiè Rustici. Unde illud præsupponi existimat, populum non solum ex oratione alterius posse fructum percipere, ut ut eam non intelligat, sed ex eâ etiam, quam ipsemet pro seipso ad Deum fundit, et si eam non intelligat. In secundo ait docere Augustinum, etiam preces, in quibus aliquid heretici admixtum est, non carere fructu, quando simpliciter dicuntur ab eo, qui nescit, quid dicat, & putat se bene dicere; ple-rumque enim precis vitium superare precantis affectum, & Deum non tam respicere, quid dicamus, quam quid dicere cupiamus. Unde ita Bellarminus argumentatur: si preces non intellectu & male non sunt infructuose, quando dicuntur bona fide; quanto magis preces optima

c. 36. p. 87.

vid. Sixt.
S. Bibl. S.
lib. 6. An-
not. 263.Differ. i.
Quæst. 23.
num. 329.Lib. III.
de Doctr.
Christ.
cap. 9.Lib. 6. de
Bapt. 1.
Donat.
cap. 25.

optima

Lib. 22.
contra
Faust.
cap. 55.

Ebr. 11.

optima ab Ecclesiâ instituta proderunt, etiamsi non intelligantur. In tertio ait docet Augustinum, non agi in citato testimonio Prophetico-Evangelico de oratione aut lectione, sed de iis, qui ore profitentur Pietatem, dicuntque se Deum diligere, & tamen factis contrarium agunt. Addit Bellarminus, si tamen quis velit ea Verba ad orationem referre, is dicere debet, reprehendi eos, qui quamlibet notâ sibi lingua orantes non attendunt quid dicant, sed animo ad alia vagantur negotia. Ne justo prolixius sit responsum, lubet primum Augustini testimonium, ad quod Bellarminus remisit, verbotenus huc exscribere, utpote quod satis indicabit, rectene ad illud provocatum fuerit, an secus. Ita autem ibi Doctor augustus de differentia signorum V. & N. T. scribit: *Sub signo servit, qui operatur aut veneratur aliquam rem significantem, nesciens quid significet; qui verò aut operatur aut veneratur utile signum divinitus institutum (cujus vim significationemque intelligit, NB.) non hoc veneratur, quod videtur & transit, sed illud potius, quo talia cuncta sunt referenda. Talis autem homo spiritalis & liber est etiam tempore servitutis, quo (carnalibus animis) nondum oportet illa revelari signa, quorum jugo edomandi sunt. Tales autem spirituales erant Patriarcha ac Propheta, omnesque in populo Israel, per quos nobis Spiritus S. ipsa Scripturarum & auxilia & solatia ministravit.* Nimirum non observavit, hæc volante oculo legens Bellarminus, discrimen inter carnales animos & spirituales seu liberos ab Augustino tam notanter ostensum, & quod de illis dixit vel scripsit augustus Doctor, de his intellexit, id est, de Patriarchis & Prophetis, cunctisque in populo Israel vere fidelibus, quibus si signorum divinitus institutorum ac Mysteriorum sub eis latentium ratio fuit incognita, frustraneus erit Index ille heroum Fide illustrium, quos Fide non cæcâ, sed occultata, non mortua, sed viva, non implicita, sed explicita operatos Deum coluisse, Apostolus serie Exemplorum adducta graviter docuit & demonstravit, ut nullo plane modo referendi sint inter eos, de quibus iniquis & maximo cum eorum contemtu censuit Bellarminus, quod multi eorum verificationes signorum & Ceremoniarum autoritate Divina institutarum minus intellexerint, quam Rusticos hodiè Sermonem Latinum. Quid enim, num Abel Sacrificium Deo obtulit, nescius quid ageret aut cur Deo oblationem faceret, qui Fide obtulisse legitur? An censendus est Enofus ceremoniis Divinitus sine dubio præscriptis cultum Dei publicum sine debita ejus & cognita satis ratione restaurasse? An item existimandum est, Deo gratum fuisse Sacrificium, superato per ejus gratiam Diluvio oblatum à Noaho, altero humani generis Patre, nisi per Fidem ad futura per Messiam Bona respexisset? Et quid de tam laudato Heroe Abrahamo putandum est dici debere, dum Filium ex Sarâ unigenitum mactari jussum recepit, ariete in locum ejus substituto, quod tamen tanquam illustre Fidei documentum ab ipso Tentatore Deo tam insigniter commendatur? Quid de Mose, primo Festi Paschalis celebratore, qui cum populo Agnum Fide vera comite scribitur comedisse? Quid de Davide, Viro de Messianis Beneficiis per tam egregias Promissiones certissimo, neque solum in externis hærente Signis & Ceremoniis, utur maximi à se æstimatis? Ut de Prophetis, nominatim Esaiâ, verè Evangelico, Ezechiele, Zacharia, aliis, jam non dicam, utpote quos ignorasse id, quod aliis Dei mandato ad firmendam simplicium fidem de futuris per Messiam Beneficiis præsignificarunt, dici & cogitari omninò non debet; sicut neque illud ullâ ratione videri potest probabile, Ministros in populo Dei Sacrorum, id est, sacerdotes ordinarios, vel seipsos, vel auditores etiam suos & ceremoniarum Sacrificialium spectatores, nudis tantum Signis satiaste & pavisse, nuclei latentis incurios & immemores, qui sua tamen labia ex officii debito non ignorarunt custodire Doctrinam Fidei salvificam, omnesque ex ore eorum haurire Legis Dominicæ sensum debere. Ipsos certè ex auditorum numero èque vulgo simpliciores quod attinet, quod Christus ipse de fidelibus antehac Prophetis & regibus, eorumque insigni desiderio tempus Messianum videndi est testatus, idem communi nomine fidelium Christianorum os eorum Petrus dixit, quod nullâ alia ratione credant per Gratiâ Iesu Christi Sasvari, quam qua olim fideles in populo Judæorum salvi sunt facti, non certè nudis ceremoniarum & signorum putaminibus, sed intercedente Vera in promissum Messiam fide, quam in præscriptis Divinitus signis non tantum præsignificari, se ejus insuper Beneficia in antecessum sibi etiam offerri & conferri nullo planè modo dubitarunt. Id quod ad mentem Augustini Veritatisque Evangelicæ Sinceritatem explicandam, contra Bellarminianam perversiorem, non debuit aut potuit prætermitti, cum exindè etiam pateat nullitas subjunctæ illationis, qua sequi ex antecedentibus inferitur, *populum*

non solum ex oratione alterius posse fructum percipere, ut ut eam non intelligat, sed ex ea etiam, quam ipsemet pro seipso ad Deum fundit, et si eam non intelligat. Sicut enim prius in dubium nullatenus vocatur, ita contra posterius & à S. literis & Augustini operibus varia possent citari testimonia, si id jam primario ageretur, & non alia restarent ex Augustino ventilanda, quæ simul hanc rem conficere possent.

Ad secundum namque testimonium Augustini est veniendum, quod loco solutionis ad secundam objectionem contra usum Idiomatis peregrini in re Sacra & Biblica ex Oraculo Prophetico-Evangelico desumptam Bellarminus in medium produxit, cuius iterum sensus ut eo melior pateat, breviter occasio indicari debet, quæ Augustinum ad talia scribendum impulit. Tractavit ibi Doctor augustus celebratissimum tum temporis in Ecclesia controversiam de Anabaptismo, quem Cyprianus antehac cum Africanis quibusdam in Synodo Carthagenensi Episcopis defendit, ut Baptismum à Hæreticis administratum omnimodæ nullitatis argueret, omnemque ei adimeret valorem, argumentis non omnibus unius ejusdemque æstimmii, quibusdam solutu non ita, ut primum videbantur, facilibus, aliis autem non ita efficacibus. Inter alia illud quoque examinandum adsumsit, quod quidam Sedatus à Tuburbo, illius Provinciæ Episcopus, in dicta Synodo adtulit: *In quantum aqua Sacerdotis prece sanctificata in Ecclesia abluit delicta, in tantum heretico sermone velut cancro infecta cumulat peccata. Quare omnibus, pacificis quidem, viribus nitendum est, ne quis errore heretico infectus & tinctus singulare & verum Baptisma detrahet accipere, quo quisquis non fuerit baptizatus, à Regno Cælorum fiet alienus.* Huic objectioni ut respondeat Augustinus, non unas profert instantias, inter quas ea etiam legitur, quam Bellarminus adduxit, exque ea se propositam posse objectionem solvere existimavit. Augustini verba hæc sunt: *Multi irruunt in preces, non solum ab imperitiis loquacibus, sed ab hereticis etiam compositas, & per ignorantia simpliciter eas discernere non valentes, utuntur eis, arbitrantes, quod bonæ sint; nec tamen, quod in eis versum est, illa evacuat, quæ ibi sunt recta, sed ab eis potius evacuat.* Num Augustinus objectioni ex asse fecerit satis, disputandi locus jam non est. Illud tantum pro instituti ratione nunc queritur, an ex his Augustini Verbis id sequatur, quod Bellarminus sequi putat, nimirum, *preces in quibus etiam aliquid heretici admixtum est, fructu non carere, quando simpliciter dicuntur ab eo, qui nescit, quid dicat, & putat se bene dicere, cum plerumque precis vitium superet precantis affectus, & Deus non tam respiciat, quid dicamus, quam quid dicere cupiamus. Proinde, si preces non intellectæ & male non sint infructuosæ, quando dicantur bonâ fide, multo magis preces optimas ab Ecclesia institutas, etiam si non intelligantur, profuturas.* Non sequi, certum est, si utriusque disparitas attendatur.

Quæ enim, quælo, est consequentia? preces non in totum intellectæ & ex parte aliqua malæ, quando bona dicuntur fide, non sunt infructuosæ, videlicet, Deo orantis animum simplicem per gratiam singularem non respiciente; ergo preces planè non intellectæ, oratore non indubio, bonæ sint an malæ? proderunt, & ab Ecclesia preces Idiomate peregrino possunt imò debent præscribi. Ergo non melius erit, ex doctrina Pauli, ad Ecclesiæ ædificationem, orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, dici lingua Clericis & populo communi, ut post Augustinum, cujus autoritas hic omnem implet paginam, Cæteranum quoque, Cassandrum, Esthium ingenue id agnoscentes paulò ante vidimus. Ibi quidem intercedit oratoris simplicitas, bonum à malo, quod precibus immiscetur, accuratius discernere non valentis, cui id Divinitus non imputari ab Augustino piè creditur; hic verò illaudabilis & pertinax temeritas eorum, qui nomine fictitio Ecclesiæ, per linguam in precibus & omni cultu Divino peregrinitatem, simpliciorum devotionem non parum impediunt, & quantum in se est, hæc ratione eos omni ferè solatio nefariè privant, gravem de eo rationem Deo tempore debito reddituri.

Tertium adhuc superest Augustini testimonium, quo Bellarminus propositam ex oraculo Prophetico-Evangelico objectionem penitus dissolvere est conatus, prætendens, in eo ex mente Augustini non de Oratione & Læctione agi, sed de iis, qui ore profitentur pietatem, dicantque se Deum diligere, & tamen factis contrarium agant. Sed ipse Bellarminus prævidit, miserum esse hoc effugium; inde quasi seipsum corrigens, hæc notanter subjunxit: *Si tamen quis velit ea verba ad orationem referre, is dicere debet, reprehendi eos, qui quamlibet nota sibi lingua orantes non attendunt, quid dicant, sed animo ad alia vagantur negotia.* Ego id insuper addo, si hi & ex debito quidem reprehenduntur, qui in precibus, quas optimè intelligunt & intelligere possunt, nullam omnino animi circumvagantis attentionem curant, ore tantum verba facientes ad Deum inutilia,

contra

Vid. oper.
Cypri. pag.
m. 361.
Edit. Pa.
mel.

adv. hæret.
lib. I. c. 13
pag. m. 37.

contra mentem Ecclesiæ, hanc vel illam orationis formulam in publico præscribentis; quanto magis reprehensione digni sunt illi, qui ut dixi nomine fictitio Ecclesiæ peregrina Simplicibus in Cultu publico præscribunt verba, ut quid dicant vel à Deo in precibus rogent, ipsi planè nesciant, & quod ad præsens Institutum præprimis pertinet, iisdem simplicioribus & linguarum Ebrææ, Græcæ & Latinæ ignaris S. Scripturam in Idiomatico Vernaculo subtrahunt, ne exinde Voluntatem Patris tam liberaliter & ingenue revelatam agnoscere possint, causis certè non ita prægnantibus, ut Matrem Ecclesiam, quæ hoc nomine superbit, ab infido & invido novercatu liberare & defendere possint. Inter alios, ut hoc obiter & ad pendicis loco adhuc addam, ante hoc seculum scripsit Alphonfus à Castro, *Fatemur, Sacros olim libros in linguam vulgarem fuisse translatos, nec tamen idè simile fieri expedit; cur verò & ob quam rem? quoniam Experientiâ docente didicimus, hæc de causa plures Idiotas fuisse lapsos in multos errores execrandos.* An ergò, mi Alphonse, olim, quando, teste *Theodoro*, S. Scriptura in omnibus linguis fuit lecta, nullus ab hæreticis fuit metus; vel, an quicumque eam in Vernacula legerunt, continuò facti sunt hæretici? Oportet ergò & nobilissimos Berrihoenses factos esse hæreticos, dum legendo eam privatè Pauli Conciones cum citatis ab eo testimoniis de Messia Prophetis diligenter contulerunt, eoque ipso in Evangelica Veritate confirmati fuerunt. Oportet Christum quoque viam ad hæresin docuisse, Judæos tam Laicos quam doctores ad Scripturæ S. scrutinium manu quasi ducendo, ut de eo tanquam Messia indubii fierent. Oportet Augustinum fuisse hæresiarcham, quando auditores suos non solum in publico Verbum Dei audire, sed & domi legere illud & relegere voluit. Posito autem, fuisse sub initium reformationis Evangelicæ, ante hoc Sesquiseculum Lutheri Divinitus animati opera peractæ, visum iis consultum, qui in antiquis (et si non antiquissimis) & tritis per aliquot Secula viis constanter manere decreverunt, ut *pro ratione Status* Lectio Bibliorum promiscua interdiceretur, cujus subsidio restauratam religionem tanta sumere in Annos & dies incrementa fuit observatum, quod interdictum hodiè etiam adhuc, imò nunquam non quam-maximè necessarium esse rigidiores defendunt, nominatim Author Gallus *Sanctuarii profanis oclusi*, sive Tractatus de S. Bibliorum prohibitione in lingua vulgari & vernacula, ante Annos non ita multos Idiomatico primùm vernaculo, post latino in Germania publicati; & inter plures alios *Caramuel*, simile illud de pugione in manu pusionis iteratò orbi Catholico obrudens, quibus alias & alibi obviam fuit itum; nihilo tamen minus ostensum quoque est, esse alios hodiè melius ex parte illa & mitius sentientes, nominatim editores operis Biblii *heptagloti*, de rigore illo non parum remittentes, adque Augustini sententiam de privata etiam Bibliorum lectione & diligenti collatione non obscure inclinantes, quibus non ita pridem accesserunt Authores eruditissimi in Gallia *Ephemeridum*, in suo de nova Novi Testamenti Versione in linguam Gallicam Judicio hæc inter alia observantes:

Tom. II.
pag. 189.

Vii imprudentia est, in principio magnorum morborum fortia præscribere medicamenta; sed Sapientia Medici potius est conveniens, ut ordinet eorum temporis, quando malum jam est in decremento, & natura id jamjam suppressit. Hinc etiam est, cur in inordinatis illis confusisque temporibus (de tempore reformationis loquitur) non unicuique sine discrimine Lectiorem Novi Testamenti (& Sacræ in universum Scripturæ) concesserit Ecclesia. Iam verò cum morbi violentia deserbuit, & Deus superare Ecclesiam fecit inimicos suos, tam sollicitè amplius ea de re haud cavet, sed offeri potius ipsa infantibus suis libros illos sanctos, quos olim ipsis prohibuit. Et ne hæc folis scripta videantur Gallis, *Volusus* nuper eandem Ecclesiæ mentem Germanis quoque propitiam commendavit, post Versiones Bibliorum

in Auro.
rà, pag. 53.

Vernaculas *Dietenbergii* & *Nembergii* ultimam à moderno Electore Moguntino procuratam sistens, de qua verò ut & cæteris quid sentiendum, iterum præter Instituti est rationem.

LIBRI TERTII

DE

VERBI DEI INTERPRE-
TATIONE,

CAPVT PRIMVM & SECVNDVM.

DE

Scripturæ S. Perspicuitate.

UT in hujus controversæ Quæstionis tractatione, Augustino duce & comite, eò felicius & sine omni impedimento progrediamur, iuvat statim ab initio ejus percipere sententiam, utpotè Evangelicis per omnia communem & receptissimam. Ita autem, Doctor de Sacræ Scripturæ perspicuitate augustissimus: *Tanta est Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem, maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. Non quod ad ea, quæ necessaria sunt Saluti, NB. tantà in eis perveniat difficultate, sed cum quisque ibi Fidem tenuerit, sine qua piè recteque non vivitur, tam multa tamque multiplicibus Mysteriorum umbraculus opacaproficienribus intelligenda restant, tantaque non solum in verbis, quibus ista sunt dicta, verum etiam in rebus, quæ sunt intelligenda, laetæ altitudo Sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem Scriptura loco quodam habet: Cum consummaverit homo, tunc incipit.* Et quia hæc plus ad obscuritatem scripturæ, quam laudatam claritatem infervire videntur, utut de iis, quæ Saluti sunt necessaria, apertè fateatur, ad ea non tanta perveniri Difficultate, ideò apertius longè post plura de hac re ibidem scripsit: *Modus ipse dicendi, quo S. Scriptura contextitur, quam omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis. Ea, quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine furo ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea verò, quæ in Mysteriis occultat, nec ipsa Eloquio erigit superbo, quo non audeat accedere mens tardiuscula & inerudita, quasi pauper ad divitem, sed invitat omnes humili Sermone, quos non solum manifestà pascat, sed etiam secreta exerceat veritate, hoc in promtis, quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus operata desiderantur, desiderata quodammodo renovantur, renovata suaviter intimentantur. His salubriter & prava corriguntur, & parva nutriuntur, & magna oblectantur Ingenia. Ideò etiam augustus hic Doctor Lectorem S. Scripturæ alibi informavit, quo se modo gerere debeat, ne de ejus obscuritate conqueri necessum habeat: Scriptura scrutanda sunt, nec earum superficie debemus esse contenti, quæ ad exercitacionem nostram ita sunt modificata, ut altius se penetrari velint. Similem fere in modum alibi iterum hæc ab eo scripta leguntur: Illa etiam, quæ in eis apertè sunt posita, vel præcepta vivendi, vel regula credendi, solertius diligentique sunt investiganda, quæ tantò quisque plura invenit, quantò est intelligentia capaxior. In iis enim, quæ apertè in Scriptura sunt posita, illa inveniuntur omnia, NB. quæ continent Fidem moresque vivendi, spem scilicet atque Charitatem. Accedat quartum adhuc testimonium, quod primo statim & secundo subiungi debuit, de Stylo Curia cœlestis in S. literis adhibito hæc habens: Non aliquo genere loquuntur Scriptura, quod in consuetudine humana non inveniatur, quia utique hominibus loquuntur. Patet indè satis superque, quæ mens & sententia Augustini fuerit de S. Scripturæ laudata claritate & perspicuitate, quam & Evangelici hodie nunquam constanter tenent, nimirum, S. literas in iis partibus, quæ cognitione Dei Trinitus salvificam respiciunt, adq; salutem æternam juxta Divinam dispositionem & dispensationem quam maxime necessaria sunt, non obscuras & difficiles nimis, sed satis claras & perspicuas esse, non quidem quibusvis Seculi hujus & delictiarum in eo sectatoribus rerumque cœlestium incuriis, sed devotis & attentis mentibus, quibus res Poli quam Soli magis curæ sunt, & quæ præviis, exemplo Regii Vatis, ad Deum precibus singulari cum delectatione diu noctuque scrutantur Oracula Prophetarum & Apostolorum, Amorem generis humani, utpote Nucleum omnis Scripturæ quærentes, & sine omni fastidio, quin potius insigni cum desiderio invenientes. Hæc si observentur, sicut omni-*

D

nò in

Epist. 3.
ad Volut.
mox à
princ.
Conf. de
Unit. Ec-
cles. c. 5.Paulò an-
te finem,Epist. 80.
ad HelychLib. II. de
Doctr.
Christ. c. 9Lib. I. de
Trin. c. 12

nò in antecessum observari debent, facillimum erit ad ea respondere, quæ contra commendatam hæc ratione S. Scripturæ claritatem à Bellarmino præprimis ex Augustino objiciuntur, ut breviter nunc videndum est. Quando enim augustus Doctor, certè non indoctus & instabilis, ut Bellarminus de eo non malè scribit, de vexato Apostoli loco, ex quo aliàs Papæ ignem Purgatorium accendere aut fovere se posse existimant, qui de *Superedificatione super unicum fundamentum*, nempe Christum agit, pro eâ, quæ præditus fuit, ingenuitate, homine Theologo & inprimis Episcopo non indignâ, factus est ultrò *esse difficillimum intellectu*, nihil id præjudicare potest laudatæ ab eo aliis in locis Sacræ Scripturæ perspicuitati, utpotè quam locus hic vitus eidem aliquantò difficilior non tollit, neque plures alii non minori laborantes difficultate; quamvis si Augustinus hodiè viveret, sine dubio gratus agnosceret, diem die doctiorem, Seculum Seculo eruditius esse, & quæ olim sibi videbantur difficilia, hodiè post accuratius Scrutinium, & mentem Apostoli intimius penetratam, non amplius esse difficilia, ut non, quænam ea fuerit, ex circumstantiis Textûs sciri possit, ut infra suo loco circa hujus Testimonii illustrationem ex ipso etiam Augustino uberius demonstrabitur. Cætera, quæ post aliorum Ecclesiæ Doctorum, ex Augustino etiam pro S. literarum obscuritate colligit testimonia Bellarminus, ita sunt comparata, ut si ea, quæ in antecessum adducta jam sunt, prius ob oculos ponantur, sibi invicem nullo planè modo contraria esse videantur. Ne tamen quisquam puter, ullum Evangelicæ Veritati ab eis imminere periculum, ut hic etiam recenseantur, causæ bonitas omninò jubet. *Primum hoc est*: Multis & multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes, quibusdam autem locis, quod vel falsò suspicentur, non inveniunt. Ita obscurè quædam dicta densissimam caliginem obducunt; quod totum Divinitus provisum esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque viluerunt, vel vilescunt. *Secundum*: Mira profunditas Eloquiorum tuorum, quorum, ecce ante nos superficies blandiens parvulis, sed profunditas, Deus meus, mira profunditas. Horror est intendere in eam, horror honoris & tremor amoris. *Tertium*: Tanta est Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab inerte pueritiâ usque ad decrepitam Senectutem, maximò otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. *Quartum* denique: In ipsis S. Scripturis multò plura nescio quam scio.

1. Corinth. 3.

de Fide & oper. c. 15.

Lib. II. de Doctr. Christ. cap. 6.

Lib. 12. Confess. cap. 14.

Epist. 3. ad Volul.

Epist. 119. ad Januar. c. ult.

Ad Primum ipse respondit loco & capite citato Augustinus, mentem suam de S. Scripturæ clarâ obscuritate & obscurâ claritate ita explicans: *Magnificè & salubriter Spiritus S. ita Scripturas S. modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim ferè de iis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperitur.* Bellarminus quidem ad hoc Augustini testimonium capite sequenti respondet: *Eum non frustra addidisse illud, Ferè, cum quedam reperiantur obscurissima, qua in totâ Scripturâ nunquam explicentur, ut Apocalypses pars magna: Principium & finis Vaticiniorum Ezechielis &c.* Deinde, *hoc ipsum valde difficile esse, invenire nimirum id, quod uno loco obscurissimè dicitur, ubinam apertè dicatur? Quid, quod illa etiam loca, quæ nobis videantur apertissima, alicui alteri obscura fortè videbuntur? Atqui attendere debuisset omninò Bellarminus, augustum hunc Doctorem in illustri hoc Testimonio S. Scripturæ oracula in apertiora & obscuriora divisisse, illa ad sedandum famem, hæc ad abstergendum fastidia. Si de illis, nimirum clarioribus hanc particulam, Ferè, adhibuisset, aliquid fortè in rem suam obtineret Bellarminus. Sed cum ea legatur, ubi de obscurioribus agit, res est in vado, nosque Evangelicos nullo planè modo contradicentes habet Augustinus, quin & ipse Bellarminus, quocum libenter & ultrò fateatur, multa esse in utroque Fœdere, & in Veteri quidem apud Ezechielem, in Novo autem apud Johannem, Visionum Prophetarum Revelatorem, doctis pariter & indoctis non ad eò clara, sine quorum tamen accuratiori cognitione Salutem æternam posse adquiri, si ex clarioribus Testimoniis Veræ Fidei Objectum ritè adprehendatur, nemo nostrum vocat in dubium. Ut id, quod uno in loco necessarium cognitu obscurius traditur, alibi clarius explicatum inveniatur, ad eò difficile non est, si ea in Scrutinio Thesauri Biblici adhibeatur diligentia, quæ in indagantibus terrestribus Thesauris à plerisque solet impendi; DEO scrutatoribus devotis suam non denegante Gratiam. Et si aliqua S. Scriptura loca, quæ fidelibus Spiritu S. adjutus non videntur solum, sed re- verâ sunt apertissima, aliis è contrario infidelibus & terrestrium bonorum studiosis sectatoribus sunt & videntur obscura, nihil indè clantati S. Scripturæ decedit,*

nisi & radios Solis in Meridie æstivo, & Cælo per omnia fudo dicere velimus obscuros, ideò, quia oculis clausis non ita videntur, neque loca undiquaque clausa & tenebricosa penetrant & illustrant. Si autem ita, habeat Sol Scripturæ maculas & obscuritates aliquas; non tamen ita magnæ sunt & crassæ, ut aliquod radiis univèrsam Terræ orbem illustrantibus pariant impedimentum, aut corpori in se lucidissimo dedecus. Eleganter non ita pridem Theologus quidam insignis: *Esto tenebricosas alicubi esse S. literas, ex aliis tamen Scripturis lucem habent adfusam, & clavem habent Visiones anigmatica ab eventu referant & serenante. Sunt in S. literis non-nulla tenebricosiora, sed quæ Solis splendore per apertas fenestras immisso clarescunt. Sunt in Vranio etiam Templo Stella obscuriores, sed cum à Sole lucem imbiberè, renident. Habitat in ipsâ oculorum ædiculâ intimaque pupilla nigror aliquis, sed qui videndi facultatem juvat. Ad decorum aliquando pertinet in-umbrari. Itaque doctores, cum eminentias videri volunt, candidantia colore nigro condunt & diluunt, miscenque Lucem tenebris.* Hæc ille, quæ ita sunt certa, ut Volusius nuper, post allegatum Augustini testimonium, ad quod frustra responderè conatum fuisse Bellarminum vidimus, in rem nostram quam accommodatissimè Veritatis vi adactus scripsit: *Quem ad modum quilibet etiam doctissimorum meritò cum laudato Hipponensi Præsule confiteri debet, se in Scripturis plura nescire, quam scire; ita nullatenus est dubitandum, quin Deus & Salvator noster Iesus Christus Ecclesiæ suæ de dono interpretandi copiosè prospexerit, neque ita officium publicè Sacras Literas interpretandi Ecclesiæ Prælati ac Doctores commiserit, ut non etiam reliquis in Christum credentibus, juxta mensuram Fidei, donum interpretandi Scripturam saltem in rebus creditis factique magis necessariis concesserit. Quæ Volusii verba hæc occasione eò lubentius adduxi, quia proxime, ubi de S. Literarum Interpretatione ageretur, insignem Evangelicæ Veritati præstabant usum. Ea inter illud adhuc notari debet ad primum Augustini testimonium à Bellarmino pro Scripturarum obscuritate citatum, et si in eo fiat mentio multarum & multiplicium obscuritatum & ambiguitarum, additur tamen, iisdem decipi non attentos & devotos S. Scripturæ lectores, quos aliàs & alibi satis & sufficienter instruxit, quâ ratione eas superare & in iisdem evolvendis gerere se debeant; sed eos, qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes, quorum temeritate Scripturam et si uno in loco & aliquâ ex parte obscuram, aliò tamen in loco & ex alterâ parte claram, in se magis atque magis obscuram fieri, nullo planè modo debet concedi.*

in Augusta
pag. 161.

Ad secundum nullo opus est prolixiori responso, cum ex dictis jam constet, Evangelicos profunditatem Eloquiorum Dei in S. Scripturâ non negare, sed venerari, absque tamen detrimento Perpicuitatis in rebus cognitu necessariis. Ad tertium illud modò monendum restat, si Bellarminus sequentia statim Augustini verba, quæ ibidem leguntur, non neglexisset, cum in promptu habiturum, undè sibi satis potuisset facere. Integrum augusti Doctoris testimonium supra ab initio hujus Controversiæ præmissum extat, ex quo facilis conjectura esse potest, quâ fideliter Bellarminus in citandis Patrû testimoniiis ut plurimum solet versari. *Quartum & ultimum planè est impertinens. Et si enim iudice Volusio nemo non doctissimorum ex debito confiteri cogatur, pauciora se in Scripturis S. scire, quam nescire, nihil id tamen ad rhombum. Satis est, ea ex S. Literis doctos pariter & indoctos cognoscere, quæ Salutis sunt necessaria, ut Augustinum supra testem hujus rei satis perspicuum habuimus, quem dum Bellarminus potè in capite sequenti cum aliis quibusdam Patribus adducit, ut solvat objectionem Evangelicorum pro S. Literarum perspicuitate, ex notissimo Mosis, vel ipsius Dei potius oraculo defumram, quo Mandata Dei non supra vel procul posita, non in Cælo vel trans Mare sita dicuntur, aper-* Deut. 30.
tum falli commisit crimen. Non enim eo in loco Augustinus, quem Bellarminus citat, nimirum in de Perfectione Iustitiæ contra Cælestium libro, & quidem responsione penultimâ, hujus testimonii ullam facit mentionem, ut taceam, aliquid de sensu ejus ibidem non legi; sed in antecedente Cælestii objectione aliqua quidem ex citato Devteronomii capite verba exhibentur, ea videlicet, quibus *Vitam & Mortem, bonum & malum Deus ante faciem hominis dedisse* dicitur nullum verò alium in finem, quàm ut Pelagianorum sententia de libero hominis, post lapsum arbitrio, tam ad bonum quam malum exinde confirmetur, quam Augustinus ibi, sicut & aliàs non semel, ex professo suscepit refutandam. Posito autem Augustinum hoc Oraculum ita, ut Bellarminus vult, intellexisse & explicasse, nimirum de facilitate implendi mandata Decalogi, insigniter tamen artis Dialecticæ ignarum se esse ostendit, dum eo ipso, nullâ planè consequentiâ, facilitatem intelligendi Scripturas, aut ad minimum Decalogi, quam tamen in alterâ hujus Testimonii explicatione Testari autoritate non invitatus adeò concedere videtur, lo-

II. Co-
rinth. 4.

cum habere non posse existimat absurdissimè, cum, si rem accuratius ex debito ponderasset, Ipse ultrò agnoscere potuisset & debuisset, facilitatem implendi præsupponere facilitatem intelligendi. Non verò de lege solum Decalogicâ intelligi hoc testimonium debere, ex toto constare potest contextu, ubi omnium mandatorum DEI & Statutorum, quin & Divinæ Legis in genere non semel occurrit mentio, quâ in primis ultimâ voce in aliis utriusque Testamenti locis non decem præcepta solum, sed omnes Divinas Scripturas intelligi, Bellarminus iterum sui ipsius immemor, ac contra seipsum in sequentibus statim verbis, quæ vis Veritatis est, agnovit, qui dum præter hæc in Argumenti ordine quinti solutione, ad Oraculum Pauli, significantis, quod Evangelium operum sit iis, qui pereunt, in quibus, utpote infidelibus, hujus Seculi Deus oculos excæcare soleat, ut non fulgeat eis illuminatio gloriæ Christi, ex Augustino vel aliam, quam vulgò obtinet, verborum positionem urget, vel ex Eodem indicat, quâ ratione & quam ob causam Diabolus dicatur DEUS Seculi hujus, nemo non vidit, Eum nihil ad rem dicere, quin & illud inconsequenter iterum responsionis loco dare, quod Apostolus non loquatur de intelligentiâ Scripturarum, sed de cognitione & Fide in Christum, cum hæc illam non excludat, sed omninò præsupponat.

Augustini testimoniis, quibus partim Evangelici ad confirmandam Scripturæ perspicuitatem, partim Doctores Papæ ad Ejus obscuritatem obtinendam ex opere de *Doctrina Christianâ* utuntur, & in præcedenti Tractatione sunt vindicata contra Bellarminû, tenebras post illum objicere conatus est etiam *Matthias Hauzerius*, ordinis Francisci, in *Epitomes Augustiniane* Tomo posteriori, in Vindiciis locorum hujus libri huc pertinentium in genere ita scribens: *Hic illa calami seu arundinis feræ* raptam quasi prædam ad suos deferunt catulos, eosque enutriunt temeritate quâdam ac præsumptione, privato Spiritu conferendi & interpretandi Scripturas Sacras pro lubitu, sub prætextu eruendi obscuriora ex clarioribus. Sed quantum aberrant à Spiritu, in dè & literâ Augustini, non aliundè tantum, sed etiam ex hoc utroque Textu elucescit. Nam, quod locum posteriorem attinet, qui tamen loco priori legitur in Augustino, & capite sexto libri secundi in hoc opere legitur, illud *Ferè* magnam habet latitudinem & exceptiones plurimas. Deinde hoc ipsum (an) non jam valdè obscurum est, quod non nisi ex collatione totius Scripturæ Sacræ potest illustrari. Denique vult, planissimè dictum alibi reperiri, (non) quoad rem ipsam, sed tantum quoad verborum proprietatem & explicitam eorum significationem; ubi enim *Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis* &c. quoad rem ipsam planissimè explicantur? Ita etiam, quoad priorem locum, qui tamen loco posteriori legitur in Augustino, & capite nono in eodem opere & libro legitur, illa, *apertè posita in Scripturâ*, (sunt intelligenda) tantum quoad modum proprium & explicitum loquendi, de quo hic agitur ex professo, opponiturq; modis loquendi improprie, metaphoricè seu translâtè; non autem quoad rem ipsam, quæ ex se sæpè est difficillima, & variis conceptibus falsis exposita, quantum vis planissimè, apertè & propriè exprimitur &c. Neq; tamen adhuc sensus est, *omnia, quæ continent Fidem, moresq; vivendi, Spem scilicet atque Charitatem*, apertè & explicitè reperiri in Scripturâ S. cum fortè quædam ne quidem obscurè reperiantur; sed, quod in iis, seu inter ea, quæ apertè in Scripturâ sunt posita, sint illa *omnia*, quæ continent, non omnia & singula, sed ex illis omnibus, id est, *quæcunq; horum ponuntur in Scripturâ S. apertè ponuntur, quia non ponuntur, nisi ut ab omnibus facile credantur & practicentur*. Hæc Ille, non solum ut Soli splendidissimo Scripturæ, sed simul etiam, ut clarissimis Augustini radiis, de illius manifestissimâ Perspicuitate evidens testimonium perhibentibus, violentas obducatur tenebras, in quæ iis èd tutius possit piscari, ac errorum retia obtegere. Calumniis opponere calumnias nec lubet, nec vacat. Quæ etiam infer de *Spiritu privato*, prolixius aliàs discutuntur. Sufficit nunc Augustini mentem ulterius vindicare, ne videatur obscura, aut ducere ad obscuritatem. De particulâ adverbiali *Ferè* satis dictum est contra Bellarminum, ubi & præsentis ejusdem latitudini & orientibus inde exceptionibus obviam est itum. Sequi autem ex hoc obscuritatem, *sic collatio totius Scripturæ insitatur*, Anatomici est argumentatio, tot instantiis obnoxia, quæ ipsum possent opprimere, si eam vellet pertinacius urgere. Nihil certè clarum esset in Mundo, si hæc tolleretur; quæ idè est necessaria quam maxime, quia Sathanas semper à principio Mundi conatus est, clarissima etiam DEI verba pro vitibus obfuscare, quod in primis constat exemplo primi lapsus protoplastorum, quibus præceptum de *Arbore Scientiæ* quasi obscurum & minus ritè intellectum fecit suspectum; hodie in Ecclesiæ militantis Paradiso eandem circa sensum revelationis Divinæ, tanquâ obscurioris, & si dicere licet vel scribere, potius *apocryphe*, (non sine vitio contradic-
tio-

nis in adjecto,) ludens fabulam, mutatis tantum personis, ut, quâ ratione primos à Deo Eiusque Verbo abduxit *genearchas*, objecto quodam obscuritatis Schemate, eadem porro fideles *Adami- & Evigenas* seducat, maximum in eo collocans operæ pretium, si Verbum DEI scriptum, uti antehac ore traditum, faciat obscurum ita, ut vera Mens Dei ex eodem nunquam possit sufficienter indagari aut intelligi. De cætero nullus Evangelicorum dixit unquam vel scripsit, ipsa Fidei Mysteria esse tam clara, ut homo sensu carnali possit percipere, cum semper accuratissime soleat observari discrimen inter rem ipsam, quam transcendere Mentem humanam, manifestè docuit Apostolus, & revelationis modum, quem ex Instituto & Beneplacito DEI ad hujus Seculi statum satis esse clarum, ostendunt manifesta de iisdem testimonia, ex quibus ipsa *Fide Symbola*, ab antiquis communiter recepta, sunt desumpta, & tanquam rivuli ex fontibus clarissimis deducti. *Conceptus hominum falsi* nocere non possunt splendidissimæ luci Scripturarum, nisi Philosophorum antehac opiniones variæ de Sole illius lucem claram videantur detraxisse. *Quæ ne obscure quidem reperiantur in Scriptura*, ad Fidem, Spem & Charitatem, post completum ejus canonem, pertinere dici non possunt, quod in *Quæstione de Sufficiencia Scripturæ* absque traditionibus ex autoritate Augustini evincitur. Ultima Anatomici verba Veritatem confirmant Evangelicam, atque nullum ulterius requirunt Examen aut desiderant.

CAPUT TERTIUM, & seqq.

De Iudice Controversiarum.

Id est, an S. Scripturæ hoc officium competat & adscribi possit? Id ut eò commodius pertractet Bellarminus, præmittit Discursum de sensibus Scripturæ, in quo non solum quoad divisionem Sensûs mystici seu Spirituâlis in Allegoricum, Tropologicum, & Anagogicum ad Augustini provocat autoritatem, hos sensus omnes sub Allegoriæ titulo venditantis; sed & dum non improbabile statuit, *interdum plures Sensus literales in eadem reperiri Sententiâ*, eidem Augustino hoc adscribit, non uno in loco id docenti, addens, *sensum Spiritualem sive Mysticum non in Veteri solum Testamento reperiri, sed in Novo etiam*, id quod uno & altero Exemplo eidem ex Augustino demonstrat. Notandum hic est præprimis, ipsum quoque Bellarminum verbis proximè sequentibus ingenuè fateri: *Ex solo Literali Sensu efficacia peti debere argumenta, eum namq. sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum esse Spiritûs S. sensum: sensum verò spirituales & mysticû esse varium, & quamvis adificet, cum non sit contra Fidem aut bonos mores, non semper tamen constare, an sit à Spiritu S. intentus? Quocirca Augustinum merito Donatistas ridere, qui ex verbis Cantici Canticorum, Indica mihi, ubi pascat &c. mysticè intellectis colligebant, Ecclesiam Christi in sola remansisse Africa. Illud etiam ibidem Bellarminus notanter observat, aliquos è numero Patrum antiquorum lapsos esse, quod in explicandâ S. Scripturâ simpliciter & propriè acciperent, quæ figuratè erant accipienda, Augustino id etiam reprobante. Cui observationi Bellarminianæ non impertinenter pro uberiori ejus explicatione subjungitur, quod *Carameus* de Sensu Legum in genere ex Reginaldo notavit: *Si Lex habeat duos sensus, alterum proprium & regulis Grammaticalibus consonum, alterum verò improprium & si velis coactum: si tamen iste secundus nec Iustitiæ nec Prudentiæ opponatur, nec ultra Legislatoris potestatem aut Jurisdictionem vagetur, & ille prior sit talis, ut inde necessario sequatur, Legislatorem aut suis iniquum, aut stultum, aut excessivè limites potestatis suæ; in tali casu Reverentiâ Legislatori debitam postulare, ut sensus honori & integritati Legislatoris congruens vel invitâ accipiat Grammaticâ. Tunc enim tantum propriè intelligenda est aliqua Scriptura, cum sine absurdo potest. Præmonitis his ex occasione & prænotatis, quod laudatam Augustini attinet autoritatem, è Vasquezio Scholasticorum subtilissimo, præter id, quod *Sextum Senfem* Augustini mentem in discernendis Scripturæ sensibus non ritè explicantem notavit, hoc porro venit observandum, quod in tractatione *Quæstionis de Sensûs literalis unitate vel pluralitate* agnoscat ultrò, *Sententiâ posteriorem de pluralitate apud Scholasticos & Scripturæ Interpretes* primum obtinere locum propter Augustini autoritatem. Et quamvis posteriorem hanc defendere conatus fuerit Sententiâ, in gratiam Augustini, nisi fallor, ne à tam augusto Doctore videatur dissentire, monuit tamen, se id facturum adhibita moderatione quâdam, addens, ne dum Scripturæ fecunditatem cupimus commendare, nimiam interpretandi mentem Spiritûs S. tribuamus licentiam. Ut autem hoc rectè percipiat, id imprimis observandum censet, hæcenus definitum non esse ab Ecclesiâ, plures Sensus literales eidem literæ aliquando convenire. Et quamvis Patres non sine fructu spiritualis doctrinæ ad Ecclesiâ edificationem aliquos variè interpretentur locos, & unusquisque suo Spiritûs S. mentem conetur investigare modo, imò idem Doctores variis eundem locum mo-**

Epiſt. 48.
ad Vin-
cent.Theol.
Fund. p.
269, Edit.
Lugdun.Disp. 16.
cap. 2. &
Disp. 17.
cap. 3.

NB. *dis explicet; nullum tamen Patrum, præter Augustinum, hæcenus adfirmasse, eos omnes sensus ex intentione Spiritus S. litera eidem subesse.* Post plura, quæ huc pertinent, de Augustino hoc addit, *nimius in hac re videtur fuisse Augustinus, concedens, omnia & singula, quæ quisquam posset sub una intelligere litera, ad Sensum pertinere literalem.* Difficile enim creditu adparet, voluisse, Deum homini S. Historiam scribenti tot tamque variare velare, & ut ea simul significaret, ipsum ad scribendum impulsisse. Tannerus, qui post Vasquezium The-
 fauros Scholasticæ Theologiæ indagasse, omnemque Eruditionem ibi occultatam ex-

Theol.
Schol.
Tom. I.
pag. 132.

hauffisse videri voluit, ultima quidem hæc Vasquezii contra Augustinum verba non adprobavit, illud tamen procul dubio verissimum esse censuit, *dictum illud Augustini non ita laxè accipiendum, ut omnes illi sint veri sensus Scripturæ literales, quot quot verum aliquid continent, & utcumque verbis Scripturæ significati fuisse ab aliquo existimentur; sed videndum esse, an omnibus spectatis, si antecedentia nimirum & consequentia conferantur, aliæque circumstantiæ diligenter expendantur, sensus illi cum in locum, seu verba Scripturæ, de quibus agitur, secundum literam quadrare possint.* Hæc illi, quibus si illicitum non fuit, Augustini Sententiam non nisi cum moderamine aliquo acceptare & intelligere; Evangelicis quoque erit integrum, apertius suam de hæc Augustini Sententiâ mentem explicare. Grati nimirum agnoscimus, quod Vasquez de pluralitate Sensuum unius Sententiæ literali-
 um scripsit, defendi eam à Scholasticis Doctoribus & Interpretibus Scripturæ Pasticis plerisque propter Augustini auctoritatem, eamque, hæcenus ab Ecclesiâ definitam non esse, æque nullo Patrum antiquorum defendi, præter Augustinum, quæ satis esse possunt, ne quisquam nos Augustini auctoritate hæc etiam in parte teneri obligatos existimet. Hinc præter alios

Philol. S.
lib. II. pag.
m. 256.

Ecclesiæ Orthodoxo-Lutherana Doctores in primis D. Glassius noster sine detrimento auctoritatis Augustino debitè observavit, *Eum hic videri aliquid excessus pati, in genere de Patrum Sententiâ circa hanc Controversiam notans, alios hæc in re alibi sensisse rectius, in specie Hieronymum præ Augustino, quod itidem Valquez ostendit; Neque tamen eo sine Patres historicum, allegoricum, tropologicum & anagogicum Scripturæ sensum statuerent, ut Scripturæ obscuritatis cujusdam reas agant, sed eosdem perspicuitatem earum, etiam respectu idiotarum, dare comprobant, in specie Augustinum, ex quo sequens pro Scripturarum claritate testimonium supra jam citatis non impertinenter hic adjungitur hunc in modum scribente:* *Nulla obscuritas est in Scripturis, sed si manu mentis tuæ Scripturarum januam pulsaveris, paulatim incipiens colligere rationem dictorum, aperietur tibi non ab alio, sed à Dei Verbo, quia solus Iesus in Evangelio Legis Mysteriorum re velavit.* Addit his Glassius, *Multò minus ideo id facere Patres, ut interpretationem Scripturarum Pontifici Romano cum Concilio aliorum Pastorum unice & in solidum deferant, sed serio potius contra hanc heterodoxiam pug-*

Lib. II.
contra
Donat.
cap. 6.

gnare, in specie Augustinum, pro Gratiæ Divinæ necessitate contra Pelagianos contendo, hæc scribendo: *illa causa judicem requirit, & quis erit iudex? Iudicet Apostolus, quia in Apostolo loquitur Christus.* Id quod iterum tam certum est & indubium, ut & Bellarminus concedere debuerit, non solum, *Scripturas intelligi debere eo Spiritu, quo factæ vel scriptæ sunt, id est, Spiritu Sancto, Petro Apostolo id probante, videlicet, exponi debere Scripturas non ex ingenio proprio, sed juxta dictamen Spiritus Sancti, quia non scriptæ sunt ingenio humano, sed ex inspiratione Spiritus Sancti;* verum etiam, hunc Spiritum S. Scripturæ interpretem multis sapè hominibus privatis concedi, quod paulò ante voluimus quoque vidimus agnovisse. Ut adeò Sensus Scripturæ literalis indagatio in rebus ad Salutem cognitu necessariis tam procul & per tot ambages quærenda non sit, ut potest quæ diligenti Scripturarum lectori & devoto earum Scrutatori facilior est, quam primâ videtur

de Grat. &
lib. arb.
cap. 18.

facie. Notanter ideo antehæc monuit D. Doricheus noster: *Si oratio ad Deum potest impetrare auxilium servanda perpetuò Continentiâ, extra conjunctionem cum muliere, ipso fatente Bellarmino, quæ tamen Continentiâ ad Salutem efficacis non est; quanto certius Oraculo-
 rum celestium intelligentiam dabit Deus necessariam ad Salutem modo debito petituris.*

Dissert.
Secul. cap.
II. p. 102.

Et hæc juxta methodum à Bellarmino observatam de sensibus Scripturæ præmitti debuerunt ante, quàm ad ipsam de Judice Controversiarum perveniretur Controversiam, à Bellarmino aliquot capitibus prolixissimè tractatam, initium faciente à Testimoniis Testamenti utriusque, quibus demonstrare satagit, officium hoc Judiciale & normativum, seu sensus S. Scripturæ veri indicativum & explicativum esse penes Ecclesiam, id est, Romanum Pontificem sive cum, sive absque Concilio definitentem & decernentem, ita ut nemo Christianorum non obligatus sit, debitam hisce definitionibus & Decretis præstare obedientiam. Ex Veteris quidem Testamenti tabulis primo citat loco Exemplum Moïsi, quem Augustino teste Sacerdotem propriè dictum fuisse scribit. Ad quod si id tantum responderetur, quod ipse Bellarminus alibi, in Explicatione

illius

illius Plalmi, in quo Moles dici videtur Sacerdos, suppeditavit, satis posset videri. ^{Qui^a in Psal. 98.} enim eodem in Psalmo Samuel inter eos numeratur, qui invocant nomen Domini, ^{ex Lib. 8. 9.} pressè etiam Bellarminus testatur, *præter alios Patres Augustinum quoque Samuelem nominasse Sacerdotem*, & tamen non attentâ Augustini autoritate eam diversis quatuor Rationibus refellit Sententiam; Evangelicis fortè etiam non deessent causæ, quibus contra Augustinum eximere liceret Mosen numero Sacerdotum propriè dictorum, *Mosis*, in- ^{Conf. Hacksp. Miscell. S. Lib. I. c. 5. Selden, Lib. I. de Synedr. cap. ult. & lib. II. c. 1.} terprete Davidico superius laudato, non ita difficulter ad stipulante, qui etsi fatetur, *vide- ri hunc locum docere, Mosen fuisse Sacerdotem*; quin & Interpretes Rabbinos, Aben Ezram, Kimchium & alios adfirmare, probabiliter sanè, *Mosen Sacerdotio functum esse septè diebus Consecrationis Aaron & filiorum ejus*, imò non deesse ex veteribus Rabbiorum, eodem teste Kimchio, qui doceat, *Mosen totis quadraginta Annis, quibus Israelitæ fuerunt in deser- to, summo fungi potuisse Sacerdotio*, id tamen de suo notanter addit, *quo nitantur Scripturæ testimonio, nullus video, nisi hoc fortè sit, quod tamen minime eorum juvat Sententiam*. Sed ut eò deveniamus, necessum non est. Sit enim ita, fuerit Moles Sacerdos, non tamen fuit summus. Concedamus verò & illud, fuisse Summum, posito; pluribus tamen adhuc consequentiis & consequentiarum consequentis erit opus, ut stringens à statu illo publica rei Israeliticæ extraordinario ad ordinarium Ecclesiæ per univèrsum orbem dispersæ statum emergat argumentum, tot intervenientibus hic & ibi disparitatibus, quas in unum redigere ordinem hætenus eorum nemo, qui pro Ratione Status Papæ militarunt, sufficienter potuit, ut non semper plura adhuc irregularia manserint in residuo, ad præsentem Ecclesiæ statum non reducenda. Quia ergò ex Veteri Testamento id pro Instituti Ratione non potuit impetrare, ad Novum nos ducit, sed æquè infelicitè, Augustino neque hic patrocinium ferente, etsi ad duo Testimonia eam in rem adducta pro teste fuerit citatus. Et primum quidem ad testimonium numero *tertium*, quo Christus id, quod de Cathedrâ Mosis dixit, *à fortiori de Cathedrâ Petri* intelligitur, ^{Math. 23 Epist. 165.} autoritate Augustini, ita Bellarmini iudicio hæc Verba illustrantis: *In illum ordinem Episcoporum, qui dicitur ab ipso Petro usque ad Anastasium, qui nunc eandem Cathedralē (rectius Cathedralē) sedem, etiam si quisquam traditor per illa tempora subepisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ & innocentibus Christianis, quibus providens Dominus ait de malis Præpositis, quæ dicunt, facite; quæ faciunt, facere nolite, dicunt enim & non faciunt*. At qui plurimum & hic requiritur, ut ex his Augustini verbis id exprimat, quod Bellarminus demonstrandum in se suscepit, qui si sequentia proximè Augustini verba attendere voluisset, ut omninò debuit, aliam longè Augustinissimi Doctoris mentem fuisse observasset. Ubi enim hæc Domini de Phariseis in Mosis Cathedrâ sedentibus verba adduxit, hæc continuo subjunxit, *ut certa sit Spes fidelibus, quæ non in homine, sed in Domino collocata, nunquam tempestate Sacrilegi Schismatis dissipatur*; quæ verba Augustini seipsum explicantis adeò clara sunt, ut mirum sit, Bellarminum iis suam Augustino ignotam opinionem ex Augustino confirmare ausum fuisse. Ego hic nihil addo, nisi ut in gratiam Lectoris curiosi subjungam, quæ noviter curiosissimum Caramuel sub initium Theologiæ *Intentionalis* pro defensione opinionum inter Moralistas Benignarum contra rigidiores & severos Censores ex his Christi verbis monuit: *Cognosco homines, qui laxissimè vivunt, & omnes benignas damnant opiniones, imò qui dicunt, esse in Republicâ utiles valdè strictas opiniones; non ut suos mores dirigant Summates, sed ut subditorum sub Ferula mentes coercant. Et hæc hominum monstra non oborta sunt veri, sed ab usque initio ceteros irritarunt. Contra hæc Christus variis in locis declamavit*. Post citata Christi in hanc rem verba, de quibus Augustinum jam audivimus, Caramuel hæc scribit: *Porrò Moses professor fuit Theologiæ Moralis à Deo institutus, & in Catholica Univeritate primarius; nemo enim ante ipsum canonico scripsit calamo. Obiit jubente Domino, vacavit Cathedra, ad quam, prout tempora tulerunt, Viri probi & docti fuerunt promoti. At quia successu temporis fatiscunt omnia, Christi ævo Sedem illam invaserant Scribæ & Pharisei, homines improbi & indocti, alienâ infelicitate felices, & alienâ ignorantia eruditi, & alienâ tandem impotentia superbi. De istis Christus hunc Divinum conformat Syllogismum.*

Super Cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisei.
Omnia ergò, quæcunque dixerint vobis, servate & facite;
Secundum opera verò eorum nolite facere,
Dicunt enim & non faciunt &c.

D 4

Sed

Sed in quâ figurâ, in quo modo Christus hunc construxit Syllogismum? Resp. In nullâ Aristotelicâ; non enim dignus erat Ethnicus, ut ejus Logicam Christus sanctissimo suo honoraret labio. In quâ ergo? Resp. In obliquâ transfigurante. Sed cur facere debemus, quæ dicunt; omittere verò, quæ faciunt? Resp. Quia supra Probabilitatis terminos sunt laxi, ut vivant, se veri, ut imperent; cum intra Probabilitatis terminos esse deberent in imperando benigni, & in operando se veri. Ipsi musca est Elephas, Elephas est musca. Nam aliorum vel levissimas culpas seu Sacrilegia in criminantur, & à se commissa Scelera aut censui Virtutum adscribunt, aut saltem levibus accensent negligentis. Hæc Ille, pertinenter ad rem, an secus, alii videant. Id ad minimum inde constat, si verba Christi ad mentem Caramuelis intelligenda sint, parum commode ea Bellarmino adferre. Et si alia prolixè huc transcribere vellemus Augustini loca, quibus hæc Christi Verba suscepit tractanda, multa ex iis possent colligi Instituto Caramuelis inservientia. Sufficit, ostensam esse illius testimonii inidoneitatem, ad quod Bellarminus audacter simul & imprudenter provocavit.

Neque sincerius Augustini auctoritatem obruit in adductione Testimonii numero *septimi*, quo Paulus, Apostolorum vocationis ordine ultimus quidem, at ratione mentorum facile primus, de se testatus est, quod in medio jam Apostolatûs sui cursu, cum Itineris socio Barnabâ ascenderit Hierosolymam, & contulerit cum cæteris ibi Apostolis Evangelium, quod hæctenus prædicaverat in gentibus, seorsim verò cum iis, qui apud alios videbantur aliquid esse, ne fortè in vanum tucurrisse existimandus sit, quem locum explicantes Ecclesiæ Doctores, & inter eos Augustinum disertè scribit Bellarminus adfirmare, *Ecclesiam Paulo credituram non esse, nisi Evangelium ejus à Petro confirmatum fuisset. Addit, Ergo Petri erat tunc, & proinde Successoris ejus nunc, de Doctrinâ Fidei judicare.* Quam liberaliter hæc iterum consequentia necatur, nemo Logicæ gnarus non videt. Nobis id nunc tantum incumbit ostendere, Augustino injuriam & vim esse illatam, idque ei imputatum, quod in mentem venit nunquam, multò minus in pennam. Certè nullam Augustus Doctor, loco per Bellarminum citato, facit in specie Petri mentionem, sed in genere Apostolorum, videlicet Hierosolymis tunc degentium; in quibus,

Lib. 28.
contra
Fauft. c. 4.

Enim cum ipsis communicasse & Evangelium (à se hæctenus prædicatum) contulisse, ut ejusdem Societatis Eum esse adpareret, aliâ Ecclesiam illi omnino non credituram, quæ nimirum de Apostolorum auctoritate Divinâ jam dudum erat indubia. Falsum est hinc, quod Bellarminus ex mente Augustini non imprudenter solum, sed & impudenter colligit, Ecclesiam Paulo credituram non esse, nisi Evangelium ejus à Petro fuisset confirmatum. Cadit etiam per se, quod ex falsâ hæc hypotheli inconsequenter necit, Petri, nimirum solius tanquam capitis fuisse tunc, & proinde Successoris ejus nunc, de Doctrinâ Fidei judicare. Quid enim? Si, quæ illo in loco Paulus de Itinere suo Hierosolymam versus instituto, & quæ ibidem acta fuerunt, cum circumstantiis narrat, probè attendamus, contrarium planè adparebit, nimirum, adeò Paulum à Petro nullum sustinuisse Evangelii à se prædicati examen, ut Petrum à Paulo potius rigorosum valde oportuerit sustinere, in facto, quod et si

Lib. I. de
Rom.
Pontif.
cap. ult.

Bellarminus infra testetur, *omnes Græcos Patres vacare omni peccato voluisse, cum que Græcis è Latinorum numero Hieronymum; agnoscere tamen debuit, Latinorum plerisque, & in specie Augustinum aliquod in hoc Petri factò peccatum agnovisse, meritoque hinc Petrum & jure à Paulo fuisse reprehensum, quod ex citatis à Bellarmino Epistolis Augustini ad Hieronymum prolixè possit ob oculos poni, si id jam ageretur. Id tantum addere licet, quia Bellarminus in excusatione Petri, Græcis Patribus Hieronymum adjungit, neque frustra, quod ex Ejus ad Augustinum super hæc Questione Epistolis certum est; in Jure tamen Canonico notatu dignum ex Hieronymo citari Textum, de hæc re ita pronuntiantem: *Paulus Petrum reprehendit, quod non aunderet, nisi se non imparẽ sciret. In subjunctâ Adnotatione hæc quidem leguntur: Caput hoc, quod citatur in plerisque Exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Augustino, in neutrius libris inventum est. Verum optimè ibidem additur: sed in Glosâ ordinariâ, ad ea verba ipsius Epistole ad Galatas, In faciem Ejus restiti, additur hæc interlinearis explicatio, quod non aunderet, nisi se non imparẽ sciret. Et in Commentario B. Ambrosii in illum eundem locum hæc leguntur: Nam quis eorum aunderet Petro primo Apostolo, cui Claves Regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius velis, qui fiduciâ electionis suæ sciens se non imparẽ constanter improbare, quod ille sine consilio fecerat. Prætermitti hæc non debuerunt, utpotè non parum Scopo inservientia. Quæ porro Bellarminus ad Testimonium ordine octavarum ex Augustino adducit, Statù Controversiæ non ita propè attingunt, quam vis non omnino hic prætermittenda. Scripserat Paulus de Varietate Donorum, ut vocantur, ministrantium suo tempore in Ecclesiâ noviter plantatâ: *Alii datur per Spiritum sermo Sapientiæ, alii sermo***

1. Cor.
12.

Scientiæ

Scientia, alii interpretatio Sermonum, alii Prophetia &c. Ad hæc Pauli verba pro Institutum Ratione Bellarminus sequentia observat: *Hic aperte dicitur, non dari omnibus fidelibus Spiritum interpretandi Scripturas.* At objicit sibi ex mente Evangelicorum, illum esse certum, se habere Spiritum hunc interpretandi Scripturas, qui eum à Deo petit, juxta promissionem Christi à Jacobo Apostolo repetitam & confirmatam. Respondet Bellarminus, in Luc. 11. his & similibus locis Dominum loqui non de Spiritu interpretationis, qui est gratia quaedam gratis data, sed de Spiritu Fidei, Spei, Charitatis, & Sapientia ad Salutem necessaria. Subjungit, Augustinus enim docet, non impetrare orationem infallibiliter, nisi id, quod est necessarium vel utile ad Salutem ei, qui orat. Non vacat jam Tractatus illos evolere, nec omnino necessarium est, cum responsum ipse Bellarminus iterum suppeditet, dum concessit, agi in promissione exauditionis precum à Christo factâ de Spiritu Sapientia ad Salutem necessariam, quæ Sapientia annon ex ipsâ Scripturâ, omnis Sapientiaæ cœlestis fonte, haurienda sit, ipse videat.

Ad alia nunc est progrediendum, & quidem è Scripturâ & Verbo Dei ad hominum verba & facta, Bellarmino nos ad Consuetudinem Ecclesiasticam ducente, ut Canoniam Pontificis Romani auctoritatem ad indicandum verum & legitimum S. Scripturæ sensum defendat, per Secula eundo, ubi aliquoties Augustinus iterum tanquam testis adparet. In genere autem ad Ejus iteratâ vice provocat Monitum, *Dicere aut scribere, non rectè fieri, quod uni versa semper fecit & adhuc facit Ecclesia, insollentissima esse insania.* Cujus verò Moniti quia supra quoque jam ad libri secundi caput decimum & quintum mentio est facta, ut repetita fiat, proposita brevitatis non permittit. Ad rem ipsam ut deveniamus, in Seculo ordine secundo orta est *Questio de Celebratione Pasche*, ut Scriptori Latiniſſimo scribere placuit, addenti, *propter eam multa Episcoporum Concilia esse celebrata, & tandem à Victore, Romano Pontifice, ita terminata, ut Ecclesia omnes Asiaticæ ab Eodem fuerint excommunicata, quod adhuc in errore persisterent; postea vero non solum excommunicatos, sed hereticos etiam habitos esse, qui Pontificis Decreto non obedierunt, & hinc à Tertulliano, Epiphano & Augustino inter hereticos numerari Quartodecimanos.* Atqui, ut non dicam, id quod ipse Augustinus in ipso de Hæreticis vel Hæresibus libro, quem Bellarminus citavit, de Philastrio & Epiphano, Hæreticorum ante se collectoribus, censuit, de numero Sectarum inter se eos differre, & uni Eorum viſam esse hæresin, alteri non item; ipsi etiam Augustino forsitan evenisse, hunc vel illum errorem hæresibus adnumeranti, qui propriè hæretes non fuerunt, Exemplis non adeò procul accersendis. Illud saltem hic sufficere potest, Augustinum nihil habere de determinatione hujus Controversiæ per Victoriam, Romanum Pontificem factâ, nihil de Excommunicatione Ecclesiarum in Asia, imprudenter & nimis superciliosè ab Eodem susceptâ, nihili planè ab ipsis fidelibus ibidem habitâ, cæteris etiam in vicinia, præprimis in Africa Ecclesiis, se ob id ipsum ab Ecclesiis Asiaticis tanquam à Pontifice Romano excommunicatis planè non segregantibus, quin & Irenæo, Lugdunensis Ecclesiæ Episcopo, quanto tum temporis Virò nomine non tantum suo, sed cunctorum in Gallia Antistitum communi & publico, hoc Prætulit Romani audax & insolens per omnia facinus graviter castigante, id quod ipse Eusebius loco per Bellarminum citato prolixè recenset, adductis etiam pluribus verbis Irenæi, quibus injustitiam facti Romano Pontifici exprobravit, dignis quidem, quæ & hic legerentur, nisi omnis vitaretur in exscribendo prolixitas, imprimis cum alia adhuc supersint circa allegatam Augustini auctoritatem observanda, & in specie illud, Augustinû, ut de cæteris jam non dicam Patribus, *Quartodecimanos* non ideo inter hæreticos retulisse, quod Decreto Victoris, Romani Pontificis, non obedirent, cujus, loco per Bellarminum citato, nullam planè facit mentionem, sed, quod probabile est, quia, postquam per Synodum Nicenam, cujus in oriente & Occidente maxima fuit auctoritas, hæc Controversia demum terminata factaque Decisio fuit, ut plerique Historica Ecclesiastica Scriptores testantur, nihilo tamen minus contra universalem & receptam ab omnibus consuetudinem more judaico Festum Paschale ausi sunt celebrare, quamvis nullam in Doctrinâ hæresin aut errorem perniciosum docentes; ut adeò Augustini auctoritas pro auctoritate Pontificis Romani in Fidei Controversiis decisivâ & judiciali quidem nullo planè modo militet. Nec quidquam ea juvat, si cum Bellarmino ad tertiû eam Seculum, in quo præter hæresin Novatianam Schisma Anabaptiticum exercuit Ecclesiam orthodoxosque in eâ Doctores, orbe Romano & Africano inter se ob re-baptizationem hæreticorum vel ab hæreticis baptizatorum dissidentibus, Cypriano cum Coëpiscopis eam requirente, Cornelio autem, & post Eum Stephano, Pontificibus Romanis eam damnantibus, ubi dum præter alios Augustinus etiâ, Bellarmino ad id

Luc. 11.

Tract. 73.
81. & 102.
in Joh.

Epist. 113.

vid. D.
Dannh.
Christeid.
P. 494.lib. V. Hist.
stor. Eccl.
c. 24.

pro-

Lib. V. de
Bapt. c.
Donat.
cap. 23.

provocante, contradictionis & oppositionis à *Stephano* factæ mentionem facit, non videtur, quâ ratione potestas Romani Pontificis Judicaria inde demonstrari possit. Etsi enim Augustinus ejusdem omnino cum *Cornelio & Stephano*, Romanis Pontificibus, sententiæ, adque omnia *Cypriani* contra hæreticorum baptismum argumenta respondere conatus fuit, non id tamen ab eo factum est idcirco, quia per Decretum & Sententiam horum Pontificum existimavit rem planè decisam esse, sed quia opinionem *Cypriani & Sequacium Africanorum Præsulum*, si Stylo hodiè apud Moralistas usitato loqui aut scribere licet, minus judicavit probabilem, non tamen ut hæreticam damnavit, id quod pluribus ex citato ejus contra Donatistas opere testimoniis demonstrari potest, nunc autem ex debito eò usque differtur, donec in suâ quasi Sede Quæstio hæc ex professo tractabitur. Nunc prætermisso sequenti Seculo ordine quarto, in quo nullum Augustino tanquam testi locum concessit Bellarminus, ad quintum eamus, quo cum Nestorianâ inprimis Pelagianam hæresin à Pontificibus Romanis convictam & damnatam fuisse narrat, Augustino in testimonium citato, responso tamen simul suppeditato, dum

lib. II. Re-
tract. c. 10.

Augustinum, *cooperantibus Africanorum Conciliorum literis*, hanc convictionem & insecutam damnationem factam, monuisse Bellarminus, quæ hic ejus fuit ingenuitas, fateri non erubuit, quo ipso Romanos solum Pontifices in damnandâ hæresi Pelagianâ judicariam exercuisse potestatem, cæteris omnibus Ecclesiis omnino exclusis, Augustinus non est testatus, ipse pars magna, imò maxima eorum, qui in Africâ errorum hæreseos Pelagianæ convictionem præstiterunt, pluribus contra eos Scriptis testibus, quæ hodiernum insigni Ecclesiæ commodo Deique gratiâ supersunt, multasque contra renovatum in Ecclesiâ Pelagianismum utilitates exhibent, eadem nobis suppeditando arma & argumenta, quibus ante tot Secula Augustus hic Doctor tam nefandam hæresin constantissimè profligavit & devicit, cujus rei documenta in posterum non una habebimus.

Ea inter ad testimonia Pontificum & Imperatorum accedimus, quibus Patrum in decidendis Quæstionibus Controversis, & indicando Sacræ Scripturæ sensu legitimo de quo præprimis agitur, autoritatem quasi Canonicam & judicalem demonstrare Bellarminus fatagit, nobis iterum ad ea solum attentis, quæ Augustinum præprimis attingunt. Contra Pontificum, utpotè in propriâ causâ testium, testimonia excipi quid communiter soleat, vel legitimè etiâ possit, per se satis notum est. Sed & Imperatorum testimonia non usque ad eò per ipsas advertæ partis hypothefes huc congruere constar. Quidquid autem de utrorumque validitate sit, videamus, quousque Augustinus in eorundem Patrocinio progrediatur, & num is à partibus stet Bellarmini.

num. 91.
& 93.

E serie Pontificum provocat ad *Innocentium* hujus nominis primum ejusque binas ad Concilia duo Africana, *Carthagiense & Milevitanum*, Epistolas, quæ Augustini Epistolis insertæ leguntur idcirco, quia Augustinus in numero Patrum Synodi utriusque erat, & fortè utriusque Epistolii, quod nomine Episcoporum ibi congregatorum ad Innocentium fuerat scriptum, author. Quamvis autem negari non possit, multa in duabus hisce Epistolis *Innocentii*, quibus & tertia ibidem eodem in argumento succedit,

num. 96.

contra Apostolicam Humilitatem scripta, & insignem arrogantiam præ se ferentia haberi, illud tamen quam maxime dignum est & esse debet notatu, quod Episcopi sive Patribus in utraq; Synodo congregatis tanquam *dilectissimis fratribus* inscripserit hæc Epistolia, sicut & ipsi Patres Synodi Carthaginensis *Innocentio* Papæ suas literas tanquâ Fratri inscripserunt, id non facturi, si eum agnovissent supremum in Quæstionibus Fidei decernendis Judicem, quod eo ipso etiam se minus agnoscere statuerunt, dum Ei non ultimam & decisivam in hæc contra Pelagium Controversiâ obtulerunt Sententiam, sed à se latam communi nomine *intimarunt*, quò accedente Ejus consensu & autoritate eo majorem haberet vim & efficaciam, id quod Augustinus & cæteri in Africa Episcopi sequentibus etiam literis post Synodum Milevitanam ad *Innocentium* graviter

Vid. P.
Marca
de Conc.
& Sacerd.
Imp. lib. 7.
c. 12. n. 5.
& seqq.
Epist. 162.

urserunt, undè nulla planè Superioritas Pontificis Romani Judicariæ adparet, quam Bellarminus in his Epistoliis latere existimavit. Ex Imperatorum numero sistit *Constantinum*, cognomine Magnum, de quo Augustinum sequentia memorare scribit, quod cum Donatistæ suam ab ipso judicari vellent causam, ipsum eos ad suum Judicem proprium remississe, id est, *Melchhiadem* Papam; & cum illi appellassent à Sententiâ Pontificis ad ipsum Imperatorem, dedisse illum, teste Augustino, aliud *Arelatense Concilium*, aliorum scilicet Episcoporum, non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens. Neque enim, addit Bellarminus, ausus est Imperator Christianus sic eorum tumultuosas & fallaces suscipere querelas, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sedebant, ipse judicaret. Possem in genere ad hanc autoritatè respondere, quod paulò infra,

in materiâ de traditionibus Bellarminus respondit, *Constantinum fuisse magnum Imperatorem, sed non magnum Ecclesie Doctorem.* Sed aliud est in promptu, quod regeri possit, scilicet, Augustinum narrare id, quod à *Constantino* contra Donatistas factum est, sub eâ Elogii specie, quod nihil fuerit intermissum ad eorum reconciliationem, *Veritatemque vel conservandam vel restituendam* interserviens. Meminit quidem *Melchiadis* Romæ Episcopi, sed non solius, verum simul cum Collegis, *Episcopis nimirum transmarinis*, quibus simul illud attribuit contra Donatistas iudicium, *quod ab Episcopis in Africâ jam fuerat terminatum.* Fallitur hinc Bellarminus & fallit, quando Constantinum scribit Donatistas ad suum Iudicem proprium, id est, Melchiadem Papam misisse, cum id simul de cæteris Romæ congregatis transmarinarum Ecclesiarum Episcopis, id est, ut ipse Bellarminus scribit, *de iudicio Episcoporum, qui Romæ sederant*, veniat intelligendum. Ut ut verò non necesse visum fuit Augustino, ut aliud, nimirum *Arelatense* Concilium Donatistis daret Constantinus, utile tamen illud fuisse, nemo negabit, ob hujus cum illo consensum; sicut è contrario illicitum fuisset, si penes Romani Pontificis vel congregatorum ab eo Præsulum Sententiam, sine omni contradictione aut ulteriori adpellatione, standum fuisset, quod ex hâc Augustini narratione nullo planè modo extorquendum.

Nunc ad alia descendamus, Bellarmino nos ad ipsa Patrum testimonia ducente, inter quæ tria ex Augustini Scriptis pro Romani Pontificis autoritate iudiciariâ citantur, sed impertinenter iterum & præter augusti Doctoris mentem, id quod paucis demonstrabitur. Primum his verbis proponit: *Quisquis falli metuit hujus obscuritate Quæstionis, Ecclesiam de illâ consulat, quam sine ulla ambiguitate Scriptura Sacra demonstrat.* Integer contextus hic est: *Quamvis hujus rei de Scripturis Canonice non proferatur exemplum, earum tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod univèrse jam placuit Ecclesie, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate Quæstionis, tandem Ecclesiam de illâ consulat, quam sine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat.* Tractavit ibi Augustinus Controversiam de Anabaptismo hæreticorum vel ab hæreticis baptizatorum, quem *Cyprianus* suo tempore cum plerisque Africanis Doctoribus acriter defendit, quam tamen ob rem nullibi legimus eum quasi ob errorem hereticum fuisse ab Ecclesiâ rejectum & damnatum, quidquid etiam *Cornelius & Srephanus*, Romani Pontifices, teste Bellarmino, cum suis contra eum ausi fuerunt. Ipse Augustinus hoc non obscure insinuavit, in antecedentibus proximè Verbis ita scribens: *Neque propterea sumus Episcopo Cypriano meliores, si tum censuit hæreticos denno baptizari, quia nos hoc rectè non facimus; sicut nec Apostolo Petro meliores sumus, quia non cogimus gentes judaizare, quod ille Paulo attestante & corrigente monstratur fecisse, cum similiter inter Apostolos de Circumcisione quæstio, sicut postea de Baptismo inter Episcopos non parvâ difficultate nutaret.* Ex quibus Augustini verbis constat, habitam Ei hanc de Anabaptismo à *Cypriano* & Africanis Doctoribus defenso Quæstionem non Fidei, sed facti, inter eas numerandam, de quibus debita cum moderatione pro & contra ab Episcopis Africanis & Romanis disputari potuerit. Ad hujus ergò Controversiæ tractationem pertinet, quod Augustinus verbis à Bellarmino citatis de Ecclesiâ à S. Scripturâ commendatæ observandâ autoritate scripsit, per Ecclesiam intelligens non Pontificem Romanum, & quoscunque eidem vel ibi vel alibi adhærentes, sed universalem & verè catholicam, in Oriente & occidentè, inque omnibus Terræ partibus, quæ patet, dispersam, sub uno capite Christo Salvificæ Fidei vinculo unitam, quam dum suo tempore Anabaptismum *Cypriani* & Africanorum Præsulum, re ulterius expensâ Augustinus scivit unanimiter abrogasse, consultissimum existimavit, hunc universalis Ecclesiæ consensum observare. Quid inde, quæso, ad Pontificis Romani potestatem in rebus Fidei, & indicando vel dijudicando Scripturâ sensu legitimo iudiciariam? *Secundum* pro demonstrandâ eadem ex Augustino hoc adducit Bellarminus testimonium, in quo loquens augustus Doctor de citatis paulò ante *Innocentii* Papæ Epistolis ita eas commendasse legitur: *Ad omnia nobis respondit, sicut fas erat atque oportebat Apostolicæ sedis Antistitem respondere.* Verum si Bellarminus candidè hoc etiam in negotio agere voluisset, ex antecedentibus iterum verbis Augustini sufficiens responsum habere, ac idè hujus testimonii objectionem omninò superfedere potuisset. Facit quidem augustus Doctor ibi mentionem literarum, quæ ex laudatis duobus Conciliis in Africâ ad sedem Apostolicam, quo Elogio tum Romana commendabatur Ecclesia, scriptæ erant: Sed addit, quod Bellarminus omisit: *Scriptimus etiam ad beatæ memoriæ Papam, Innocentium, præter Conciliorum Rationes, literas fami-*

lib. I. contra Crecon. c. 33.

Epist. 109. ad Paulin.

familiares, ubi de ipsa causa aliquantò diutius egimus. Et de familiaribus hisce literis earumque prolixiori argumento scribit porro Augustinus: *Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat Apostolica sedis Antistitem.* Quæ verba dum Bellarminus ad antecedentes literas trahit, agit iterum contra Augustini mentem, infra uberius explicandam, ubi eadem ferè occurret Controversia. Interea conferat Veritatis studiosus Lector familiares has Augustini & quorundam aliorum Africæ Præfulum literas cum *Innocentii* ad eas responso, & videbit, Augustinum non priores, sed posteriores has intellexisse.

Contra
Epist.
Fund.
cap. 5.

Tertium restat Augustini testimonium, idque quam-maximè classicum, quo ferè solo hodiè Doctores Papæ Ecclesiæ suæ auctoritatem defendi posse existimant contra eos, apud quos Augustini nomen est in pretio. Ita autem Doctor augustissimus: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholice commoveret auctoritas.* Est, inquam, hoc Augustini testimonium hætenus Papæ Doctores quasi clypeus, quo omnia omnium Ecclesiæ Romanæ hostium tela securissimè & sine omni damno excipere & contra eos repercutere se posse putarunt. Ad hoc tanquam tutissimum ad Asylum recipere se videri voluerunt, quicumque proximis quinque Lustris, non unâ ducti vel seducti causâ & respectu, desertis Evangelicorum cœtibus, ac reprobata orthodoxæ Veritatis doctrina, ad Papatûs Romani communionem (undè Patres & Avicorum, singulari zelo animati, Divinitusque à S. Literis illuminati, ovariantes & erectis in Cælum mentibus, maximo cum Animarum gaudio & insigni Solatio non tantum exierunt, sed & partim non sine nullo Bonorum temporalium damno, partim non sine nullo Vitæ periculo, constanter redonatae Lucidæ finem adhæserunt) non soli, sed pluribus suorum familiarium, vi etiam & per violentas persuasiones secum tractis, redierunt, seipsos inextricabilibus Conscientiæ laqueis induentes, quos occultare in publicatis Fidei, Infidelitatis verius & Perfidie, Professionibus & Confessionibus non potuerunt, & ô utinam non æternæ damnationis induendi laqueis! Superbiunt etiam hoc Augustini testimonio, quasi oraculorum oraculo, quibuscunque pro Ecclesiæ, cujus membra sunt, auctoritate consultum fuit visum pugnare, non tanquam pro Artis quidem, sed imprimis & præcipuè pro Focis, quia stante hac Ecclesiæ auctoritate se etiam posse stare, & quidem quoad *rationem Status*, quem sibi fingunt, bene existimant. Videas hinc plerisque hujus argumenti Scriptis & Tractatibus illud titulo tenus præfigi uncialibus literis, pluribus cum Elogiis & commendationibus, non aliter, ac si in hoc Solo omnis Romæ Romanorumq; salus esset sita, nihilque contra illud, quod à parte Evangelicorum vel exciperetur vel opponeretur, amplius esset super. Movit & commovit hujus rei indignitas & insolentia celeberrimum non ita pridem nostratis Ecclesiæ Doctorem, *Dorscheum*, ut ante Annos quadraginta & quod excedit, in gratiam Veritatis, contra intolerabilem adversæ partis thraconismum, de vindicando Ecclesiis Evangelicorum, & restituendo tam insigni Doctore, Augustino, post alios plures cogitaret ferio, orbique Christiano ostenderet, non eam fuisse augustissimi Doctoris mentem, quæ communiter eidem adfingitur, & cujus auctoritate non paucorum oculi tenentur. Nata est indè insignis de hoc argumento Tractatus, novem diversis Considerationibus constans, quibus id solum agitur, ut omnes Augustinianæ auctoritatis studiosi videant, vim fieri Verbis, quorum sensus ex toto Contextu aliisque Augustini scriptis longè alius proponitur, quam nudo eorum cortici inhaerentes sibi hætenus persuadere potuerunt. Jacet utilissimus labor in Ecclesiæ publicâ facie, hætenus ab iis intactus qui aliàs in *Anti-Dorscheis* protrudendis non adeò fuere in prompti, in signum & documentum, tam potenter ereptum sibi esse hoc oraculum, ut apertè & in manifesto repeti vix possit. Non desisterunt quidem plures ex eorum numero eadem oberrare chordâ, hocque eodem Augustini oraculo simpliciores & hujus rei ignaros obrunderè, damnum sibi publicè illatum quantum in se fuit & pro viribus dissimulantes, quasi Augustinus illorum esset totus, nemine ex tot millibus & millium millibus, quos Tiberinus Generalis sub insigni Clavium Petri & Gladii Paulini ad suum habet nutum, hætenus invento, qui *Dorscheanas* pro hoc Augustini Oraculo Evangelicis vindicatis Considerationes examinare sustineret. Sed eo ipso valdè suspectos se reddiderunt, malæque Fidei reos, dum intra octo Iustra & amplius, Spatium temporis benè longum, nihil quidquam in rem suam, quod exciperent vel opponerent, publicæ luci exhibere potuerunt. Ne his Augustini tanquam Evangelici Confessoris contra Bellarminum Vindicis quidquam desit, placeat per summa tantum capita ostendere, quid Theologus de Evangelico orbe, si nullo, hoc

hoc ad minimum labore, meritissimus, circa hoc Augustini Oraculum observarit, ut Lector Veritatis studiosus videat, quam iniquè hæctenus cum augusto hoc Doctore fuerit actum. Præmissâ autem consideratione generali de Patrum apud Doctores Romanos autoritate non semper æquali & constante, illud præprimis observandum proponit, Augustinum in his verbis explicare, non quare Catholicus Evangelio crederet, sed quo movente à Manichæismo ad Catholicismum transiverit, ostendens, fateri & agnoscere id quosdam ex ipsis Doctoribus Papæis, in specie *Melchiorum Canum*, & confirmare id circumstantias seu contextum, cum loquatur Augustinus de iis, qui Evangelio nondum credunt, & nisi id ita explicetur, absurdum hoc grande sit adferendum, quod Augustinus jam Catholicus ac Episcopus & Doctor autoritate solâ Ecclesiæ ad credendum Evangelio commotus fuerit, cujus tamen Ipse contrarium alibi, nominatim in libris *Confessionum* non semel sit testatus, quin & in proximè sequentibus verbis, ubi expressè de seipso nondum Catholico verbis præteriti temporis scripserit, illud etiam notanter addens: *Nos cum credimus, & Fide jam valentiores facti sumus, id quod credimus, intelligere meremur, non jam hominibus, NB. sed ipso Deo mentem nostram intrinsecis firmante atq; illuminante.* Præterea, Ecclesiæ autoritatem esse quidem inter ea, quæ commovent ad Evangelium capeffendum; non verò solum esse, nec apud omnes commovens principium, fatentibus iterum Scriptoribus Papæis, *Michaele Medina, Fabro Stapulensi*, ipso quin etiam *Bellarmino, Bielio, Caritano, Hosio, Canisso, Gregorio de Valentia*, aliis. Insuper, Augustinum loqui de Ecclesiâ primitivâ, non autem de eâ, quæ primitivam in orbe secuta est, agnoscantibus & hoc *Driedone, Thomâ Waldensi, Gersono, Salmerone, Petro Sozensi, Occamo, Turrecremata, Marsilio Paduensi, Petro Alliaccensi.* Porro, etiam si concedatur, Ecclesiam hodiernam, etiam Pontificiam, aliquatenus posse hominem commovere ad credendum Evangelio, non propterea tamen in ipsis Dogmatibus Ecclesiæ Pontificiæ credendum esse; nam aliud esse dogmata, aliud librum Dogmata proponentem. Hunc incontaminatum & incorruptum de manu in manum tradi, hæc autem ex libro & variis ejusdem detorsionibus corrumpi & alia introduci posse Libro repugnantia, quale quid in Ecclesiâ ante Christum adpareat: quanquam in hoc magna sit inter Judæorum & Pontificiorum Ecclesiam diversitas, quod ante Reformationem Christi nulli præter Judæos alii fuerint, qui V. T. libros modo debito custodire potuerint, ante Reformationem Lutheri verò aliæ fuerint Ecclesiæ, à quibus purum & intermeratum Dei Verbum accipere potuiffemus, Græcorum in primis, & aliorum Orientis populorum, & in Occidente inter ipsos Papistas *Waldensium* &c. Alia alii ex Nostratis ad hæc Augustini Verba observârunt, nominatim quod in iis Doctor augustus proposuerit non tam medium propter quod, quam per quod crediderit, è Manichæismo ad Ecclesiam perductus Catholicam, & quod, *Thomâ teste*, de Ecclesiâ intelligi debeat, non ut de fundamento Fidei, sed ut de causâ proponente locutus; Item, quod Augustinus hic contra Manichæos non agat de autoritate Scriptorum Canonicorum Divinâ, sed de eorundem ab Apocryphis differentiâ & cognoscendi ratione. In primis autem, quod in Exemplari quodam antiquo loco Verbi, *commoveret*, legatur, *commoneret*, ut adeò Ecclesia sit commonitorium quoddam, non principium Fidei. Quæ & plura hic ulterius observanda si ad animum ritè vocentur, facillè ostendunt, non ita hæc Augustini Verba Papistis ad Ecclesiæ autoritatem provocantibus favere, uti simplicioribus volunt persuasum, & primâ fronte adparent, nec ea ad mentem Scriptoris intellecta in se quidquam continere, quod Evangelici non ambabus amplectantur ulnis, utpotè Augustini præ Papistis Discipuli quam maximè genuini. Patebit id etiam ex eo, ubi & hunc vindicaverimus locum Ejus, quem Bellarminus pro adpendice quasi tribus antecedentibus subjunxit, contra spiritum, ut vocat, privatum iteratò agens. Non repetam vindicias contra malè descriptam Evangelicorum hæc in parte Sententiam perversamque à parte adversa mentem, ex antecedentibus & proximè secuturis facili operâ colligendas; Sed ostendam modò, nihil in citatis à Bellarmino verbis scribere Augustinum contra spiritum privatum, in quo Evangelici non lubentissimè consentiant. Sunt autem hæc: *Caveamus tales superbissimas & exanditas orationes Ejus, Eleemosynasque receptas nuntiaret Angelus, Petro tamen traditum imbuendum. Et certè Spadonem illum, qui Isaiam Prophetam legens non intelligebat, neque Apostolus ad Angelum misit, nec per Angelum ei, quod non intelligebat, expositum, aut Divinitus in mente sine hominis ministerio revelatum est. &c.*

E

Atqui

vid. D.
Calov.
Crit. S.
pag. 302.

in Pro-
cem. de
Doctr.
Christ.

NB.

Atqui contra eos scripsit hæc Augustinus, contra quos & in paulo antecedentibus verbis scripsit: *Neg. tenemus Eum, cui credidimus, ne talibus inimici versutis & perveritate decepti ad ipsum quoque Evangelium audiendum atque discendum nolimus ire in Ecclesias, aut Codicem legere, NB. aut legentem predicantemque hominem audire, & expectemus rapti usque in tertium Cælum, & ibi audire ineffabilia Verba, aut ibi videre Dominum Iesum Christum, & ab illo potius, quam ab hominibus audire Evangelium.* Scietne Bellarminus, Augustinum hæc scripsisse contra Evangelicos, aut tales sui temporis homines, quibus hodiè Evangelici non multum sint dissimiles? Summam nobis inferet injuriam, ac contra omnem scribet experientiam, quæ in publicâ testatur luce, nil minus, quam talem Spiritum privatum vel familiarem à nobis vel inter nos foveri, quin potius eum omnibus modis proferri, inque indagando sensu S. Scripturæ vero regulas ab Augustino in opere laudato præscriptas non nisi quam diligentissimè à nobis observari.

cap. 54.

lib. 1. de
Gratiâ
Christi,
cap. 13.

Nunc id, quod in Quæstione hæc restat, porro agamus. Prætermisiss enim rationibus, quas Bellarminus contra Spiritum privatum, pro Spiritu Pontificis tanquam Judicis catholici & universalis adducit, utpotè quibus illustrandis nullum ab Augustino subsidium accepit, superest tandem Solutio objectionum, quas Bellarminus ut plurimum ex Scripturæ dictis proponit, & ad quas partim ex Augustino etiam respondere conatur, ut videamus, an id ex asse præstiterit, quod præstare merito tenebatur. Id quidem in genere præmonendum esset, non ita ex mente Evangelicorum adduci hæc ex S. Literis testimonia, ut jure debebantur, Statu Controversiæ non parum immutato. Sed cum id ex jam dictis constet sufficienter, ac dicenda id quoque amplius ostendent, id tantum modò videndum est, quid de Augustini explicationibus à Bellarmino adductis sit statuendum, & quidem ex judicio Interpretum Pontificiorum, quos plurimum à suis æstimari certum est. Prima objectio adducitur ex Isaia, ubi hæc Ecclesiæ N. T. à DEO facta legitur promissio, *Dabo omnes filios tuos à Domino doctos.* Hanc ut solvat Bellarminus, post adductam Cyrilli Alexandrini explicationem, ex Augustino aliam subjungit, quam subtiliorem & germaniorem dicit, statuente, *sermonem esse de Gratiâ Spiritus Sancti, quâ homo interiori à Deo movetur & suaviter impellitur ad credendum & amandum.* Addit Bellarminus: *Itaque non est Sensus, Christianos omnes intellecturos Divinâ revelatione omnia Scripturarum arcana, (& quis unquam Evangelicorum hoc dixit, aut ubi scripsit? sed tales futuros, ut non solum audiant Magistrum exterius explicantem DEI Verbum, sed etiam audiant intus Magistrum Deum suadentem, ut faciant, quod audiunt.* Et quis verò Evangelicorum aliter dixit aut scripsit? Augustini explicationem à Bellarmino adductam quod attinet, illud tantum addo, *Gabrieli Alvarezi*o visum fuisse, Augustinum magis hunc locum implicasse, quam explicasse; quod etsi postmodum ratione aliquâ emollire est conatus, ipsam tamen Augustini explicationem non adprobavit. Secunda objectio est ex Hieremiâ, ubi iterum DEUS Novi Test. fidelibus promisit:

cap. 31.

de Spir. &
lit. cap. 24

Dabo Legem meam in cordibus eorum, & eam in corde eorum scribam, & non docebit Vir ultra proximum suum, dicens: Cognosce Dominum; omnes enim scient me à minimo eorum usque ad maximum eorum. Respondeo, inquit Bellarminus, cum Augustino, *illis verbis, Dabo legem meam, significari gratiam Novi Testamenti, id est, Fidem operantem per Charitatem, quam Deus in cordibus nostris diffundit, ut non solum sciamus, sed impleamus Divina Mandata; illis autem, & non docebit ultra &c. significari premium Fidei, id est, Beatitudinem, in qua omnes Electi videbunt Deum à facie ad faciem.* Quia hujus loci explicatio est bipartita, idè de quavis parte in specie aliquid dicendum: Et prior quidem Augustino gratis adfingitur à Bellarmino, cum in toto Augustini ad hunc locum Discursu nihil plane de legali mandatorum DEI impletione hujus Vitæ dicatur, sed per Legem DEI potius ipsa Evangelii Doctrina intelligatur. Ita enim Doctor augustus expressè: *Hæc est Domus Israel vel domus Iuda propter Christum, qui venit ex tribu Iuda. Domus filiorum promissionis hæc est, non operum priorum, sed Beneficii DEI. Hoc enim DEUS promittit, quod Ipse facit; non enim Ipse promittit, & alius facit, quod jam non est promittere, sed predicere. Idè non ex operibus, sed ex vocante, ne ipsorum sit, non DEI; ne merces non imputetur secundum Gratiâ, sed secundum debitum, atque ita Gratiâ jam non sit Gratiâ. Satis apertè hæc Bellarminum adfictæ Augustino explicationis alienæ clarè indicat: Sicut Lex facta & scripta in Tabulis lapideis, mercesque ejus, illa promissionis terra, quâ carnalis domus Israel, cum ex ægypto esset liberata, accepit, ad Testam. Vetus pertinet; Ita Lex Fidei scripta in cordibus, mercesque ejus, species contemplationis, quâ spiritalis domus Israel ab hoc Mundo*

Mundo liberata percipiet, ad novum pertinet Testamentum. Pertinent hæc ad posteriorem Explicationis Propheticae partem, de qua Caspar Sanctius monet, quod quidem sua non careat probabilitate, eam minus tamen ad Textum congruere videri, censens, non tam de Beatorum statu, quam de Evangelii tempore hic sermonem esse, id quod prolixissime exponit, multisq; ex ipso etiam Augustino comprobatur. Tertia jam succedit objectio, ordine apud Bellarminum Sexta, ex N. T. desumpta, illo in primis Christi Servatoris oraculo, quo fideles suos ovis comparavit, Vocem suam audientibus & sequentibus, ubi Bellarminus monet, Sermonem non esse de difficultatibus Scripturarum, id quod nec Evangelici statuunt; sed loqui Dominum de predestinatis, ita exponente Augustino, qui ante mortem omnino audiunt vocationem DEI, & eam sequuntur perseverantes usq; ad mortem. Addit, Quod se etiam ageretur de Scripturarum intelligentia, diceremus, Christum suis ovis loqui multis modis, per Scripturam, per internam inspirationem, & apertissime per os Vicariorum suorum, quos non solum Pontificem Romanum, sed omnes Apostolorum in officio docendi Successores ac Ecclesiarum Ministros esse, infra ex Augustino etiam demonstrabitur, cujus Sententiam de predestinatis in laudato Christi Oraculo, postquam Adamus Conzenius recensuisset, de suo addit: Videtur tamen Christus loqui de his etiam, qui oves sunt secundum presentem iustitiam, Lupi aliquando futuri; idque ipsius etiam Augustini autoritate munit, quod hæcenus quidem satis esse potest, quamvis alia non deessent, quæ ad huius oraculi & antecedentium uberiores intelligentiam adduci possent, nisi cum Augustino præmissis res nobis esset, cujus expositiones dum ipsi Interpretes Papistæ non semper ita suscipiunt, ut in his adquiescant, Evangelicis etiam vitio verti non debet, si Eum quandoq; in suo patiantur abundare sensu, quem dum sibi porro ex mente Evangelicorum objicit Bellarminus, videamus, quid responsum dederit, & num Augustinus Papista sit, an Evangelista?

Dux adhuc sunt super objectiones, una generalior, altera verò specialior. Illa hunc in modum formata est: *Augustinus & alii Patres, cum Scripturas exponunt, non usurpant prioriam iudicandi potestatem, sed permittunt Explanaciones suas ab aliis iudicari.* Respondet Bellarminus: *Aliud est interpretari legem more Doctõris, aliud more Iudicis. Ad explanationem more Doctõris requiritur Eruditio, ad explicationem more Iudicis requiritur autoritas. Doctõr non proponit Sententiam suam ut necessario sequendam, sed solum quatenus ratio suadet; at Iudex proponit ut sequendam necessario. Aliter accipimus glossas Bartoli & Baldi, aliter declarationem Principis. Augustinus igitur & ceteri Patres in Commentariis fugebantur officio Doctõrum, at Concilia & Pontifices funguntur officio Iudicis à Deo sibi commissõ.* Ut quæ in thesi hic adferuntur, suum omnino habere possunt & debent locum, ita quæ in hypothesi de autoritate Pontificis & Conciliorum iudiciaria subjunguntur, quia res sine tabulis agitur & testibus, non immerito inter postulata adhuc ex debito probanda principiorumque petitiones numerantur eò usque, donec ad eorum uberius examen suo tempore devenietur. Claudat tandem posterior, quæ postrema etiam est, objectio, quæ ita habet: *Augustinus contendit, Ecclesiam se non debere Christo proponere, quod ille semper iudicet veraciter, Ecclesiastici autem Iudices, sicut homines, plerumq; fallantur.* Bellarminus respondet: *loqui Augustinum de quæstionibus non juris, sed facti, in quibus Ecclesiastici Iudices falli possunt; ac docere in eo loco, sapè Ecclesiasticos Iudices falli quod eos baptizent, qui fidei ad Sacramentum accedant animo, & tamen voluntate sincerâ videantur accedere.* Verum, quamvis in specie Augustinus sibi agat de Sacramento Baptismi, eo tamen medio utitur termino in distinctione Iudicis Divini & Ecclesiastici, qui etiam in quæstione Juris quam optime adplicari potest & debet, præmissis si alia attendamus Augustini pronuntiata ad hoc argumentum spectantia, quorum aliqua etiam Jus Canonicum liberali manu nobis suppeditat, quibus non nisi ad S. Scripturam, tanquam Juris Divini regulam Summiq; Iudicis vocem, ablegamur. Generale est Monitum Augustini Doctõris, quo *Ius Divinum nos in Scripturis habere* graviter pronuntiavit. Specialius est, quo in gravi contra Donatistas Controversiâ tantum ad S. Scripturas maximè contentione provocavit: *Non adferamus Stateras dolosas, ubi adpendamus, quod volumus, & quomodo volumus, pro arbitrio nostro, dicentes, hoc grave, hoc leve est; sed adferamus Divinam Stateram de Scripturis Sanctis, tanquam de thesauris Domini, & in illâ, quid sit gravius, adpendamus, imò non adpendamus, sed à Domino adpensare cognoscamus.* Specialissimum est, quo contentos esse nos iussit hæc regulâ, scribens: *Nobis definiendum non est, quod Apostolus non definit.* Quibus longè plura ex ipsis Augustini Scriptis in super addi possent, nisi per hæc à Gratiano in Canonem Ecclesiasticum relata & comprobata rem hanc satis confectam esse & omni modo perfectam constaret.

LIBRI QUARTI,
DE
VERBO DEI NON SCRIPTO,
CAPVT TERTIVM
DE

Statu Questionis vel Controversiæ.

num. 86.
& 118.

L. cit.

ANte cuius formationem de quidditate & quoruplicitate Traditionum agens Bellarminus, ex Augustino quod producat, non habet, præter duo ex Epistolis loca, de traditionibus Ecclesiasticis vel universalibus vel particularibus agentia, quæ dum nihil Evangelicis adversum in se continent, ut prolixè iis immoremur, necessum non est. Verum quippè agnoscimus, quod Augustinus in hanc rem scripsit: *In iis rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, mos populi DEI, vel Instituta Majorum pro lege tenenda sunt; de quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio &c.* Perque placet, quod idem Doctor Augustus salubriter monuit: *illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto Terrarum orbe observantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesiâ saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri; alia verò, quæ per loca terrarum, Regionesq; variantur, totum hoc genus rerum liberæ habet observationes, nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo agat modo, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcumq; fortè devenit. Quod enim neq; contra Fidem, neq; contra bonos mores injungitur, (aliàs, con vincitur) indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum est.* Si hæc Monita apud eos locum haberent, qui tanto impetu in rebus Fidei & Morum ad Ecclesiæ traditiones provocant, Evangelicos non adeò sibi contrarios experiri cogerentur. At cum in omnia eatur alia, solaque Roma motu proprio orbi universo suas, quas pro ratione Statûs cudit, traditiones, vi etiam intentatâ obtrudere studet, hæc ratione regimen universale in totam Christi Ecclesiam impudenter sibi arrogans, vitio verù non debet Evangelicis, si in rebus etiam indifferentiis Jugo huic intolerabili se subducant, partamque Christi merito libertatem omnibus defendant modis, Traditionibus Divinis solùm indubitanter & sine metu erroris adhærentes. In ipsa formatione Statûs ac ejusdem explicatione non pauca quidem moneri possent & fortè etiam deberent, nisi præter Instituti rationem esset, cum nullibi hic intercedat auctoritas Augustini, Bellarmino observante. In subjunctâ autem recensione mendaciorum, quæ Chemnitio mendaciter impingit, aliqua legitur Augustini mentio, quod nimirum attinet scribendi mandatum, videlicet, an Apostoli ex mandato DEI scripserint res ita habet, ut ipse Bellarminus recenser. Scripsit Chemnitius in Examine Tridentino, Pontificos adserere, *Deum constituisse, ut doctrina Christi & Apostolorum non scriberetur in libris, sed vivâ tantum voce traderetur.* Addit Bellarminus, *statuere Chemnitium, Apostolos habuisse mandatum, ut scriberent. Vtrumq; est mendacium, inquit, & veritas est in medio.* Qualenam illud est medium? Nullus Catholicorum (Papistarum) docuit unquam, Deum constituisse, ut Novum Testamentum non scriberetur, sic enim Evangelista & Apostoli gravissimè peccassent scribendo; sed tantum dicimus, Novum Testamentum præcipuè scribi debere in corde, nec necessario exigere, ut scribatur in libris. Possent videri injuria à Chemnitio illata Romanensis Ecclesiæ Doctoribus, præmissis cum Bellarminus illud insuper addat, nullum proferrî posse Authorem, qui hoc dixerit. Sed contrarium adparebit, ubi sequentia observaverimus. Ita enim porro scribit Bellarminus: *Falsam quoque est, Deum mandasse Apostolis, ut scriberent. Legimus enim mandatum, ut prædicarent Evangelium; ut autem scriberent, nusquam legimus. Itaq; Deus nec mandavit expressè, ut scriberent, nec ut non scriberent.* Videt hic Lector, mendaciter Chemnitio duplex à Bellarmino impactum esse mendacium, Ipsumque id apertissimè fateri, quod nullum docuisse unquam ex numero Romanensium Scriptorum impudenter adleruit; nullumque hic observari medium, in quo Veritatem se promissè ostensurum.

Id

Id adeo est manifestum, ut in proximè sequentibus scribere contra se ipsum fuerit coactus: *Nec tamen negamus, quin DEO volente & inspirante Apostoli scripserint, quæ scripserunt.* Quamvis omnino frustra & planè nulla sit illa distinctio, quæ veritatem in medio exhibere voluit, immediatè subjungens: *Aliud est facere DEO suggerente & inspirante, aliud apertè Eo præcipiente.* Cujus distinctionis vanitas inde præsertim conspicitur, dum eà Augustini de mandato scribendi testimonium eludere conatus est, ita ex Bellarmini citatione scribentis: *Quidquid Christus de suis dictis & factis legere nos voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperavit.* Addit Bellarminus pro explicatione horum verborum, & adplicatione distinctionis à seipso propositæ: *Loquitur de imperio interno, quo Christus invisibiliter ut caput membra sua movet ad varias actiones, quod imperium suggestio potius & inspiratio quadam, quàm præceptum propriè dictum existimari debet.* Ut quid de distinctione hæc ac ejusdem adplicatione haberi debeat ex Augustini mente, ipse Doctor augustus dicat, cujus hæc dere integrum hoc L. cit. legitur Testimonium: *Cum Discipuli scripserunt, quæ ille, i. e. Christus, ostendit & dixit, nequaquàm est dicendum, quod Ipse non scripserit; quandoquidem membra Ejus id operata sunt, quod dictante cognoverunt capite.* *Quidquid enim ille de suis factis & dictis legere nos voluit, hoc scribendum illis tanquam manibus suis imperavit.* Dicat nunc Bellarminus, vel quicumque partes Ejus sustinere conabitur, annon, dum Ipse Christus in Apostolis & per Eos scripsisse dicitur ab Augustino, Apostoli mandato Christi scripsisse sint dicendi; & annon, quod membra corporis dictante operantur capite, ex mandato capitis operari debeant dici? Et certè, si Apostoli nullum accepissent scribendi mandatum propriè dictum à Christo, quod tamen in generali præcepto docendi non ita obscure significatum fuit; internum, quod Bellarminus concedit, imperium, ipsaq; suggestio interna & inspiratio, quam largitur, quid, nisi imperium propriè dictum, fuit, nisi Prophetas olim à Spiritu S. per internam Suggestionem & Inspirationem actos, non imperio propriè dicto sua edidisse in publicum Vaticinia dicere velimus, ut alias nunc eam præter circumstantias, quibus Bellarminianæ distinctionis vanitas uberius posset ostendi.

lib. I. de
Conf. Ev-
ang. c. ult.

CAPUT QUARTUM.

DE

Necessitate Traditionum.

HAnc probat Bellarminus primùm ex variis ætatibus Ecclesiæ, citato teste post Ge-
nesin Augustino, quem ab initio Mundi usque ad finem deducere Civitatem DEI
perhibet. *Quid inde? Illud in proximè sequentibus ostendit, scribens: At nulla fuit
Scriptura Divina ante Moysen, ut patet, tum quia omnium consensu Moses est primus Scriptor
sacer; tum quia in Genesi non fit mentio Doctrinae scriptæ, sed solum tradita. Igitur annis
bis mille conservata est religio solâ traditione, non est igitur Scriptura simpliciter necessaria.
Quomodo enim conservari potuit illa religio antiqua sine Scripturâ ad duo millia annorum,
ita potuit doctrina Christi conservari sine Scripturâ ad duo millia annorum.* Verùm ut
Augustini labor in deductione & ostensione Civitatis DEI ab initio Mundi usque ad
finem nullo planè modo nobis officit, quem potius magni, imò maximi æstimamus, ita
quæ Bellarminus exindè inconsequenter necit, facillimè possunt dissolvi, si diversitas
temporis & personarum, ipsarum quoq; Traditionum, quæ utrobique in consideratio-
nem veniunt, probè attendatur. Alia olim fuerunt tempora, ac jam sunt præsentia,
quibus nunc vivimus. Tum immediatè DEUS Patriarchis loquebatur, eisque suam
manifestabat voluntatem, juxta tuius tenorem ab hominibus agnosci voluit & coli.
Nunc postquam unigenitus DEI Filius ipse Doctorem se Mundo exhibuit, alia omninò
est Ecclesiæ facies, alius ad cognitionem DEI salvificam perveniendi modus. Videlicet,
sicut antehæc Ei visum fuit oretenus cum hominibus agere, ita dum nunc Scriptotenus
nobiscum agere Ei placet, non est, ut de alio solliciti simus modo. Quippe non agimus hic
de DEI potentia, & quid absolutè necessarium sit vel non; sed de sanctissimâ Ejus volun-
tate, quam Ipse nobis clarè in Verbo olim per os tradito, nunc per Scriptores Canonicos
exhibito revelavit, cui nos omninò decet acquiescere. Ea præter ipsas quod attinet tra-
ditiones, per quas olim Deus ante Moysen fidelibus suam revelavit Voluntatem, eæ non
fuerunt aliæ vel alius generis ab eâ doctrinâ, quam DEUS postmodum per Moysen
& alios Scriptores Canonicos omnibus voluit esse ob oculos positam; Potestque

E 3

huc

huc omninò adcommòdari, quod de temporibus Apostolorum Eorundemq; docendi methodo proximus ab iis *Irenæus* egregiè in rem nostram monuit: *Non per alios dispositionem Salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium per venit ad nos; quod quidem tunc præconaverunt, postea verò per DEI voluntatem in Scripturis tradiderunt nobis, fundamentum & columnam Fidei nostræ futuram.* De cætero, hypothesin, quam Bellarminus hic tanquam omni ex parte supponit indubiam, videlicet, *nullam Scripturam fuisse Divinam ante Moysen*, ipsum Bellarminum vidimus supra subruentem, circa finem capitis decimi ad primum de hâc Controversia librum, ubi *sine dubio credendum esse*, scripsit Bellarminus, *Henochum aliquid Divini scripsisse.* Boulduco ibi etiam pro autoritate Libri *Henochi* adscripti citato, quod hic uberiori discussione non indiget, nobis ad alia progredientibus, duce Bellarmino, qui ad ostendendam Traditionum necessitatem porro ita scribit: *A Mose usque ad Christum per alia duo Annorum millia extiterunt quidem Scriptura, et tamen sola Iudeorum erant; reliquæ autem gentes, in quibus etiam erat apud aliquos vera religio & Fides, solâ traditione non scriptâ utebantur.* Nam quod præter Iudæos alii multi ad Ecclesiam pertinerent, patet ex *Iob* & *Ejus amicis*, item ex *Augustino*, qui hoc constanter adserit, tribus locis à Bellarmino citatis, quibus tamen in medium producendis superfedere potuisset, cum id ab Evangelicis non vocetur in dubium, id autem ab Augustino non dicatur, quod Bellarminus sine tabulis iterum & testibus audacter scribit: *reliquos extra populum DEI gentes religiosos & fideles solis Traditionibus non scriptis usos fuisse*, contrario potius satis manifesto per ea, quæ Eruditi dudum ex *Iosephi* Scriptoris Judæi duobus contra Appionem libris, *Eusebii* Scriptoris Christiani Præparationibus Evangelicis, *Galatini* Scriptoris Papæi Arcanis, ut vocat, Catholicæ Veritatis, aliisque huc pertinentibus Scriptis diligenter collegerunt, hic non, ut potè prolixiora, cum fastidio Lectoris reproduenda: qui à Bellarmino ulterius jam ducitur, ex eo quoq; Traditionum necessitatem demonstrante, quod Symbolum, communi Sententia, Apostolicum non scripto, sed vivâ tantum voce fuerit traditum, docentibus id *Irenæo*, *Ruffino*, *Hieronymo*, *Ambrosio*, *Leone Magno*, *Maximo Taurinensi*, & inter eos in primis Augustino, quos tamen Testes si examinemus locis à Bellarmino citatis, id Eos non dixisse vel scripsisse, cujus rei causa tanquam Testes in medium fuere producti, manifestum erit. Cæteris omnibus omisiss, cum solo nunc Augustino nobis res est, cujus testimonium, ad quod Bellarminus digitum intendit, si evolvamus, nihil planè de orali traditione Symboli, prout hodiè extat & in communi legitur, ibi inveniemus. Agit ibi Doctor augustus de Baptismo Spadonis vel Eunuchi per Philippum peracto, deque Fidei Confessione ibi facta, in cujus formulâ per Lucam expressa nihil legitur de Spiritu Sancto, nihil de Sanctâ Ecclesiâ, nihil de remissione peccatorum, postremo de ipso Iesu Christo nihil, nisi quia DEI Filius est, non de Incarnatione, Ejus ex Virgine, de Passione, de Morte Crucis, de Sepultura, de tertiâ diei Resurrectione, de Ascensione ac sede ad dextram Patris. De hoc ita judicavit Augustinus: *Si Scriptura tacuit atq; intelligenda admisit cætera, quæ cum illo Spadone baptizando Philippus egit, atq; in eo quod ait, baptizavit eum Philippus, omnia intelligi voluit impleta, quæ licet taceantur in Scripturis gratiâ brevitas, tamen serie traditionis scimus implenda; pari modo etiam in eo, quod scriptum est, evangelizasse Philippum Spadoni Dominum, nullo modo dubitandum est, & illa in Catechismo dicta esse, quæ ad vitam moresque pertinent ejus, qui credit in Dominum IESVM.* Hæc Ille, ex quibus num Bellarminus demonstrare potuerit, Symbolum, ut hodie extat, Apostolicum non scripto, sed vivâ tantum voce traditum fuisse, ii judicent & censeant, qui facultate hâc præ aliis pollent. Cæterum, quæ Evangelicorum post accuratam circumstantiarum hic occurrentium ponderationem, de Symboli hujus Apostolici origine & autoritate sit Sententia, prolixè ab Aliis jam est traditum, ut ad specilegium vix quidquam superfit. In sequentibus, ubi Bellarminus ad probandam ulterius Traditionum necessitatem urget, *necessum esse, non solum scire, qui sint Libri Sacri vel Canonici, sed etiam in particulari istos, qui sunt in manibus, esse illos;* & dum ad illius demonstrationem ex Apostolorum & Ecclesiæ illius temporis fidelium spiritu discretivo argumentum ducitur, instantiæ loco proponit, *illos Librum Sapientiæ sacrum esse, id est, Canonicum judicasse, Augustino teste citato, Lector veritatis studiosus ad tertium & decimum Libri primi caput relegatur, ubi de hoc Augustini actum est Testimonio, cui itidem non incommodum erit, responsum ex præcedentis libri capite tertio repetere ad ea, quæ Bellarminus porro infert: Veteres uno ore testari, non aliunde nos habere, Scripturam esse Divinam, & qui Libri sint sacri, quam ex traditione non scriptâ,* post

lib. III. ad
vers. hæ-
ref. cap. 1.

conf. Soff.
de Num.
Histor.
cap. 47.
pag. 191.

vid. Dill-
herr.
Tom. II.
Disp. 9.
per tot.

de Fide &
oper. c. 9.

vid. D.
Dannh.
Christeid.
Act. I. pag.
396. seqq.

lib. I. de
Prædest.
cap. 14.

post Eusebium, Clementem Alexandrinum, Basilium, Augustino etiam pro teste in medium adducto, juxta Bellarmini allegationem scribente, *Evangelio se non crediturum, nisi Ecclesia id precipiat*, cum huic Testimonio ibi sit satis ex asse factum, hicque illud tantum ex superabundanti addatur, si quæ Augustinus de sua Conversione ad Fidem Catholicam in libris *Confessionum* pluribus cum circumstantiis ipse narrat, cum attentione debita legantur, alias longè causas inveniri, quibus ad credendum Evangelio Augustinus fuit monitus & commotus, quàm Ecclesiæ præceptum vel autoritatem, ullaq; in eâ de libris S. Scripturæ Canonicis traditiones non scriptas, quas Bellarminus opere tanto commendat.

contra Epist. Fund. cap. 5.

vid. D. Hülf. de Auxil. Grat. Disp. I. num. 5.

CAPVT QVINTVM & seqq.

DE

Veris Traditionibus.

Quas ut primùm ordine justo ex S. Literis demonstrat, inter alia ex eis testimonia Bellarminus etiam ad ea Pauli Verba provocat, quibus Theſſalonicenſes nuper ad Fidem converſos eſt hortatus, *ut teneant Traditiones, quas ſive per Sermonem, ſive per Epistolam acceperint*; ad cujus loci contra Chemnitii & Brentii exceptiones vindicationem in primis Auguſtini producit autoritatem, de Theſſalonicenſibus, ad quos ſcripſit Apoſtolus, obſervantis, *illos quidem ſciſſiſſe, quod Apoſtolus vivâ voce docuerat, nos autem id ſcire non poſſe, qui Apoſtolum non audiſſimus* indeque putat ſequi, *non omnia eſſe ſcripta, qua Apoſtolus dixit*. Atqui plus eſt in Concluſione Bellarmini, quàm in præmiſſis Auguſtini, qui id, quod Theſſalonicenſes ſcire, ſe autem & coætaneos tum neſcire putabat, de morâ & dilatione revelationis Antichriſtianæ intellexit, aliter ſine dubio ſcripturus, ſi temporii hujus revelationis fuiſſet proximior, idque, quod Paulum certis de cauſis non ita clarè exiſtimavit expreſſiſſe, ipſo eventu vidiffet manifeſtum inq; publicâ luce poſitum, cui de cætero latior terminus revelationis Antichriſtianæ non planè ignotus eſſe potuit, utpote ab ipſo Apoſtolo non ita obſcurè inſinuatus. Quod prætereâ concernit illum ſub Hieronymi nomine in Epistolâ Pauli Commentarium, ex quo contra Traditionum autoritatem proferri ſolet teſtimonium, de quo tamen Bellarminus ex Auguſtino monet, *non eſſe Hieronymi, ſed Pelagii illius hæretici, contra quem & ipſe Hieronymus & poſtmodum Auguſtinus etiam ſcripſit*; ægrius ferri non debet, cum Critici dudum obſervaverint Cenſores, eundem hunc Commentarium ſub Hieronymi nomine etiam ab aliis quibus Papæ ſcriptoribus ad luæ Fidei defenſionem, nominatim ab *Anglo-Rhemenſibus* pro Juſtificatione operum, à *Johanne Eckio* pro igne purgatorio, ab alio quodam pro Votis, ut dicuntur, Monasticis, fuiſſe citatos, quod hic prætermitti non debuit. Ad illud, quod ex eodem Auguſtino de Traditionibus Eccleſiæ univerſalis, tanquam Apoſtolicis, adeoq; omni exceptione majoribus in medium adducit Bellarminus, paulò ante ſub initium tertii capitis quarti hujus Libri facta eſt remiſſio, dataque ejus aliqua explicatio, quæ & hic ſuum habere debet locum, quamvis Bellarminus ea, quæ exindè pro liberâ Traditionum Eccleſiaſticarum obſervatione contra rigorem Papæum ex parte Evangelicorum ſolent concludi, non uno eludere & diluere conetur modo, fruſtra tamen & in vanum, cum ex ipſo Auguſtini verborum contextu adpareat, Eum non de Traditionibus Fidei, adque Articulos fundamentales cognituque ad Salutem neceſſarios pertinentibus hic agere, ſed de iis ſolùm, quæ obſervationes quasdam ceremoniales in publico DEI cultu, vel univerſales inque toto orbe Chriſtiano uſitatas, vel ſpeciales huic vel illi Eccleſiæ proprias reſpiciunt, de quibus tamen hic primariò non eſt Controverſia, utpote in quarum obſervatione, ſi de cæteris eſſet conſenſus, nullumque libertati Evangelicæ immineret periculum, non tantæ forſitan occurrerent difficultates. Sed non contentus hoc loco Bellarminus, quinque aliis ex Auguſtino teſtimoniis pro Traditionum Eccleſiaſticarum autoritate pugnat, quæ dum ſingula, uno tantum excepto, ex uno deſumta ſint ſcripto, ac unius ejusdemq; tenoris, ſufficiet, ſi præcipuum ex iis huc ponamus, quidque reſpondendum ſit, ex ipſo etiam Auguſtino, & Bellarmino quidem manu ductore, breviter ſignificemus. Ita autem Auguſtinus juxta citatum primo loco teſtimonium, contra Anabaptiſmum *Cypriani* & plerorumque in Africâ Episcoporum, ad morem Eccleſiæ Occidentalis, hæreticos & ab hæreticis baptizatos abſque Baptiſmi

II. Epist. 2.

lib. 20. de C. D. c. 19.

vid. Robert. Coci Centur. p. m. 289.

lib. II. de
Bapt. c.
Donat.
cap. 7.

iteratione recipientis provocans: *Hanc Consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa non inveniuntur in literis eorum, neq. in Conciliis posterorum; & tamen quia custodiuntur per universam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.* Supra jam memini me ad similem & parallelum huic locum observasse, Augustinum non loqui de aliquo Fidei articulo & re credendâ, sed de Consuetudine, ut Ipse vocat, Ecclesiasticâ, de quâ in proximè antecedentibus verbis Donatistas monuit: *Nolite nobis auctoritatem objicere Cypriani ad Baptismi repetitionem, sed tenete nobiscum Cypriani exemplum ad unitatis conservationem.* Nondum enim erat diligenter illa Baptismi Quæstio pertractata, sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia, videlicet Occidentalis, in ipsis quoq. Schismaticis & hæreticis corrigere quod prævum est, non iterare quod datum est; sanare quod vulneratum est, non curare quod sanum est. Nimirum variæ Cypriani & post Augustini tempore circa hæreticorum baptismationem vel rebaptizationem occurrebant circumstantiæ, quas Apostolorum temporibus occurrisse non legimus, imò ipsa Quæstio de eâ tum non venit in Controversiam. De cætero ipsam Baptismi unitatem, id est, vel ipsos hæreticos, vel ab hæreticis baptizatos non iteratò baptizandos esse, agnovit Augustinus non ex traditionibus non scriptis, sed ex documentis Evangelicis. Hinc ubi rem hanc ex professo tractare adgressus est, de metho

lib. I. ibid.
cap. 7.

tractandi sequentia præmonuit: *Ne videar humanis id agere argumentis, quoniam Quæstionis hujus obscuritas prioribus Ecclesia temporibus, ante schisma Donati, magnos Viros & magnâ Charitate præditos Patres-Episcopos ita inter se compulsi Pace salvâ disceptare, arg. fluctuare, ut diu Conciliorum in suis quibuscumq. regionibus diversa nutaverint Statuta, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur; ex Evangelio certa profero documenta, quibus Domino adjuvante demonstro, quam rectè placuerit, & verè secundum DEUM, ut hoc in quoquam Schismatico vel hæretico Ecclesiastica curaret Medicina, in quo vulnere separabatur, istud autem, quod sanum maneret, agnitum potius adprobaretur, quam improbatum vulneraretur.* Satis perpicua sunt hæc Augustini Verba, eoque magis, si ea ponderentur ex Evangelio Documenta, quibus suam firmare studuit contra Donatistas Sententiam, sepositis Traditionibus non scriptis, quibus non attentis in hac Controversiâ alibi etiam ad Stateram & Auctoritatem Divinam, id est, Domini in Evangelio Sententiam, aliq. Scripturarum Documenta provocavit, locis ab ipso Bellarmino citatis, inter alia quidem faciens mentionem traditionis Apostolicæ, sed ejus, quæ in Scriptis Apostoli Epistolis extaret, contra quæ quidquid Bellarminus excipere conatus est, ex adductis facile refelli potest, in modò præmonita diligenter attendantur, ac Controversiæ status semper ante oculos vertetur. De plenario, cujus itidem meminit Augustinus, Concilio, quale illud fuerit, & quodnam debeat intelligi, infra agetur, ubi Bellarminum loco commodiori suam videbimus exponere sententiam, Examini debito subjiciendam. Jam satis est, Augustinum, etsi hujus Controversiæ decisionem à plenario totius orbis Concilio, omnibus remotis dubitationibus, post nutantia & sibi invicem contraria Synodorum Provincialium Decreta, sciverit confirmatam, àque Orientalibus etiam Ecclesiis receptam, non tamen eâ tanquam argumento quodam humano contra Donatistas hæreticos niti & pugnare in præsens voluisse, sed ad Evangelica refugium sumsisse Documenta, utpotè auctoritatis multò majoris, & in quibus certior esset spes Victoriæ, ea etiam non uno in loco refellens argumenta, quæ ipsi Donatistæ, Cypriani auctoritate & methodo abutentes, ex Sacris utriusque Testamenti Literis ad suam opinionem firmandam adduxerunt. Malè de cætero facit Bellarminus, dum ad ultimum ex Augustino contra Traditiones pro S. Literarum auctoritate testimonium, quo Apostolica Traditio scripta exhibetur, responderet: *Augustinum ibi non suam probare ex Scripturis sententiam, sed referre, quâ contrariam adversarij è Scripturâ probare conati fuerint; cum ex inspectione aliud longè sit comperit, Augustino de Cypriani methodo hæc observante: Quod nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam Traditionem, & inde canalem in nostra dirigamus tempora, optimum est & sine dubitatione faciendum.* Traditum ergò nobis est, sicut Ipse commemorat, ab Apostolis, quod sit unus DEUS, & unus Christus, & una spes, & una Fides, & una Ecclesia, & unum Baptisma. Malè etiam, dum in recensione aliorum quatuor pro Traditionum auctoritate testimoniorum de eodem Cypriano cenfet, malè Eum in defensione opinionis suæ à Traditione ad Scripturam provocasse, ut antea eas agnovit, addens, Eum hunc errorem de hæreticorum anabaptismo ante Mortem correxisse, Augustino id adfirmante, qui tamen expressè loco per Bellarminum citato id nullibi adfirmat, sed non improbabilibus

bilibus tantum nititur conjecturis, scribens: *Non incongruenter de tali viro existimandum est, quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui errore hoc nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt; quanquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendunt, sed sub Ejus nomine a presumtoribus atq. mendacibus fuisse confictum.* Et post aliqua: *Nos tamen duas ob res non negamus, illud sensisse Cyprianum, quod & stylus Ejus habet propriam quandam faciem, quâ possit agnosci, & quod ibi magis contra vos, Donatistas, nostra causa in victor monstratur, vestra separationis presumptio (videlicet, ne macularemini peccatis alienis) totâ facilitate subvertitur, cum adparet in literis Cypriani, communicata esse cum peccatoribus Sacramenta, cum admissi sunt in Ecclesiam, qui secundum vestram, & sicut vultis illius sententiam, Baptismum non habebant, & tamen Ecclesiam non periisse, sed in sui generis dignitate per totum orbem sparsa Dominica mansisse frumenta.* Et iterum: *Cyprianus aut non sensit omnino, quod Eum sensisse recitatis; aut hoc postea correxit in regulâ Veritatis, aut hunc quasi nevum candidissimi pectoris sui cooperuit ubere charitatis, dum unitatem Ecclesia toto orbe crescentis & copiosissimè defendit, & perseverantissimè tenuit vinculum Pacis.* Quæ omnia nihil certò adfirmant, quasi Augustinus existimaverit, Cyprianum correxisse errorem suum ante mortem, cum dubitanter, & ut plurimum juxta modernorum Moralistarum loquendi & scribendi formulam, probabiliter eâ de re iudicârit Augustinus, nullâ auctoritate indubiâ nixus. Malè præterea ibidem Bellarminus, dum Donatistas malè etiam in eo fecisse putat, quod *Scripturas semper urgebant, Augustino eis è contrario Traditiones & Ecclesiæ consuetudinem objiciente;* cum si iterum, ad citatum à Bellarmino locum deveniamus, omnia inveniamus alia, & adlegationi Bellarminianæ in totum contraria, quod ut ostendatur, ipse iterum Augustinus se præsentem sistat, qui hunc in modum ibi: *Quapropter cum dicatur hereticis, Iustitia vobis deest, quam sine Charitate ac Vinculo Pacis habere nullus potest, cumque & ipsi fateantur, multos Baptismum habere & Iustitiam non habere, & si non fateantur, eos convincat Scriptura Divina, miror, quomodo putent, cum eos non suum habentes, sed Christi Baptismum, iterum nolumus baptizare, ita nos agere, ac si eis jam nihil deesse judicemus, & quia Baptismus eis in Catholicâ non datur, quem habere inveniuntur, nihil se illic accipere arbitrantur, ubi hoc accipiunt, sine quo illud, quod habent, eis ad perniciem valeat, non ad salutem. Quod si nolunt intelligere, sufficit nobis, quod eam tenemus Ecclesiam, quæ manifestissimis Sanctarum & Canonicarum Scripturarum testimoniis demonstratur.* Et ibidem post plura: *Ecce Ecclesia tot manifestissimis Sanctarum Scripturarum testimoniis commendata & expressa, prædicta & demonstrata!* Et iterum: *Doce, Scripturas Canonicas aperte dixisse, baptizandum esse in Ecclesiâ Catholicâ, qui apud hæreticos in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti fuerit baptizatus. Quod si hoc docere non potes, illud doce, huic communioni tuæ, id est, parti Donati, ubi hoc didicisti, apertum aliquod & manifestum à Scripturis Canonicis perhiberi testimonium, & fatebor, ad te esse transeundum, nec aliter suscipiendos esse hæreticos, quam sicut suscipit Ecclesia, in quâ es, quia tali testimonio declarata est.* Alia & plura ibidem his non dissimilia lubens transeo, cum ex his satis constet superque, Bellarminum aut planè non, aut nimis oscitanter & alienis forsitan oculis, vel aliis etiam cogitationibus distractum hæc Augustini Verba legisse, aut malitiosissimè, quod credere tamen difficilius est, rem hanc non planè nullius momenti tractasse, Augustino nunquam ibi ad Traditiones, semper autem ad Scripturam Divinam, manifestissimâq. Ejusdem testimonia provocante. Malè porro idem Bellarminus Arianos in eo tanquam hæreticos accusat, quod *nihil quidquam præter Scripturam admiserint, præter Hilarium Augustino iterum in testimonium citato, ut potè apud quem hæc Maximini, Disputatoris Ariani, legantur Verba: Si quid de Divinis*

de Unit.
Ecclef.
cap. 19.

lib. I. contra
Maxi-
mini. a
princ.

lib. I. de
Conf. Ev-
ang. c. 7.

rima docuisse, nihil tamen scriptis, Augustino teste confirmat; quod testimonium innocuum esse Evangelicis, inde præprimis patet, quod ab Augustino non eum in finem fuerit prolatum, quod breviter ostendendum est. Scripsit Augustinus loco per Bellarminum citato contra eos, qui Evangelistarum Scripta idem recipere detrectabant, quia ipse Christus de se & Doctrinâ à se prædicatâ nihil planè literis mandaverit, quos per sequentem instantiam ad meliorem ducere mentem est conatus: *Cum querunt, quare ipse non scripserit, videntur parati fuisse, hoc de illo credere, quod ipse de se scripsisset, non quod alii de illo pro arbitrio suo prædicassent; à quibus quero, cur de quibusdam nobilissimis Philosophis suis hoc crediderunt, quod de illis eorum discipuli memoria reliquerunt, cum ipsi de se nihil scripsissent. Nam Pythagoras, quo in illâ Virtute contemplativa nihil tunc habuit Græcia clarius, non tantum de se, sed nec de ullâ re aliquid scripsisse perhibetur. Socrates autem, quem rursus in actiâ, qua mores informantur, omnibus prætulerunt, ita ut testimonio quoque DEI sui Apollinis omnium Sapientissimum pronuntiatum esse non taceant, Æsopi fabulas pauculis versibus est prosecutus, verba & numeros suos adhibens rebus alterius, usq. ad eò nihil scribere voluit, ut hoc se coactum imperio Dæmonis sui fecisse dixerit, sicut nobilissimus Discipulorum ejus Plato commemorat.* Colligat jam Bellarminus aut alius quis loco ejus, & concludat ex hoc Augustini testimonio pro Traditionibus in Ecclesiâ non scriptis, & abfurditatis summæ crimen non effugiet.

CAPUT NONUM & seqq.

DE

Regulis ad Verarum Traditionum Cognitionem.

Epist. 118.

NON unius-modi & generis eæ sunt, quas Bellarminus in medium profert, nec de omnibus agendum nobis est ex Instituti ratione, sed iis tantum, quæ Augustini auctoritate nituntur, & paucissimis quidem, cum pleraque hic observanda supra jam habuerint locum. Ita cum ad regulam secundam citat Augustinum, scribentem, *insolentissime esse insanis, existimare, non rectè fieri, quod ab universâ fiat Ecclesiâ*, non semel hæc tunc monitum est, & quidem paulò ante ad tertium libri hujus quarti caput, Augustinum in eo Evangelicis planè non contrarium esse, insuperque longâ demonstratione opus esse, ut ostendatur, illas Traditiones, quas Curia Romanensis sub Elogio Verbi non scripti modis omnibus orbi Catholico fatagit obrudere, unquam ab universâ observatas fuisse Ecclesiâ, Apostolicæque origini adscribendas esse. Id quamdiu non præstat, quodve ut doceatur omnino est impossibile, iterum non ægrius ferri debet, si Evangelici ab hoc Traditionum non Apostolicarum jugo immunes se præservare student, in possessione libertatis per Christi meritum acquisitæ immoti persistentes. Quod in specie ex Augustino de parvulorum Baptismo ex consuetudine Matris Ecclesiæ, & traditione Apostolicâ urget Bellarminus, suo docebitur loco, ubi in Sede propriâ de hæc Quæstione agetur, hanc consuetudinem Ecclesiæ expresso Christi mandato inque literas relato non caruisse, ac traditionem Apostolicam non oralem modò, sed & pennalem, ut ita dicam, vel scribam, fuisse. De Baptismo hæreticorum, quia in proximè antecedentibus ostentum est, Augustinum contra eum non præcipuè ex Apostolica traditione non scriptâ, sed ex Evangelicis Documentis in Scripturam relatis disputasse, hic quod addatur nihil superest, præprimis cum idem argumentum in sequentibus non semel recurrat, ejusdemque mentio sit faciendâ. Ad tertiam pro agnoscendis Traditionibus veris regulam ut deveniamus, eam Bellarminus ex Augustino hunc in modum proponit: *Id quod in Ecclesiâ universâ & omnibus retrò temporibus servatum est, merito ab Apostolis creditur institutum, etiamsi illud tale sit, ut potuerit ab Ecclesiâ institui.* Hanc regulam etsi suo modo intellectam admittere non ita difficulter possimus, hoc tamen moneri debet, eam his & totidem verbis, eodemque per omnia sensu apud Augustinum loco per Bellarminum citato non legi, sed omittis posterioribus verbis hanc ibi sententiam extare: *Quod universâ tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissime creditur.* Quod Augustini Doctoris testimonium regulare si, prout jacet, Evangelici admittant, quod supra monitum est, non video, quid auctoritati Scripturæ Traditionibus quoad Fidei articulos oppositæ noceat, quin potius grande onus imponit Doctoribus Papæis, ut de jactatis à se Traditionibus faciant manifestum id, quod ad agnoscendas Traditiones Apostolicas quam-maximè ab Augustino requiritur. Exemplum de *Jejunio Quadragesimali*, quod tanquam Traditionem Apostolicam

lib. 4. con-
tra Donat.
cap. 14.

cam àque univèrsâ Ecclesiâ receptam Bellarminus ad hujus regulæ demonstrationem producit, inferius loco & sede propriâ sustinebit Examen, ubi inprimis Augustini de eo sententia uberius explicabitur.

Restant nunc Solutiones objectionum, & primò quidem earum, quæ ex Scripturis contra objectam Traditionum non scriptarum in rebus Fidei auctoritatem solent adhiberi, in primâ serie earum occurrente gravissimo Pauli oraculo, ex auctoritate Apostolicâ sequentem in modum scribentis: *Licet nos, aut Angelus de Cælo evangelizet vobis* Galat. 1. præter, quàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Addit Bellarminus, Chemnitium notare, non esse dictum contra, sed præter; & ne dicatur, loqui Paulum de Verbo tam scripto, quàm non scripto vel ore tenus tradito, adducere Augustinum hæc Pauli verba sic exponentem: *Si quis sive de Christo, sive de ejus Ecclesiâ, sive de quâcumq; aliâ re, qua pertinet ad Fidem Vitamq; nostram, non dicam, si nos, sed quod Paulus adjecit, si Angelus de Cælo vobis annuntiaverit præter quàm quod in Scripturis Legalibus & Evangelicis accepistis, anathema sit, & similia habere Basilium, Doctorem æquæ auctoritatis maximæ.* Quid adhæc Bellarminus? Augustinum & Basilium non exponere ex professo hunc locum, sed probare ex eodem, non licere quidquam adserere Scripturis contrarium. Atqui expressè non contra, sed præter post Paulum Augustinus scripsit, quod hæctenus satis clarum est. Instat quidem Bellarminus, per illud præter Apostolum intelligere contra, & proinde non prohibere nova Dogmata & Præcepta, modo non sint contraria jam traditis; sed prohibere Præcepta & Dogmata contraria & aliena. Patere id existimat inter alia ex Patrum Expositionibus, nominatim Augustini, qui exponat contra, citatis duobus locis, quæ omninò sunt inspicienda, ut vel Veritas vel falsitas pateat citationis. Prior ita habet: *Habemus Apostoli vocem, qui in Spiritu Sancto fidelibus dicebat: Si quis vobis evangelizaverit præter, quàm quod accepistis, anathema sit.* Alter verò hunc in modum: *Admonitio Beatissimi Apostoli de vestris cordibus non recedat: Si quis vobis evangelizaverit præter, quàm quod accepistis, anathema sit. Non ait plus, quàm accepistis, sed præter, quàm quod accepistis. Nam si aliud diceret, sibi ipsi præjudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret, quæ illorum Fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat, addit; non, quod inerat, tollit. Qui autem prætergerit regulam Fidei, non accedit in viâ, sed recedit de viâ.* Tertium quoq; Augustini locum intermiscet Bellarminus huic Tractationi, qui in gratiam Traditionum ita legitur: *Quamvis certum de Scripturis non proferatur exemplum, tamen eorundem Scripturarum à nobis tenetur veritas, cum id facimus, quod univèrsæ placet Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas.* Ut ad singula aliquid loco responsi dicatur, in genere ad instantiam Bellarmini præmonendum est, dici quidem, per Apostolicum præter intelligi debere contra, sed, ut de aliis jam demonstrationibus ut potè huc non pertinentibus nihil dicam, ex citatis Augustini testimoniis id minime probari; quamvis, si Augustinus illud præter per contra explicasset, Bellarminus tamen nondum obtineret, voculam hanc præter non in suo etiam peculiari sensu ex Apostoli instituto simul intelligi posse & debere, cum particula hæc generalior sit, nosq; Evangelici non negemus, sæpè eam quoq; specialiorem admittere sensum. Et quia ad Linguae, in quâ Paulus scripsit, genium omninò respiciendum est, per placet, quod ex Chrysostomo, quem Theophylactus & Oecumenius pressò sequuntur pede, Cornelius à Lapide ad hoc Apostoli oraculum notavit: *Dices, cur Apostolus non dicit contrarium, sed præterquam? Respondet Chrysostomus, ut ostendat, anathema esse eum, qui vel indirectè minimum Evangelii dogma labefactat, quia judaizantes, contra quos hic agit propriè, præter Evangelium introducebant Iudaismum, Iudaica sacra & Sacramenta, quæ tamen hoc ipso erant contra Evangelium & novam Christi legem.* Eadem per omnia mens est Augustini in adductis ex Eo testimoniis, in quorum nullo particula præter expressè per contra explicatur. Sit autem ita, quod Bellarminus ad Augustini testimonium à Chemnitio citatum excipit, *Eum ibi non ex professo hunc exponere locum;* Satis est, adplicationem scopo Apostoli non esse contrariam, quin potius optimè ad Instituti rationem quadrare. Cætera duo loca, ad quæ Bellarminus provocat, contra Bellarminum tam expressè voculam, præter retinuerunt, ut mirum sit, Eum non erubuisse, talia pro se in medium adducere, tam manifestè sibi contraria. Tertium, quem huic interposuit Tractationi, de anabaptismo hæreticorum agere, hucq; impertinenter trahi, supra jam aliquoties ex occasione dictum est. Manet, Apostolum, & Ejus exemplo Augustinum, Traditiones non scriptas præter Verbum DEI mandato scriptum fidelium cœtui obrutulas anathemati subjecisse, eoque ipso ab hoc onere gravissimo Evangelicos liberasse.

Succe-

cap. 20.

Tract. 49.
in Joh.lib. 1. de
Conf. Ev.
ang. c. ult.

Succedit jam series secunda Scripturæ contra Traditiones testimoniorum, in quâ primum occupat locum Evangelistæ Johannis de scopo Scriptionis historica vel narrationis actorum Christi locus, ita eam obfignantis: *Multa quidem & alia fecit Iesus signa, quæ non sunt scripta in hoc libro; hæc autem scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est Filius DEI, & ut credentes vitam habeatis in nomine Ejus.* Addit Bellarminus, confirmare Chemnitium hujus oraculi contra Traditiones sensum duobus Augustini testimoniis, quorum prius tale est: *Sanctus Evangelista testatur, multa Dominum Christum & dixisse & fecisse, quæ scripta non sunt; electa sunt autem, quæ scriberentur, quæ Saluti credentium sufficere videbantur.* Alterum verò: *Quidquid Christus de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum Apostolis tanquam suis manibus imperavit.* Utrumque jam supra etiam legitur, quæ tamen hic reponenda fuerunt, ut videatur, num Bellarminus aliquid ea inter melius excogitaverit, quod jactatæ Traditionum authoritati posset inservire. Quod ipsum attinet Johannis oraculum, in ejus vindicatione prolixus non ero, cum id jam non agatur; videndum modò est, an Augustinus rem acu tetigerit, sensum Evangelistæ adsecutus, & an Chemnitius ritè testimonia hæc Traditionibus objecerit. Et quia præter Augustinum ad Cyrilli quoq; consensum Chemnitius in hujus Oraculi adductione provocavit, hinc Bellarminus utriq; conatur respondere, nimirum, *illos Patres de solis Christi dictis & factis loqui, ac propterea dicere eos voluisse, scripta esse sufficienter non omnia absolute, sed omnia dicta & facta Christi; præter quæ dicta & facta adhuc multa alia sint necessaria, alioquin omnes historiæ & documenta Veteris Testamenti, & ipsa Apostolorum acta, & Epistole Pauli, Petri, Iohannis, Jacobi & Iuda supervacanea essent. Adde, quod sine dubio Patres illi ex dictis & factis Christi non intelligunt esse scripta sufficienter omnia absolute necessaria, sed esse scripta sufficienter ea, quæ Apostoli scribenda esse putaverunt.* Cum enim quedam essent scribenda, quedam sine scripto tradenda, ac præcipuè Interpretatio atq; intelligentia Scripturarum; in libris Sacris continentur sufficienter omnia, quæ scriptis erant mandanda, sive ut Augustinus loquitur, quæ Christus legi voluit, alia enim non legi in Divinis literis, sed ab Ecclesiâ accipi voluit, quæ tamen suo etiam modo in Evangelio continentur, non quidem in particulari, sed in universali, quia Evangelium monet, ut de rebus dubiis Ecclesiâ consulamus. Hæc ibi satis prolixè, & adhuc plura, pro more hæctenus observato mala bonis miscens, & iis, quæ utrobique sunt extra dubium, talia, de quibus dici solet, quod sint postulata & principiorum petitiones, & hinc suis opus habent demonstrationibus. In hunc venit census, quod audacter scribit: *Christum aliqua in Divinis literis legi, aliqua verò ab Ecclesiâ accipi voluisse, in specie, Interpretationem atq; intelligentiam Scripturarum.* Quamvis enim Ecclesiâ & in tradendis & in explicandis Scripturis Ministerium non derogent Evangelici, aliquas tamen Ei commissas esse à Christo traditiones non scriptas ad Fidem necessarias, ab expressis in Bibliorum Codice diversas, hæctenus demonstratione caret. Alia autem ratio est eorum, quæ extra Johannis Evangelium in utroque Testamento extant Scripta. Posset quidem ex illo tantum homo Christianus sufficienter ad Salutem instrui, etiam si nihil amplius Scriptorum extaret. Quia verò visum est DEO S. Scripturæ Authori, Scriptis pluribus parallelis fidem æternæ Beatitudinis Candidatorum fulcire, grati id omninò acceptamus, præprimis cum Scripta V. T. Evangelium Johannis antecedentia in Ipso per crebras Vaticiniorum adlegationes accipiant confirmationem, sequentia autem non nisi uberiores exhibeant eorum, quæ à Christo dicta sunt & facta, illustrationem, jucundissimaque ubivis adpareat harmonia, qualis in collatione Traditionum non Scriptarum quammaximè desideratur. Egregium præterea hoc Johannis oraculum sui Evangelii obfignativum ex mente Augustini præbet pro S. Scripturæ omnimodâ perfectione contra Traditiones non scriptas testimonium. Si enim ea, non quæ Apostoli putaverunt, ut Bellarminus perperam scribit, sed quæ juxta Augustini stylum *Christus de suis dictis & factis nos legere voluit, & scribenda Apostolis tanquam suis manibus imperavit,* ita sunt sufficientia, ut credentes, quod Iesus est Filius Dei, vitam habeant in nomine Ejus; quanto magis erit sufficiens totus Bibliorum Codex, cujus pars est Evangelium Johannis, in eum videlicet finem scriptus, ut quæ Johannes in Evangelio habet de Christi factis & dictis, in gratiam verè fidelium utriusq; Testamenti uberius illustrarentur & confirmarentur. De cætero insigniter Augustini Sententiam circa hoc Evangelistæ oraculum exprimunt, quæ *Jacobus Faber Stapulensis* ad illud contra Traditiones non scriptas observavit, scribens: *Signa, quæ dicta sunt, fecit Iesus in conspectu Discipulorum suorum, insuper & multa alia, quæ non sunt in hoc Evangelio, id est, in iis hujus Evangelii, quæ præcesserunt, aut iniis*
qua

qua sequuntur, quorum nonnulla ab aliis etiam Evangelistis memoria sunt prodita. Hac autem, qua scripta sunt, neque propter Apostolos, neque propter eos, qui tunc erant & Apostolos audiebant, isti enim ex auditu vocis credebant, id est, preparabantur ad credendum, id perficiente in auditu interno Spiritu sancto; sed propter posteros & nos ipsos, ut credamus, ut sicut illi per vocem sic & nos per Scripturam prepareremur, ut Spiritus Sanctus in nobis secreta internam operatione perficiat fidem. Digna etiam sunt notatu, quae ad posteriorem Johannis Evangelistae clausulam Jansenius Gandavensis scripsit: Johannes tali suum conclusit Evangelium sententia, qua non sui tantum Evangelii, sed & omnium aliorum trium, post quos scripsit, conveniens & aptus est finis. Et iterum post aliqua: Scripsit post alios tres Evangelistas Johannes, & ea ferè scripsit, quae alii praetermiserunt. Quare ne vel quis existimaret, eum omnia supplevisse, vel quis post ipsum tentaret reliqua omnia supplere, oportune hanc subjecit concludendo sententiam. Scripsit autem ea maxime ex multis Evangelistae, quae ad religionem ac fidem & mores utiliora erant magisque necessaria, quibus qui non credit, neque pluribus fidem habiturus esset, qui verò credit, alia non sunt necessaria: quae ultima Verba tam clarè necessitatem Traditionum non Scripturarum excludunt, ut non potuerint clarius vel expressius.

Has ut porrò tueatur Bellarminus, omnesque solvat objectiones, quae contra earum auctoritatem ab Evangelicis solent profertur, à Testimoniis Scripturae ad Examen Patrum progreditur, in quo ante, quam ad loca Augustini contra Traditiones citari solita perveniat, circa Cypriani Sententiam pro viribus annihilandam Augustini utitur auctoritate. Provocaverat S. Martyr in haereticorum anabaptismo, quem cum non paucis Africae Episcopis argumentis solutu non ita facilibus necessarium statuerat, contra quorumvis objectiones defendendo ad Dominicam & Evangelicam auctoritatem, adque Apostolorum ^{Epist. ad Pomp.} mandata & Epistolas, immotè ac constanter in eo persistens, ea esse faciendae, qua scripta sunt. Bellarminus hanc Cypriani provocationem tali effugio eludere se posse existimavit, si dicat, Cyprianum haec scripsisse, cum errorem suum tueri vellet; & ideo non mirum, si more errantium tunc ratiocinaretur. Quare Augustinum merito hanc Epistolam ^{lib. V. contra Donat. cap. 23.} refellere. De methodo disputandi, quae usus est Cyprianus, ut aliquid hic moneam, opus non est. Id saltem moneo, Augustinum loco per Bellarminum citato non agere contra hanc Cypriani methodum disputandi, sed contra Ejus Sententiam, & quidem ita, ut non tam ad traditiones Ecclesiasticas, quam & potius quidem ad ipsam S. Scripturam recurrat, expressè scribens, contra mandatum Dei esse, quod venientes ab haereticis, si jam illic Baptismum Christi acceperunt, baptizantur, quia Scripturarum sacrarum testimonio non solum ostenditur, sed planè ostenditur, multos PseudoChristianos, quamvis non habeant eandem cum sanctis charitatem, sine qua nihil profunt, quaecunque sancta habere potuerint, Baptismum tamen communem habere cum sanctis. Sed hæc de re sepius ante jam, & in posterum non semel. Ad ipsa accedamus Augustini testimonia, quae contra Traditionum auctoritatem Evangelici urgere solent, & ad quae Bellarminus respondere est conatus. Adscribamus ea eo ordine, quo Bellarminus exhibet, cum subjunctâ Ejus responsione & brevi Examine. Et si enim pleaque vel jam leguntur in antecedentibus, vel in subsequenteribus iteratò recurrent, ne tamen quid subterfugere videamur, quod ad rem facit, omninò & hic aliquem desiderant locum. Primum hoc est: In his, quae apertè posita sunt in Scripturis, illa ^{lib. II. de Doctr. christ. cap. 9.} inveniuntur omnia, quae continent fidem moresque vivendi. Secundum: Si quis sive de Christo, sive de ejus Ecclesia, sive de quacunque aliâ re, qua pertinet ad vitam ^{lib. III. contra lit. Peil. c. 6.} fidem nostram, non dicam, si nos, sed quod Paulus adjecit, si Angelus de Cælo vobis annuntiaverit præter, quam quod in Scripturis Legalibus & Evangelicis accepistis, anathema sit. Tertium non excerpit Bellarminus, aliqua tamen loca citavit, è quorum numero primus hæc Verba exhibet satis clara: Civitas Dei credit Scripturis Sa- ^{lib. 19. de C. D. cap. 18.} cris & veteribus & novis, quas adpellamus Canonicas, undè Fides ipsa est concepta, ex qua Iustus vivit, per quam sine dubitatione ambulamus, quamdiu peregrinamur à Domino. Alia huic parallela brevitatibus causâ omittimus, citatione per Bellarminum factâ contenti. Quartum sequitur: Quid amplius te doceam, quam id, quod apud Apo- ^{de Bono Viduit. cap. 1.} stolum legimus; Sancta enim Scriptura nostra Doctrina regulam figit, ne audeamus sapere plus, quam oportet. Non sit ergo aliud mihi te docere, nisi verba tibi Doctoris exponere. Quintum est: Nec Ego Nicænum, nec tu debes Ariminense, tanquam præjudicaturus, ^{lib. III. contra Maxim. cap. 14.} proferre Concilium, nec Ego hujus, nec tu illius auctoritate detineris. Scripturarum auctoritatibus, non quorumcumque propriis, sed communibus utrisque, res cum re ^{causa}

lib. II. de
peccat.
merit. &
remiss.
cap. 36.
de catech.
rudibus,
cap. 3. & 6.

causa cum causâ, ratio cum ratione concertet. Adduntur itidem loca duo parallela ibidem legenda. Sextum succedit: *Vbi de re obscurissimâ disputatur, non adjuvantibus Divinarum Scripturarum certis clarisq; Documentis, cobibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando.* Septimum tandem & ultimum est, quo Augustinum docere refert Bellarminus, proponendam Catechumenis brevem Summam *Doctrinam ex Scripturis, quam cum illi credere se dicant & observare velle promittant, baptizandi sint.* Et si autem satis manifesta videri possint hæc Augustini contra Traditiones non scriptas testimonia, omnibus tamen modis ea conatus est obfuscare Bellarminus, ad quavis aliquid reponens, non ejus tamen roboris, ut Veritas Scripturæ, tanquam perfectissima Fidei & Controversiarum regulæ, aliquod inde pati cogatur detrimentum.

Ad primum dicit, loqui Augustinum de illis Dogmatibus, que omnibus necessaria sunt simpliciter, qualia sunt, que habentur in Symbolo Apostolorum & in Decalogo. Hanc responsum Bellarmini si admittant Evangelici, ut sine præjudicio possunt admittere, non video, quid inde pro Traditionum necessitate subsumi possit aut concludi. Quin neq; Augustinus nobis est contrarius, verbis ex eo per Bellarminum loco citatis, unde Testimonium contra traditiones ordine sextum modò habuimus, ubi augustus Doctor ita: *Credo, quod etiam hinc Divinorum Eloquentiarum clarissima auctoritas esset, si homo illud sine dispendio promissa salutis ignorare non posset, agens, ut ex inspectione patet, de Animæ hominis origine & peccati originalis propagatione.* Aliàs cum Bellarminus addit, præter ea, nimirum, quæ necessaria sunt omnibus simpliciter, multa esse alia, que sola habeantur in traditione, provocans iterùm ad Augustini auctoritatem, si de Ceremoniis & consuetudinibus Ecclesiasticis velit intellectum, Evangelicos sibi & Augustino planè non habet contrarios. Ad secundum reponit, Augustinianum vel potius Apostolicum præterquam significare contraquam, idque à se supra ex Augustino esse demonstratum, Sed Augustino vim fieri, loco eodem est ostensum. Ad tertium dicit, nihil prorsus in eo & parallelis esse contra Traditiones, solum id ibi dicere Augustinum, ex Scripturis Dogmata esse probanda, quando habentur Scripturæ testimonia, & credendum esse Scripturæ, nihilque dicendum contra Scripturas, que & similia sint verissima; sed frustra adferri contra traditiones, vel pro Scripturæ sufficientiâ, cum nullo verbo tale aliquid Augustinus indicaverit. Verùm præterquam quod hæc conditionalis Augustino adstringatur, Dogmata ex Scripturis esse probanda, quando habeantur Scripturæ testimonia, cum absolute & sine ullâ restrictione loquatur augustus Doctor; non frustra adducitur hoc Augustini testimonium & ei similia ad probandam Scripturæ contra traditiones non scriptas sufficientiam, & auctoritatem normativam, cum hujus expressam, illarum verò nullam planè fecerit mentionem, ipso hoc silentio eas ab hujus officii statu removens & damnans. Ad quartum monet, loqui Augustinum non de omni Dogmate, sed solum de professione Viduitatis, quod quale bonum sit, satis exposuerit Apostolus, & ideo dicere Augustinum, satis esse sibi, si exponat Apostoli verba; quod autem generaliter Augustinus ponat, Scripturam nostræ Doctrinæ Regulam figere, ne audeamus sapere plus, quam oportet, contra illos esse dictum, qui ex proprio iudicio novas doctrinas fingunt, que Scripturis consonæ non sunt. Prius responsi hujus membrum facile concedimus ac ultrò largimur. Quia verò, ut Bellarminus fateri necessum habuit, generalem immiscuit Augustinus regulam de officio S. Scripturæ normativo, non inique ferendum est, si Evangelici ad eam in hæc Controversiâ provocent. Quoad posterius membrum itidem non difficiles sumus, quin potius quam maximè urgemus, monitum hoc Augustini observandum esse contra eos omnes, qui ex proprio sive solo, sive per alios ad probato indicio novas & Scripturis non consonas, eoque ipso dissonas fingunt doctrinas. Ad quintum sequentia notat: *Augustinum ibi quidem videri aliquid dicere contra Concilia, sed non contra Traditiones; sed nec contra eorum auctoritatem aliquid dicere.* Certum enim esse, Augustinum non voluisse removeri Concilia ab his disputationibus & solas recipi Scripturas, quod non crederet, maximam esse legitimorum Conciliorum auctoritatem, sed duplici de causâ, primò, ut expediriis ageret. Si enim voluisset ex Concilio argumentum sumere, debuisset prius probare, Concilia esse recipienda, quod minus longum erat, & hanc rationem præcipuè locum habuisse contra Arianos, qui Concilium Nicanum nullo admittebant modo. Secundò, quia in illis Questionibus, que tunc erant, extabant clarissima in Scripturis testimonia, que sine dubio anteponebantur omnibus Conciliorum testimoniis, & hanc rationem præcipuè locum habere contra Donatistas in Questione de Ecclesia, alioquin eundem Augustinum sæpe Concilia & Traditiones urgere, imò etiam responsa Pontificum & Impe-

1. Cor. 7.

Imperatorum. Multa adhuc dici possent & fortè deberent, nisi pleraque eò essent reservanda, ubi de Conciliorum autoritate ex eodem Augustini testimonio uberius & ex professo tractandi locus erit. Nunc paucis tantùm & brevissimè videamus, quid Bellarmini responsum vel veri vel falsi habeat. Illud est indubiũ, quod Augustinus contra autoritatem Conciliorum, imprimis Nicæni, scripsit, simul etiam contra autoritatem Traditionum valere, utpotè quæ ut plurimum decretis Conciliorum nituntur. Causa duplex, quæ à Bellarmino adlegatur, cur Augustinus ab his disputationibus removerit Conciliorum & sic quoq; Traditionum non scriptarum autoritatem, pro nobis, non contra nos est. Si enim expeditius agere contra adversarium potuit Augustinus ex solâ Scripturâ remotis Conciliorum decretis, cur non hæc expeditior disputandi methodus Evangelicis quoq; sit libera, præprimis cum circa Conciliorum autoritatem hodiernum, non de nobis Evangelicis dicam, inter ipsos Conciliorum laudatores non una sit nec ita facilis controversia, necdum quidquam certi inter ipsos constat, aliis pro Concilii solius sine Papâ, secundis pro Papæ solius sine Concilio, tertiis pro utriusque conjunctim autoritate stantibus, quod infra pluribus in Sede propriâ indicabitur. Ea præter, si in illis Quæstionibus, in quarum ventilatione clarissima adhiberi possunt Scripturarum testimonia, eaque sine dubio omnibus Conciliorum testimoniis anteponenda sunt, Augustinus licitè ea contra suos usurpavit adversarios; non video, quâ ratione idem hodiè Evangelicis prohibitum esse debeat, in talium Controversiarum tractatione occupatis, quæ tam facilè aperitissimis etiam è sacro Codice oraculis dirimi possunt, quam facilè antehac Augustinus Donatistas repressit, qui augustus Doctor si aliàs hinc inde ad Conciliorum Decreta & Traditiones Ecclesiasticas, quin & ad Pontificum & Imperatorum responsa in hæc vel illâ Quæstione legitur provocasse, non id ab Eo est factum, quasi ex proprio disputaret principio, sed ad hominem & ex principio adversarii, ut eum eò fortius stringeret, vel in rebus non credenda sed facienda, id est, consuetudines Ecclesiasticas hic & ibi observandas respicientibus, quod utrumque non tangit præsentis Controversiæ statum, adeòque impertinenter à Bellarmino productum est. Ad sextum respondet, loqui Augustinum de Quæstionibus obscurissimis, qualem esse putabat Ipse de Animarum origine, ad quas definiendas non suppetant ulla firma testimonia, sed solùm aliqua ex Divinis literis conjectura. At nihil hoc pertinere ad Traditiones, quæ totius Ecclesiæ & omni Veterum consensu firmentur, quod argumentum Augustinus passim docet esse gravissimum, alicubi dicens, Scripturæ veritatem à nobis teneri, quando facimus, quod univèrsæ placet Ecclesiæ, etiamsi nihil de eâ scriptum legamus. Ipsam de Animarum origine Quæstionem quod attinet, cujus paulò ante ex alio Augustini loco facta est mentio, infra dabitur de eâ ex Augustini Sententiâ aliquid dicendi locus. Nunc illud contra Bellarminum urgeo: Si in iis Quæstionibus obscurissimis, ad quarum definitionem non suppetunt firma ex Divinis literis testimonia, sed aliqua solùm conjecturæ, ut Bellarminus scribit, ex sententiâ Augustini cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando; an non multò magis id observandum erit in iis Quæstionibus, ad quarum definitionem clarissima extant Scripturarum testimonia, quæ sine dubio anteponenda esse omnibus Conciliorum Decretis, & hanc disputandi rationem tempore Augustini præcipuè locum habuisse contra Donatistas, Bellarminum proximè agnoscentem vidimus. Augustini testimonium, quod Bellarminus ad confirmandam Traditionum autoritatem iteratò profert, rem suam nihil juvare, sub initium præscripti capitis jam dictum, ac remissio ad superius dicta non semel facta est. Ad septimum & ultimum tandem observat, Sufficere quidem ex Augustini sententiâ, habere brevem Doctrinæ Fidei ex Scripturis summam, ut quis possit baptizari, non autem sufficere Ecclesiæ DEI absolutè, alioquin possemus etiam concludere, Sufficere Ecclesiæ Symbolum Apostolorum, & reliqua omnia esse superflua. Verùm ut id concedamus, nondum sequitur tamen, Ecclesiæ opus habere Traditionibus non scriptis, cum præter Symbolum Apostolorum plura adhuc sint in S. Literarum Codice, quæ corpori Ecclesiastico ad firmandam Fidem & mores juxta DEI Voluntatem formandos intervire possunt & debent, ut ad Traditionum non scriptarum necessitatem planè recurrendum non sit.

Unum nunc adhuc restat vindicandum Augustini contra Traditiones testimonium vel argumentum, quod Bellarminus ultimo capite inter Evangelicorum pro S. Literarum perfectione rationes exhibet, quo citatis duobus locis Doctor augustus docet, Literas Divinas esse scriptas, ut habeamus regulam & normam Fidei & morum. Respon-

det Bellarminus dupliciter, cujus tamen responsi pars solum altera Augustinum attinet, idèd; hic reponenda. Dicit, *Scripturam, etsi non sit facta præcipuè, ut sit regula Fidei, esse tamen Fidei regulam, at non totalem, sed partialem; & hoc modo intelligi debere Augustini verba, cum nusquam dicat, Scripturam solam esse regulam, ad quam examinari debeant Scripta Patrum, ut ea recipiamus, quæ Scripturæ consona sunt, illa rejiciamus, quæ Scripturæ adversantur.* Atqui dicere, Scripturam non esse factam præcipuè, ut sit regula Fidei, est contra expressissima ipsius S. Scripturæ testimonia, ac in primis contra illud, quod ex clausula Evangelii Johannis paulò ante Augustini testimoniis vindicatum est, cujus alia accedunt similia pro autoritate regulari Scripturæ testimonia, ea præsertim, quæ ipse Bellarminus iterum suppeditat, quorum prius numero supra tertio exhibetur, posterius verò ita legitur: *Distincta est à posteriorum libris Excellentia autoritatis Canonice Testamenti Veteris & Novi, quæ Apostolorum confirmata temporibus, per Successiones Episcoporum & propagationes Ecclesiarum, tanquam in sede quâdam sublimiter constituta est, cui seruiat omnis pius & fidelis intellectus.* Pertinent huc ea etiam Augustini testimonia, quæ supra ad caput libri antecedentis ultimum circa finem ex Jure Canonico sunt producta, quibus plura ejusdem Sententiæ possunt subungi, illud in specie, quo Augustus hic Doctor

lib. II. contra Faust. cap. 5.

lib. II. contra Crecon. cap. 31.

Vid. D. Calov. Metaph. Div. Tomi I. pag. 661. num. 79.

gravissimè monuit: *Non sine causa tam saluber vigilantia (aliàs, salubri vigilantia) canonice Ecclesiasticæ est constituta, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum Libri pertineant, quos omninò judicare non audeamus, & secundum quos de cæteris vel fidelium vel infidelium Libris liberè judicemus.* Etsi autem Bellarminus tandem concedere cogatur, *Scripturam esse Fidei regulam*, absurdè tamen limitat & distinguit *inter regulam totalem & partialem*, hoc, non illud, Scripturæ attribuens, contra quod Paradoxon Philosophico-Theologicum aliàs & alibi prolixius agitur. Longè absurdius verò Bellarminus agit, dum Augustinum pro hujus ineptissima distinctionis probabilitate testem citare audeat, idèd, quia nullibi solum esse regulam dicat Scripturam, ad quam examinari debeant Scripta Patrum, cum tamen exclusivè hæc particula expressè legatur in eo Augustini testimonio, quod ex Epistolâ Ejus ad Hieronymum *Gratianus* mox sub initium Juris Canonici eum ipsum in finem legi voluit, majoribus exscribendum literis. Ita enim ibi augustissimus Doctor: *Ego solis eis Scriptorum, (aliàs, Scriptorum libris) qui jam Canonici adpellantur, hunc didici honorem timore meo, deferre, ut nullum eorum (authorem) scribendo errasse audeam credere, ac si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium Veritati, nihil aliud, quam vel mendosum esse Codicem, vel Interpretem non adsecutum esse, quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam; alios autem lego, ut quantumlibet Sanctitate Doctrinæ, polleant, non idèd verum putem, quia ipsi ita sentiunt, sed quia mihi per alios (rectius, illius) authores, vel Canonicas (aliàs, authores Canonicos) vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.* Quod Augustini testimonium si solum, nullumq; aliud ex tot Ejus Scriptis pro solitudine regulari S. Scripturæ superesset, omninò ad ejus demonstrationem sufficeret. Ego jam hæc nihil, nisi illud unum adhuc Coronidis loco & pro clausulâ hujus de Verbo DEI, ut vocatur, non scripto Traditionis addo, quod supra legi debuit, ubi Bellarminum vidimus objicientem, plerosque olim hæreticos à Traditionibus non scriptis ad Scripturam pro suis erroribus vindicandis provocasse, cum Augustinus justissimæ retorsionis jus nobis in manus dedit scribens: *Omnes insipientissimi hæretici, qui se Christianos vocari volunt, audacias figmentorum suorum, quas maximè humanus exhorret sensus, occasione Evangelicæ Sententiæ conantur colorare, ubi Dominus ad Apostolos ait; Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò; quasi hæc ipsa sint, quæ tunc Discipuli portare non poterant, & ea docuerit Spiritus Sanctus, quæ palam docere atq; prædicare, quantumlibet feratur audacia, Spiritus erubescit immundus.*

Tract. 97. in Johan. Joh. 16.

